

Caiete Silvane

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Transilvania culturală

0260 612 870

caietesilvane@yahoo.com

www.caietesilvane.ro

Sumar

- Incursiuni în Transilvania culturală. Masă rotundă. **Demény Péter, Egyed Emese, Radu Pavel Gheo, Daniel Săuca**. A consemnat **Daniel Hoblea** pp. 1-4
- Viorel Mureșan**, O absență vorbitoare pp. 5-6
- Imelda Chintă**, Vârste poetice sub cheia logosului p. 7, p. 48
- Marcel Lucaciu**, Poemul singurătăților p. 8
- Carmen Ardelean**, Peciți albe p. 9, p. 15
- Ștefan Jurcă**, Ioan-Pavel Azap și idila sa feroviară p. 10
- Viorel Tăutan**, Trei zile prin Arizona pp. 11-12
- Augustin Mocanu**, Ion Talos – 85 pp. 13-15
- Ioan – Pavel Azap**, Reeditări filmice (XXI) p. 16
- Simona Ardelean**, Filmografiile Simonei. *Loreak* (2014) p. 17
- Daniel Hoblea**, Cenaclul „Silvania”. Ioan Bunta – nostalgia vârstelor revolute p. 18
- Versuri de **Ioan Bunta** p. 18
- Augustin Mocanu**, Drumul spre școală (Din zestrea memoriei) pp. 19-21
- William Blake**, To spring/ Către primăvară, traducere de **Victor Cioban** p. 21
- Poeme de **Constantin Butunoi** p. 22
- Primăvara Poeziei/ A Költészet Tavasz (II). Versuri de **Letiția Ilea, Jász Attila, Kiss László, Kiss Lehel, Lövétei László László, Marcel Lucaciu, Alice Valeria Micu, Molnár Andrea, Viorel Mureșan, Viorica Mureșan, Oláh András, Ion Pițoiu-Dragomir, Silvia Bodea Sălăjan, Daniel Săuca, Simonfi István, Simonfy József, Viorel Tăutan, Terék Anna, Török-Agoston Rebeka și Alexandru Vlad** traduse de **Demény Péter, Kocsis Francisko, Simone Györfi, Dósa Andrei, Halmosi Sándor și Lövétei László László** pp. 23-35
- Ioan F. Pop**, Solilocvii inutile p. 36
- Alexandru Bogdan Kürti**, Cultul Căpitanului de la exaltare la interzicere pp. 37-39
- Teodor Sărăcuț-Comănescu**, Destin... cu șfichiuri p. 40
- Victor Cioban**, Fradruz János (Johann) pp. 41-43
- Parodie de **Lucian Perța** p. 43
- Marin Pop**, Cercetași și străjeri la Liceul „Simion Bărnuțiu” din Șimleu Silvaniei (1919-1939) pp. 44-48
- Daniel Mureșan**, Cronica discului, Jordan Rudess – *Wired For Madness* p. 49
- Daniel Hoblea, Viorel Mureșan**, Malaxorul de iunie pp. 50-51
- Marele Premiu *FestLit* Cluj 2019 p. 52
- Valeria Lehene**, Meșteri ai satelor sălăjene Cubleşu și Stoboru coperta III
- Arca poeziei, **Friedrich Hölderlin**, Amiaza vieții, traducere de **Lucian Blaga**, o rubrică de **Viorel Mureșan** coperta IV

Caiete Silvane

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918, nr. 11, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870; e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro; www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România, a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XV, Nr. 6 (173), iunie 2019.

Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 4 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor șef
Viorel Mureșan - redactor șef adjunct
Daniel Hoblea - secretar de redacție
Marin Pop, Carmen Ardelean - redactori;
Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chintă - redactori asociați;
Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Gheorghe Moga, Simona Ardelean - colaboratori.

Responsabili de număr: **Daniel Săuca, Daniel Hoblea**

Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvus**
Tehnoredactare: **Marius Soare**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj; Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Filiala Zalău; Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar „Silvania” și Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista „Caiete Silvane” este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editurilor (ARPE)

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile poștale, factorii poștali, prin Mediadiff Product SRL și prin redacție (telefon 0260-612870).

Prețul unui abonament pe o lună este de 4 lei. Pentru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne contactați telefonic la redacție.

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău, Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Incursiuni în Transilvania culturală

Masă rotundă: joi, 9 mai 2019, în Sala „Dialoguri europene” a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj

„Transilvania înseamnă varietate, o bogăție în diversitate, o implicare în viitor și în trecut, o combinație interesantă de identități”

Daniel Săuca: Bine ați venit la a XIX-a ediție a Festivalului internațional, care se cheamă așa de frumos „Primăvara Poeziei”. De vreo trei ani, dacă nu mă înșel, împreună cu Demény Péter, încercăm în prima zi a Festivalului, pe lângă ceea ce s-a întâmplat în licee, să discutăm între noi și să încercăm punți de legătură pentru o zonă, să spunem, mai elitistă a iubitorilor de cultură. O să încercăm și în această seară să discutăm într-un cadru mai intim, accentuând ceea ce ne leagă și ceea ce putem să facem în continuare împreună. Îi dau cuvântul lui Demény Péter, pe care-l rog să modereze și mai întâi să-i prezinte pe invitații din acest an la dezbateră festivalului nostru „Primăvara Poeziei”.

Demény Péter: Bună seara... Mulțumesc dlui director Daniel Săuca pentru cuvintele frumoase spuse despre mine, dar nu sunt singurul care a avut această inițiativă. E o echipă întreagă care lucrează cu noi la tematica și la acest proiect de fapt. Este adevărat că eu moderez, a doua oară deja, această masă rotundă, dar chiar anul trecut, din motive personale, n-am putut să vin și atunci l-am rugat pe prietenul meu Halmosi Sándor să modereze, dar îi mulțumesc întregii echipe care se află în spatele nostru sau lângă noi. Acum îi prezint, așa cum m-a rugat dl director, pe invitații de astăzi seară: Egyed Emese, poetă, profesoară univer-

sitară la Cluj, Radu Pavel Gheo, în dreapta mea, scriitor timișorean, dar de fapt din Oravița, și am înțeles că are și cursuri, deci este și profesor. Prima mea întrebare pornește de la o întâmplare: ieri am vizitat o curte de poveste. Ideea a fost a dnei Egyed Emese. Ne-am dus lângă o casă zălăuană și am văzut într-o curte fel de fel de obiecte, care mai de care, nu știu cum să le numesc, mai amestecate, mai interesante: un cal înălțându-se, ceva obiecte aurite, o căruță, un profil al lui Decebal sau al lui Burebista... Și bineînțeles am făcut și eu o fotografie. Nu o să-i spunem proprietarului. Și aș vrea să vă întreb pe voi, mulțumindu-vă totodată că ați acceptat invitația noastră: dacă am lua o fotografie dintr-un avion fictiv, imaginar, cum credeți că s-ar imprima pe fotografia aceea Transilvania culturală, cum ar arăta? Cine începe?

Egyed Emese: Acum nu știu dacă respectiva curte poate fi considerată o emblemă a Transilvaniei... Eu cred că e și frumusețe în Transilvania noastră. „Amestecătura” de acolo a fost de un prost gust „ales”. Într-adevăr, Transilvania înseamnă varietate, o bogăție în diversitate, o implicare în viitor și în trecut, o combinație interesantă de identități. Dar ce imagine ar da toate aceste elemente spirituale? Eu cred că trebuie să fii interesat ca să descoperi înțelesul cifrat în imagine. Imaginea aceasta ar avea și sunet și mă gândesc că sonoritatea aceasta tinde, trebuie să tindă spre armonie și nu spre cacofonie.

Demény Péter: Nu întâmplător am pus această întrebare. Îmi amintesc că la o altă masă rotundă, ne-au întrebat la Cluj, care ar fi emblema Clujului. Și atunci toți din cameră am zis: Teatrul Maghiar, unde vine și public românesc; Galeria Quadro, unde vine și public românesc. Și un băiat s-a ridicat și a zis: piața de vechituri. Pentru că nu numai cultura „înaltă”, de elită, este cultura unei regiuni, ci și „amestecătura” sau dacă vreți diversitatea asta.

„Există multe asemănări între stilul de scriitură al prozatorilor maghiari din Transilvania și stilul prozatorilor români din Transilvania”

Radu Pavel Gheo: În primul rând vă spun și eu „bună seara” și mă bucur că sunt aici, pentru prima

dată, la Zalău. Mi-a făcut mare plăcere invitația și mi-a plăcut și ideea de a discuta despre acest spațiu. Acuma e un clișeu să spunem „multicultural”, dar așa este din toate punctele de vedere. Sunt și eu de acord că într-adevăr este un spațiu extraordinar de divers, dintr-o mulțime de motive – istorice, culturale, politice. Dar pe de altă parte aș sublinia puțin și cealaltă latură, cea a unității. Există ceva unitar în cultura din Transilvania, hai să zic și din Banat, deși noi, bănățenii, considerăm că suntem altceva. Am mai vorbit despre asta, așa informal: muzica tradițională din regiune, pentru o ureche de nespecialist, care ascultă să zicem o melodie populară maghiară de aici, una românească și după aceea ascultă o melodie populară din Oltenia și una din Serbia. Acel om va spune imediat că melodia românească din Transilvania și cea maghiară au ceva în comun, că sunt din aceeași familie. Apoi, din punctul meu de vedere de prozator sau mai degrabă de cititor de proză, eu găsesc că există multe asemănări între stilul de scriitură al prozatorilor maghiari din Transilvania și stilul prozatorilor români din Transilvania. E o proză uneori mai „grea”, mai densă, mai bine urzită, care pare că are o construcție mai solidă.

Demény Péter: Criticii români spun că e bolovănoasă...

Radu Pavel Gheo: Mă rog, „bolovănoasă”... Dacă-l citesc pe Rebreanu, să zicem, ori pe Horia Ursu, din contemporaneitate, ori pe Méliusz József, ori pe Bodor Ádám, găsesc ceva în felul în care se construiește fraza și după aceea din frază întreaga narațiune, găsesc ceva comun și care e diferit să zicem de proza scrisă în Moldova sau în Muntenia. E tradiție culturală, dar în același timp și un anumit tipar comportamental. Deci există o unitate care de la un nivel mai jos, dacă coborâm cu avionul, își relevă diversele culori, să spunem, dar ele se disting destul de bine între ele.

„Îmi face plăcere să descopăr valori, cum descoperim niște valori peisagistice, civilizatorice din apropierea noastră”

Demény Péter: Aș vrea să vă întreb acum despre Transilvania moștenită cumva și cea construită... Mă refer la faptul că toți provenim din familii mixte, din multe puncte de vedere, nu neapărat din punct de vedere etnic. Când spun Transilvania moștenită, mă refer la Transilvania învățată de la părinți și în școală. Și când spun Transilvania construită, mă refer la ce am aflat noi în disputele noastre cu părinții, dacă vreți. Sau dacă formularea aceasta, „disputele cu părinții” e, cum să zic, prea crudă, atunci cum ne-am schimbat noi.

Egyed Emese: În călătorii am avut discuții cu oamenii care ne văd de departe. Am avut ideea fixă să explic ce fel de identitate avem noi, maghiarii din România, cine suntem. Apoi să explic acea dublă apartenență suflătească. Am simțit un fel de penibilitate în acele exerciții de descriere a identității colective. Eu sunt cercetătoare de istorie a literaturii, dar și de contactele literare și teatrale. Și încetul cu încetul m-am distanțat puțin de acest construct identitar, pe care l-am învățat din școală sau din anturajul meu. În aceste imagini, totdeauna Transilvania este una distinctă, pentru că o cunosc mai bine, dar și pentru că am văzut eforturile tatălui meu, care este istoric, prin care a încercat să identifice în istoria din estul Europei niște evenimente pozitive de apropiere, de conciliere. Și eu m-am aplecat asupra unor evenimente asemănătoare, ca și cercetare sau ca și atitudine. Și aș vrea să termin expunerea aceasta prin faptul că îmi face plăcere să descopăr valori, cum descoperim niște valori peisagistice, civilizatorice din apropierea noastră, să descopăr în istorie, în prezentul meu niște elemente poate mărunte, dar pe care le consider interesante și importante. Acestea sunt mai complexe decât dubla identitate. Și pentru că a trebuit în toți acești ani – pentru că nu mai sunt tânără – să-mi iau rămas bun de la foarte mulți profesori, prieteni, studenți, elevi, faptul că eu sunt aici, că am libertatea să călătoresc și să gândesc, cred că avem obligații unii față de ceilalți să întemeiem ceva, nu numai să păstrăm ceva, să plângem după ce am pierdut.

Radu Pavel Gheo: Trebuie să recunosc că m-a impresionat foarte mult ce a spus doamna profesoară. Mie mi-ar fi greu... nu pot să mă implic emoțional atât de puternic. Privirea mea e mai degrabă una din afară. Și vă zic de ce... Încă de când eram mic, știam că eu stau în Banat și că mai sus de Banat există Ardealul. Noi nu foloseam cuvântul Transilvania, ci Ardeal. Există și o graniță foarte clară în mentalul colectiv la noi: râul Mureș. Când am mai crescut, am aflat că respectivul râu era la un moment dat și o graniță reală, o graniță istorică, dar că pentru noi Ardealul era un loc unde trăiau români și unguri, pur și simplu. Iar dintr-o altă perspectivă, dacă vreți chiar a omului obișnuit, cu problemele lui obișnuite din anii '70-'80, eu știam că, de exemplu, la ardeleni poți să găsești margarină Rama, iar la noi se putea găsi Vegeta. Pentru că, de fapt, era vorba de contactul cu vecinii, de vecinătăți. Noi aveam vecini pe iugoslavi, aveam contacte mai degrabă cu iugoslavii decât cu românii și decât cu ardelenii, iar ardelenii – fie că erau români, fie că erau unguri – aveau contact de graniță cu Ungaria. Deci asta ar fi imaginea moștenită, să spunem. Imaginea construită sau pe care am construit-o personal e un pic mai diversificată și include într-un fel o dramă culturală recunoscută, dar mai puțin comentată, cea a culturii germane, a culturii sașilor din Transilvania.

Pentru că acuma toată lumea știe că, la ora actuală, turistic și, mă rog, în rețeaua de turism cultural, zona fostelor sate săsești și a bisericilor-cetăți este foarte exploatată. Dar asta s-a-ntâmplat abia după ce aproape toți sașii au părăsit acele locuri, deci le-am descoperit ca și cum am descoperi o cetate romană din care toți locuitorii au murit. Și din păcate se întâmplă același lucru cu celelalte culturi care mai există în Transilvania. Și acum aș vrea să închei într-o notă mai veselă, nu neapărat optimistă, dar Transilvania mai înseamnă ceva în cultura pop, să spunem, care este cel mai cunoscut toponim din această parte a Europei de Est. Un american de rând, să spunem, s-ar putea să nu știe de România, s-ar putea să nu știe sau să știe foarte vag despre Ungaria, dar dacă îi spunem Transilvania, imediat va ști: Dracula. Acesta a fost, de exemplu, unul din motivele pentru care unul dintre scriitorii de origine română foarte cunoscut în Statele Unite, și-a păstrat numele românesc – sau, mă rog, pseudonimul românesc – Andrei Codrescu, și se prezintă sau s-a prezentat la început ca scriitor din Transilvania, suportând toate glumele cu sângele supt ș.a.m.d., pentru că îi dădea o identitate aparte în spațiul acela multicultural american.

Oare se poate exporta Transilvania?

Demény Péter: Poți să explici puțin Emese ce înțelegi prin asta că „e mai complicat decât dubla identitate”...

Egyed Emese: Este vina mea că nu am terminat fraza, deci n-am vrut să fiu sentimentalistă, spunând că prea mulți au plecat de lângă noi, dar de lângă români, la fel, au plecat foarte mulți în străinătate și unii nu s-au mai întors. În a doua parte a vieții mele am sesizat că lumea se schimbă, lucrurile se schimbă în jurul meu și nu numai în momentul 1989, ci și alte aspecte personale din viața mea m-au determinat să cred că, de fapt, identitatea trebuie construită având în vedere și această schimbare din jurul nostru. Nu mai suntem închiși într-o regiune cum am fost înainte de 1989 și astfel putem să ne și comparăm ca și grupuri identitare sau identități individuale cu aproape tot globul. În ceea ce mă privește, cred că aparțin mai multor grupuri, aceleora care scriu sau citesc, aceleora care se interesează de teatru și de educație. Și deci aici nu mai te crezi uitat de lume sau obligat să suferi într-o regiune anume, ci încerci să-ți creezi niște discuții, niște activități în grupurile care îți sunt mai prietenoase, deci grupuri mici, mari. Aici, bineînțeles, ești și cetățean al unui stat, accepți eventual o apartenență etnică și lingvistică, dar îți cauți și alte legături spirituale.

Demény Péter: Să deschidem un capitol sau un subcapitol nou... Oare se poate exporta Transilvania?

Ai zis aici de muzica pop, dar știm cu toții că Herta Müller are Premiul Nobel, că sunt mari scriitori: Bodor Ádám, Bartis și Dragoman, mari sau vestiți sau și mari și vestiți. Se întâmplă să fie traduși, dar se întâmplă ceva și în lume, în afara literaturii? Mă uit spre tine (R.P.G. – n.r.), pentru că tu lucrezi la o editură, ceea ce încă nici n-am menționat, la Polirom, dar sigur că moderatorul are și trac și multe de spus.

Radu Pavel Gheo: Eu cred că este și o formă de optimism impus, dar cred că se poate exporta Transilvania, ca un concept cultural, se poate exporta cultura transilvăneană. Însă dacă vrem să fim și realiști, asta se poate întâmpla, zic eu, se poate face eficient numai în mulți ani, cu multă muncă și cu un ritm constant. Pentru că și în cultură, ca și în marketingul obișnuit, o imagine se construiește greu și se distruge foarte repede. Și iarăși, ca și în marketing, există momente potrivite sau propice și momente mai puțin potrivite sau indiferente. Cu scuze, pentru că s-ar putea să sune cinic ce zic acuma, dar de obicei, momente politice tragice sau de impact emoțional mare în istoria unei națiuni sau a unei culturi atrag atenția și pot promova cultură. De exemplu, să mă corecți dacă mă înșel, dar din câte știu eu, după 1956, după revoluția maghiară din 1956, a existat un interes foarte mare pentru cultura maghiară și, probabil, ori sigur și datorită diasporei care s-a format atunci și care era în bună parte și din intelectuali. În a doua jumătate a anilor '90, după ce s-au încheiat sau în timp ce se desfășurau războaiele iugoslave, a existat un interes, chiar de marketing, a editurilor mari din Occident pentru scriitori din acea zonă. Acum, mai recent și de impact mai mare, revoluțiile de diverse tipuri din Orientul Mijlociu și din Orientul Îndepărtat au făcut ca toate marile case de editură să fie brusc interesate de autori din acele țări și să-i traducă în engleză, apoi automat în alte limbi, germană, italiană, română... în întreaga lume. Altfel, calea cea mai sigură și totuși cea mai pașnică este a construcției așezate, cum se zice „ardelenește”, constantă, pe o lungă perioadă de timp. Cred că acum aș da un exemplu – s-ar putea să fiu subiectiv – cel al Institutului Cultural Român, care la un moment dat își construise o imagine extraordinar de bună în Europa (era unul din cele mai apreciate institute de cultură... făcea concurență cu cel britanic, cu cel german). După aceea, lucrurile s-au prăbușit la un moment dat: o imagine construită în cinci-șase ani s-a prăbușit, a reușit să fie distrusă în câteva luni, într-un an. Dar cel puțin a dovedit că se poate... și dacă un proiect coerent se va pune pe picioare, eu zic că se poate reuși un export al culturii transilvane, românești sau din România.

Egyed Emese: Este nevoie de concepție, chiar și de bani mulți pentru exportarea valorilor culturale. Știm foarte bine că sunt creatori de artă, care s-au

născut, de exemplu, în Transilvania, și care și-au făcut o carieră în Occident, care nu și-au negat țara de origine sau patria, dar care nu sunt destul de cunoscuți nici chiar aici, în țară, pentru că nu și-au terminat viața aici sau pentru că s-au intercalat între plecarea lor și zilele noastre câteva decenii în care nu era voie să vorbești despre cei ce au plecat din țară. Aș vrea să atrag atenția asupra trilogiei „Poveste transilvană” a lui Bánffy Miklós, acest aristocrat care a realizat o frescă foarte importantă despre căderea, autodistrugerea nobilimii maghiare din Transilvania, dar pe fundalul căreia este și o viață complexă din Transilvania începutului secolului XX. Bánffy Miklós a avut succes cu trilogia sa, tradusă în mai multe limbi. Eu cunosc mai bine întâmplările din Franța... Știu că traducerea franceză a avut un succes enorm, mai ales primul volum a fost reeditat. Deci se poate exporta cultura transilvăneană, dacă de exemplu o casă de editură vede ceva succes, un folos în acest act. Și legat de aceasta s-a iscat o discuție foarte lungă pe facebook (cred că toată lumea a vrut să se implice în problema aceasta a realității exprimate în roman), între oameni din întreaga lume vorbitori de franceză, despre valoarea afectivă sau documentară a romanului. Și imediat oamenii și-au adus analogii cinematografice sau propriile experiențe din locuri ascunse din Transilvania, deci lectura aceea a legat oameni din întreaga lume și a proiectat lumină asupra acestei regiuni. Am norocul să cunosc traducătorul care se numește Jean-Luc Moreau. Pentru că am studiat volumele, aș fi dorit să aibă niște note explicative mai punctuale. În volumele II și III nu mai există deloc note. Deci noi credem că se poate exporta în totalitate un conglomerat de informații în străinătate, dar nu, nici chiar prin artă și nici nu trebuie să așteptăm asta... Directorul casei de editură nu a permis niciun fel de notă, dar pentru că cineva i-a trimis o scrisoare cu câteva propuneri, în primul volum a introdus ceva, lucru mai rău decât fără note. Lângă Dracula, în ultimii ani, se mai adaugă și Festivalul de film transilvănean, care se prescurtează TIFF și marele festival de muzică UNTOLD, ce deranjează oamenii mai în vârstă din Cluj, dar care atrage foarte multă tinerime din lume.

„Nu cred că trebuie să excludem nimic din ceea ce ne îmbogățește...”

Daniel Săuca: O să încerc să pun și eu o întrebare pentru invitații noștri, salutându-i totodată pe toți poeții, scriitorii, traducătorii care sunt astăzi și mâine și poimâine aici...

O voce din sală: Și elevii...

Daniel Săuca: Cam puțini, totuși... Astăzi este Ziua Europei. La Sibiu e o importantă întâlnire a lide-

rilor europeni. Suntem în plină campanie electorală pentru alegerea Parlamentului european. Întrebarea mea pentru invitații noștri este în felul următor: identitate europeană, identitate maghiară, identitate românească, identitate transilvăneană... Ce se va lega din aceste identități, mai mult sau mai puțin plauzibile, mai mult sau mai puțin perdante?

Egyed Emese: Ce se va alege? Ce ton tragic aveți. Eu dacă sunt supărată, câteodată sunt supărată pentru că există valori care sunt ascunse sau nu sunt declarate. Dar eu cred în valori și nu cred că trebuie să excludem nimic din ceea ce ne îmbogățește. Expresia „identitate” pentru mine este ceva compus din foarte multe elemente. De acum încolo și identitatea din Zalău face parte din aceste identități. Ceea ce am văzut ieri și astăzi, ceea ce am trăit aici cu prietenii e important. Mie nu-mi este frică de viitor. Eu cred în oamenii care gândesc și se ajută reciproc.

Kocsis Francisko (din sală): Referitor la identitate. Ne asumăm și nu discutăm identități. Eu mă numesc Kocsis Francisko. Am trei ascendențe. Mă mândresc cu toate. Și în momentul în care mi-am tipărit cărțile, mi-am tipărit și identitatea pe ele. Adică sunt Kocsis Francisko, nu sunt Francisko Kocsis. Pentru că îmi respect părinții, ascendenții. Așa cum aștept să fiu respectat de toți în această identitate. Pentru că numai așa mă recunosc eu. Deci îmi asum o identitate. Și fiecare dintre noi, ne asumăm o identitate, culturală, în primul rând (pentru mine contează mai puțin cea etnică).

Daniel Săuca: Îl contrez un pic pe dl Kocsis... Oare chiar identitatea culturală contează mai mult decât identitatea națională?

Kocsis Francisko: Eu n-am spus națională, ci etnică. E cu totul altceva. Și dacă doriți, putem dezbate zile întregi această chestiune, dar nu asta contează, credeți-mă. Cultural, noi suntem de o identitate diferită până-n măduva oaselor. Și dacă n-o avem pe asta, cealaltă nu contează.

Demény Péter: Eu propun o altă dihotomie... legată de întrebarea despre Transilvania moștenită și Transilvania construită. Deci e vorba de o autoeducare. Îmi amintesc foarte bine când am fost la bunici, juca Steaua cu Honved. Nu eram considerat maghiar dacă nu țineam cu Honved. Puteam să rămân așa și să fiu un mare maghiar... etnic. Dar nu am ales calea asta. Sigur, atunci eram prea atașat de bunici ca să țin cu Steaua, dar acum mă mir cum am putut fi atât de... maghiar. Și cred că faza asta de autoeducare lipsește la mulți, la destul de mulți. Ne identificăm prea fără probleme cu prejudecăți, cu himere... (...)

A consemnat Daniel HOBLEA

O absență vorbitoare

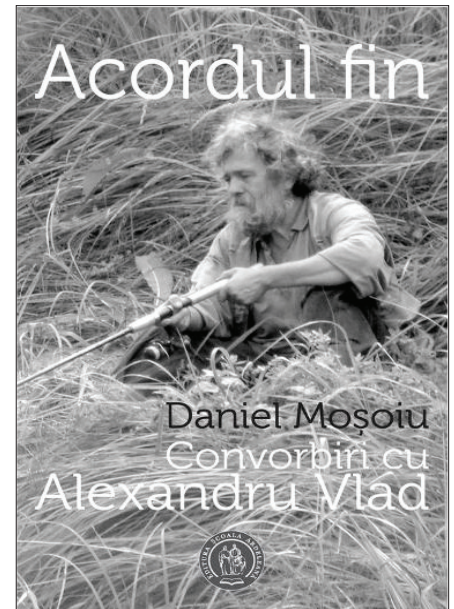
Viorel MUREȘAN

Postumitatea, atâta cât există, e și ea o etapă în destinul unui scriitor. Tot așa ca debutul, ca apogeul creației ori ca declinul ei, care cel mai adesea însoțește înaintarea în vârstă. Câteva dintre fețele posterității lui Alexandru Vlad ne propunem să ilustrăm în rândurile care urmează. Mort înainte să treacă pragul vârstei de 65 de ani (31 iulie 1950 – 15 martie 2015), autorul *Ploilor amare* a rămas până astăzi o prezență literară asiduă, gata să contrazică, într-un fel, orice zvon al plecării. Apariția la târgurile de carte din 2015 a două volume postume: *Poeme* (ediție bilingvă româno-engleză) și *Omul de la fereastră* (roman), sub semnătura sa, l-a transformat într-o „absență vorbitoare”. Mai mult de atât, revista *Vatra* i-a consacrat un număr omagial, iar paginile aceluiasi mensual continuă încă să-i scoată la lumină proze scurte inedite, eseuri, variante, intervenții publice. Chiar înainte să se fi scurs primul lustru după moarte, Editura *Charmides* a inițiat o serie de *Opere* Alexandru Vlad, de a cărei îngrijire se ocupă un critic tânăr și prob, Andreea Pop, trecută deja prin ani buni de cronică literară la reviste prestigioase, așa cum sunt *Familia* și *Vatra*. Într-un astfel de context am ales să glosăm astăzi despre *Acordul fin. Convorbiri cu Alexandru Vlad*, Editura *Școala Ardeleană*, Cluj-Napoca, 2019, o carte de interviuri, realizată de Daniel Moșoiu.

Rolul interlocutiv al autorului îl stabilește cel mai bine Alexandru Cistelean, în *Cuvânt înainte*: „E un Vlad chestionat, cu abilitate și persuasiune, pe toate fețele, de la concepțiile lui despre roman și proză scurtă la secretele de laborator și la existența cotidiană, una de pendul între Cluj și Mihăiești. Se adaugă acestora și destule observații critice, fie făcute chiar de Daniel, fie de

invitați în cadrul emisiunilor care au găzduit suita de dialoguri. Pe scurt, dialogurile de față sînt o bază documentară inevitabilă pentru orice exegeză dedicată prozatorului și nu doar o bancă documentară, ci, măcar din loc în loc, exegeză curată” (p. 6). Ne mai rămâne doar să subliniem ceva mai apăsător și subtila componentă regizorală a cărții lui Daniel Moșoiu, care face să se intercaleze, în anumite pagini, glasul de stentor al prozatorului, cu vocile secundare ale unor poeți și critici literari din siajul său: Ion Mureșan, Ion Bogdan Lefter, Victor Cubleşan. *Nota autorului* ne înlesnește mult demersul, procedând la o sistematizare a materialului, de care trebuie să ținem seamă și care ne va însoți pe tot parcursul. Subiectul interviurilor îl constituie creația matură a scriitorului, ultimele trei-patru cărți, și se fac mai puține trimiteri către scrierile de început. În fine, am mai observa organizarea dialogurilor într-o direcție maieutică, ce nu neglijează nici psihanaliza, provocând la cei intervievați amintiri dintr-o memorie estompată, în vreme ce reporterul nu trece peste linia cercului său de penumbră.

Iată ce consemnează Daniel Moșoiu, prezentându-ne tabla de materii: „În prima parte a acestei cărți am adunat, în ordine cronologică, dialogurile din 2008 pînă în 2012” (p. 12). 18 februarie 2008 este data primului interviu radiofonic, purtat în jurul romanului *Curcubeul dublu*, abia apărut. Referiri, care se adâncesc concentric, la structura compozită a romanului modern, în care intră, de la specii ale prozei scurte la eseu, dar și articole de ziar, ba chiar poeme. Deocamdată, mai mult pe post de bonvivant, intervine și poetul Ion Mureșan, iar dialogul se încinge pe aceleași chestiuni de poetica

romanului, precum și pe distincția dintre proza cu subiect rural și proza citadină. Următoarea discuție se poartă abia la 31 august 2009, când plaja tematică se mărește, de la geneza romanului *Ploile amare*, la profesiile, prozaice și numeroase, îndeplinite de scriitor. Se distinge, prin nuanțarea detaliului, tribulațiile biografiei interioare, cu accentul mai apăsător pe devenirea școlară și începuturile echinoxiste. Invitat în direct este criticul Ion Bogdan Lefter, cu utile și subtile completări privind atmosfera de la revistele studențești la debutul optzeciștilor. Nu lipsesc aluziile la relația prozatorului cu un Cluj cultural nu foarte generos cu el, mai degrabă ostil. Ultimele replici se consumă în jurul familiei, în pendularea dintre sat și oraș. Un foarte scurt interviu de la pragul vârstei de 60 de ani anunță încheierea romanului *Ploile amare*, aruncând o privire pe fugă și în lecturile prozatorului. O altă privire în atelierul literar al lui Alexandru Vlad, la data de 28 februarie 2011, aduce din partea acestuia de-a dreptul incitante reflecții despre funcția frazei

introdutive, despre dimensiunile prozei, despre construcția romanescă. Intervine în dialog și criticul Victor Cubleşan, cu o întrebare cronică la volumul de „proze asortate” *Măslina aproape gratis*. Atunci când, într-un alt interviu, prozatorul optzecist exprimă o concepție lipsită de ambiguitate: proza scurtă trăiește în revistele literare, Daniel Moșoiu, la rândul său, se arată foarte interesat de poetica și statutul acestui gen. Momentul de vârf al volumului îl reprezintă discuțiile în jurul romanului *Ploile amare*. Carte greu elaborată, cu variante întregi arse sau aruncate la coș, scrisă în două perioade istorice de maximă convulsie, înainte și după '89, romanul acesta este hrisovul cu care se duce prozatorul la judecata de apoi, a istoriei și a istoriei literare: „Noi am fost prea tineri pînă-n '89 și prea bătrîni la două săptămîni după '89. Trebuia, în hățișul ăsta, să las o tînără generație care n-avea balastul trecutului să se exprime, să-și dea măsura. Și chiar să dezamăgească... Ca să mă mai asculte cineva și pe mine, cel recuperat din perioada de dinainte” (p. 76). Cu contribuția a doi dintre interlocutorii precedenți, Ion Mureșan și Victor Cubleşan, dialogul abordează romanul din mai multe unghiuri: al tramei, al personajelor, al arhitecturii. Ultima întâlnire din această primă parte a cărții (11 iunie 2012) adună reacții de după apariția romanului: cronici, premii, întâlniri semnificative.

Excerptăm din *Nota autorului* aceste fraze edificatoare: „Partea a doua surprinde prietenia proverbială și exemplară dintre Alexandru Vlad și Ion Mureșan. Primul dialog cu cei doi l-am realizat în 1998, tot la Radio Cluj, în direct, într-o emisiune de prînz. /.../ Abia după 13 ani am reușit să-i aduc, din nou, deodată, pe Alexandru Vlad și Ion Mureșan în fața microfonului /.../ într-un birou al revistei *Tribuna*, la scurtă vreme după ce, avantajăți de astre numai de ei cunoscute, cei doi și-au lansat la Cluj, concomitent, romanul *Ploile amare*, respectiv *Cartea Alcool*. Tot aici, în capitolul al II-lea, am adunat și două scurte

reportaje, apărute pe site-ul Radio Cluj, de la tot atîtea evenimente în care cei doi prieteni au fost protagoniști” (p. 12). Pentru privitorul din afară, dar implicat cât de cât în viața literară, prietenia lor avea ceva aproape mistic: cu cât se găseau mai mult unul pe celălalt, cu atît căutarea lor se adîncea. După ce, prin conviețuire îndelungată, fiecare știa ce preexistă în cel din fața sa, apropierea lor părea menită să illustreze scepticismul social calibrat în laboratoarele mentale ale unui Montaigne: „Nu te șlefuești, nu devii tot ceea ce poți deveni decât frecându-ți creierul de al altora”. Întorcându-ne la paginile cărții, vom da peste replici și amintiri, schimbate cu umor, despre anii spectrali din ultimul deceniu de comunism. Într-un fel, aici este oaza de divertisment a cărții, unde cei doi scriitori se copilăresc și se tachinează, împinși discret spre această stare de un Daniel Moșoiu, care își mimează rolul neutralității. Vorbind despre propriile debuturi, protagoniștii fac un fel de sociologie cu privire la evoluția vieții literare după '90. Ultima parte a întâlnirii din sediul revistei *Tribuna* e un exercițiu de, să-i spunem ca la școală, „verificarea lecturii”. Prozatorul e provocat să vorbească despre poet și viceversa. Cum o fac? La un mod sublim, cum ne arată concluzia: poetul citește proză, ca să poată arunca o privire în viețile altora; prozatorul, citind poezie, se regăsește întotdeauna pe sine. Ne întoarcem din nou la *Nota autorului*: „În partea a treia veți găsi scurte, dar consistente, păreri ale prozatorului, ca răspuns la diversele subiecte pe care le-am abordat în emisiunile mele. Unele intervenții s-au derulat în direct /.../ altele au fost înregistrate cu reportofonul, la finalul unor evenimente organizate de Filiala clujeană a Uniunii Scriitorilor” (p. 12). Titlurile acestor scurte „intervenții”, stabilite – bănuim – de către realizatorul interviurilor, ni se par destul de elocvente, pentru a argumenta, într-un fel anume, latura pur umanistică a prozatorului: „...vraja și mirosul cărților, primele cărți citite”, „...autorii și cărțile care i-au marcat existența”,

„...profesorul Mircea Zăciu”, „...romanul *Ploile amare*”, „...lecturile publice”, „...Mihai Eminescu”, „...cel mai frumos roman de dragoste din literatura română”. Ne-am opri doar la un scurt pasaj în care putem decoda un instinct olfactiv și asociații subconștiente de mare poet, însoțite cu intuiții hermeneutice, care ne pot aminti de pana unui Marcel Proust: „Am o carte pe care n-am uitat-o toată viața datorită mirosului ei. Era o ediție din Carson McCullers, *În vara aceea verde...*, așa a fost tradusă în românește, însă aici e vorba de ediția englezească care avea un miros de cimbriu impregnate în cerneala de tipar. Și multă vreme n-am știut: e mirosul hîrtiei, e mirosul cernelii de tipar, e un miros care trebuie asimilat odată cu lectura acestei cărți – altă carte ar putea să aibă alt miros? Cărțile pot să ne transmită ceva și datorită mirosului? Oricum cartea aceea, pe care o mai am încă, îmi stîrnește o plăcere deosebită, uneori doar s-o deschid și s-o flutur în fața nărilor, mai mult decît în fața ochilor” (...*vraja și mirosul cărților, primele cărți citite*, p. 141). Gusturile literare pare că i s-au fixat scriitorului la o vîrstă precoce, maturitatea consolidându-le cu noi și mereu alte argumente: „Cel mai frumos este *Adela* al lui Ibrăileanu. Este un superb roman de dragoste. Mai sînt și altele, desigur, dar la acesta mi-a rămas inima. Cînd l-am citit prima oară, nu eram familiarizat cu povești de iubire între oameni care au o asemenea diferență de vîrstă, scrise cu o asemenea liniște... O dragoste asumată nu temperamental, ci un pic altfel. M-a fascinat. Rămîne pentru mine și acum pe locul întii” (*Cel mai frumos roman de dragoste din literatura română*, p. 156).

Cu statut de epilog, găsim un mișcător poem în proză al lui Ion Mureșan, în care poetul își întinde brațele după prietenul dus: „O absență cu față, o absență vorbitoare”. Ideea de „absență vorbitoare” e susținută și de un album fotografic, cuprinzând câteva instantanee antologice, care încheie volumul. O carte care suscită și întreține iluzia unui dialog real.

Vârste poetice sub cheia logosului

Imelda CHINȚA

Cheia închisorilor mele este volumul Emiliei Poenaru Moldovan, apărut la Editura Colorama, Cluj-Napoca, 2018, o ediție revăzută și adăugită, realizată în note armonice, pe un portativ unitar. Gândit în patru grupaje, volumul coagulează etape distincte ale devenirii ființei, variate tonalități ale unui musical, ce îmbină armonios clasicul cu modernul.

Asemenea picturilor lui Octavio Ocampo, realizate prin tehnica iluziei optice, și poemul Emiliei Poenaru Moldovan, privit gradual, este o adevărată provocare. Fiecare vers ascunde multiple imagini, iar mesajul transmis comportă varii semnificații. În ciuda suprapunerii și alinierii secvențelor, volumul, în întregul lui, pare un joc al formelor, în spatele cărora se conturează discret profilul spiritual al poetei, desăvârșit într-o imagine armonioasă. Autoarea scrie un poem al distanțelor și al apropierii, în care trecutul pare altceva privit din unghiuri diferite. Citite și recitite, versurile se metamorfozează, ochiul percepe noi imagini în spatele caleidoscopului liric.

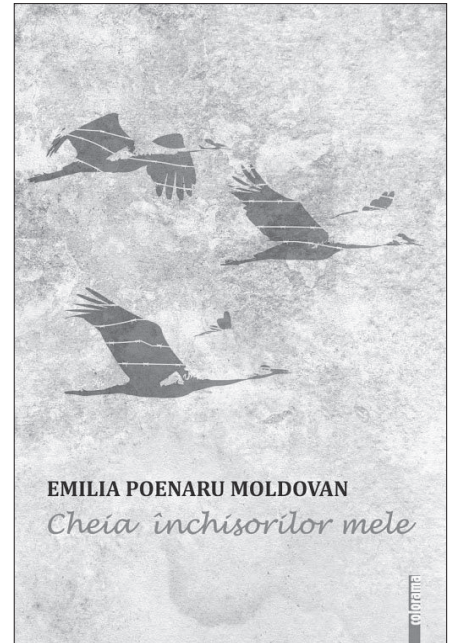
Dimensiunea autoreferențială este recognoscibilă chiar din titlu, o subtilă metaforă pentru eul claustrat în propria-i carceră, aflat într-o autoizolare asumată: „Eu dețin cheia închisorilor mele”. Salvarea o reprezintă însuși logosul, care capătă valențe taumaturgice: „Voi fi liberă cu fiecare atom strecurat/ prin dantelăria de rugină” (*Poem nou*). Poemul este o elevație superioară a cugetului și a spiritului frământat de neliniști. Amintirile recompun imaginea unei existențe vitriolante și sunt reflectate subtil prin metafora stilizată a „dantelăriei de rugină”, pentru ca

apoi să fie eliberate prin logos.

Poezia Emiliei Poenaru Moldovan fascinează prin singurătatea ei, prin autenticitatea trăirilor, prin sensibilitate și complexitate. Autoarea se joacă cu dimensiunile, cu amintirile pe care le închide și le eliberează prin cuvânt. Logosul reflectă stări distincte distilate liric într-o paradigmă a semnelor și semnificațiilor. Recompunându-se, poeta se redescoperă, se reinventează: „Chiar la ieșirea din bloc/ mă lepăd de poemul uscat/ cum un zumzet de buze/ în foia de staniol” (*Imaginea mea recompusă*). Lectura este cea care ascunde ori facilitează înțelegerea trăirilor ființei care reflectă asupra trecerii ireversibile a timpului. Vocea poetică este interogativă, retorică: „Mă-ntreb cum vei apărea: ca o prezență/ infinită înspăimântătoare o liniște/ o mare tăcere o mângâiere suavă/ odihnitoare o voce tulbură vâscoasă/ o tristețe o absență un chip al singurătății? Mă-ntreb cum” (*Cum vei apărea*).

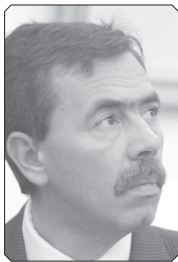
Parcurgând poemele, ai sentimentul unui joc de-a v-ați ascunselea în și prin logos, în spatele căruia vechiul eu îl completează pe cel nou printr-un stil metamorfic bine asumat: „La față m-am schimbat de atâtea ori/ că inima redusă la umila-i carnație/ vai n-o mai înțeleg/ vai n-o mai recunosc/.../ Corpul vine și merge./ Automat./ Acoperit ca un lînțoliu/ de umbra ei” (*N-a murit fata ci doar me*).

Spiritul ludic al autoarei se remarcă prin combinațiile pe axa paradigmatică și sintagmatică, iar amintirile sunt conservate de „Persistența memoriei”. Ele traduc relativitatea timpului și devin metafora acestuia. „Într-o zi, vom recunoaște oficial că, ceea ce denumim realitate, este o și mai

mare iluzie decât tărâmul viselor”, scria Salvador Dali. Ca într-un tablou suprarealist, întregul univers creionat de autoare se fluidizează, creând, în esență, imaginea unei curgeri heraclitiene a timpului, tragicul existenței terestre: „Luna e-un alb metal topit pe care/ mâini conspirative îl toarnă/ în lingouri – uriașe sicrie” (*Cunosc dulcele abandon*), „așa îți strigi durerea,/ durerile, viitorul fără viitor, lenta/ veștejire a trecutului” (*O bună veste*). Viața și moartea sunt părți principale de propoziție aflate într-o înlănțuire cronologică, doi poli legați de o existență finită, cuprinsă într-un malaxor al trăirilor contradictorii: „O, florile de salcâm palide/ precum veșmintele de mireasă”, „veșminte de mireasă/ veșminte de moartă/ până când oglinzile vor osteni” (*Uioara Felix*), „Într-o secundă viața de până atunci/ ți s-a înfățișat întreagă/ ca într-un perfect joc de puzzle./ Te întrebai mut de ce eu, de ce acum, de ce...” (*Metropolitan*).

(continuare în p. 48)

Poemul singurătăților

Marcel LUCACIU

Lumea în care trăim are pereții ei obscuri, reci și alunecoși, refractari la poezie și – mai ales! – indiferenți la eternul prizonierat al poetului. Înconjurată de ziduri înalte, poezia își pierde originara-i prospețime și devine un cântec șoptit al singurătății sau, altfel spus, o litanie a unui suflet dezabuzat.

Aceasta ar fi chintesența neo-bişnuitului volum de versuri, intitulat, cu parcimonie, *Pereți* (Editura Caiete Silvane, Zalău & Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019) și semnat de Alice Valeria Micu.

Originară din Șimleu Silvaniei, județul Sălaj, autoarea și-a făcut, mai întâi, ucenicia la Cenaclul Literar „Silvania” din Zalău, publicând, apoi, următoarele cărți de poezie: *Mecanica sufletelor*, 2011; *Domino*, 2012; *Lumina din sângele meu*, 2014. În prezent, Alice Valeria Micu este secretar general de redacție al revistei *Apostrof*, colaborator al revistei *Caiete Silvane* și membru al Cenaclului Literar UBB, Cluj, coordonat de cunoscutul poet Ion Mureșan.

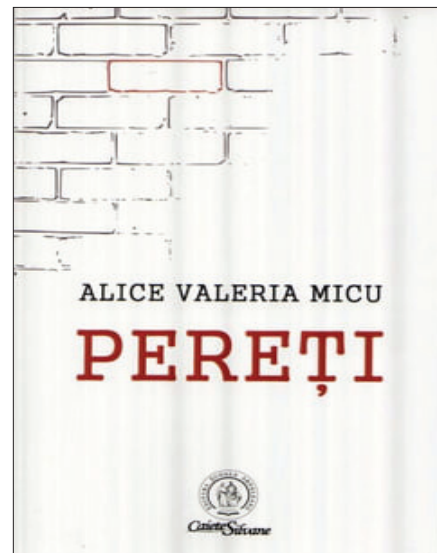
Noul volum pare unul neo-bişnuit, pentru că este alcătuit din 81 de fragmente lirice, fără titlu, care se contopesc, firesc, în structura unui singur și amplu poem ce reiterează, obsesiv și halucinant, motivul pereților, lăsând impresia unui monolog dramatic. Versurile au o tonalitate elegiacă și un iz autobiografic, transfigurat, adesea, prin intermediul unor comparații subtile, mereu secondate de imagini fulgurante: „**N-a vrut să se nască**,/ nu atunci, mama/ lichefia o zi nouă în burta nopții,/ mirosul cremei de zahăr ars atingea nările,/ afară zăpada se lăsa precum/ grija morților pentru noi,/ ca dragostea lor cădea/ timpul se adunase într-o singură zi,/ se făcuse duminică,/ trecuse 13 și mama a spus:/ *Asta e*

o zi bună de născut!!! În copăia serii luna îmbăia grămezi de stele”.

Dincolo de elogiul discret al maternității, acești stranii pereți claustrează visuri și anotimpuri, însoțind cu întunecimea lor vârste, altfel luminoase, precum copilăria, tinerețea și maturitatea, străjuite însă, aici, de aura singurătăților amare. În esență, omniprezenții pereți au o armătură tragică și sunt cameleonici, ei metamorfozându-se la nesfârșit, pentru a reprezenta, de fiecare dată, cu totul altceva: „pereți/ de carne/ pereți/ de ceață/ pereți/ de sânge/ pereți/ de convenții/ pereți/ în creier/ pereți/ de oțel cu teamă de apă,/ de lume, de păianjeni,/ pereți de blănuri/ smulse de vii”. Rând pe rând, pereții capătă alte și alte semnificații: corpul în care sufletul poetei se simte prizonier; lumea ca o închisoare mai mare (cum ar spune Steinhardt); singurătatea poetului; platoșa artistului; lipsa de comunicare și singurătatea omului contemporan etc. Până la urmă, pereții vor constitui, vrând-nevrând, zidul între poet și lume; o lume glacială, mercantilă și supusă convențiilor; o lume în care omul trăiește fără să dea vreun sens propriei sale libertăți: „Omul e făcut să trăiască între/ pereți,/ dărâma câțiva și se va încurca/ în propria libertate”.

Uneori, din acest zbuclimat poem al singurătăților, pot fi desprinse versuri memorabile, cu un caracter aforistic: „Să construiești înseamnă să ai/ de unde cădea”; „Scrisul e casa cu pereți de schimb/ carnea mea de rezervă”; „Scriu să revin la lumină”. Alteori, versurile au un ton oracular: „Pereții/ vor dărui un trecut celui care/ l-a pierdut și un viitor celui care/ nu-l mai visează”.

Cert este că Alice Valeria Micu scrie, premeditat, o poezie a asperi-

tăților îndelung exersate, fiindcă rareori sensibilitatea ei (artistică) se lasă răsfrântă în oglindă. Este, probabil, acea teamă de a nu deveni vulnerabilă, căci înăuntrul pereților ei se ascunde, totuși, o delicatete sufletească involburată. Oricum, se remarcă, de-a lungul monologului său (ce amintește, întrucâtva, de *Iona* lui Sorescu), o știință a versului, o anumită măiestrie a construcției poetice și, nu în ultimul rând, o șlefuire atentă, de bijutier, a unitarelor fragmente lirice.

În volumul *Pereți*, stă singură, la masa de scris, însăși singurătatea, care invocă duioasele amintiri, toarce firul vieții precum Moirele din Antichitate, plecându-și genunchii într-o patetică rugăciune a unei inimi smerite: „Dumnezeu al pereților,/ învață-mă să bat/ un cui,/ să știu unde să te caut/ când singurătatea podelei/ mă va îneca de viu”.

Reconstituind, cu o solemnitate aparte, tainice reverberații ale trecutului, noua apariție editorială are o factură expresionistă și o alură ușor postmodernistă, fiind totodată dovada unei voci poetice autentice și pătrunzătoare, demnă de girul oricărui critic literar.

Peceteți albe

Zori la Bălgrad, Ion Pițoiu-Dragomir

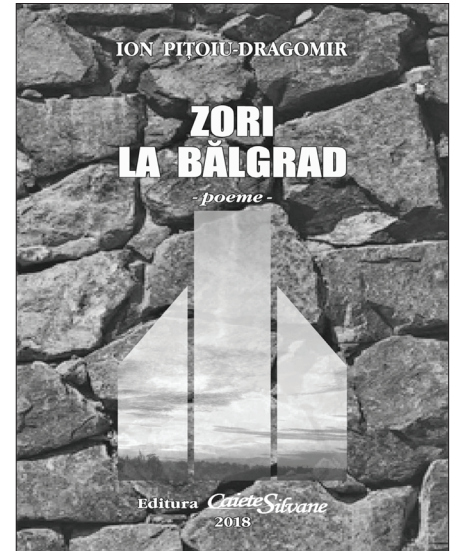
Despre miracolul cuvântului șoptit sau sălășluit în gând, care zidește lumi, făurește nații și pecetluiește destine, dar și despre miracolul uniunii în cuget și simțiri, dincolo de spațiu sau timp scrie, cu sensibilitate și patos, Ion Pițoiu-Dragomir în volumul închinat Centenarului Marii Uniri, *Zori la Bălgrad*, apărut la Editura Caiete Silvane, în 2018. Calitatea de carte-omagi, de odă închinată celor a căror existență a fost marcantă și marcată de marele eveniment istoric, perceput și pe dimensiunea lui religioasă, e vizibilă deopotrivă în *Pisania* care precede poemele (*S-a făurit această carte în amintirea sumănarilor care și-au pus viețile zălog pentru Marea Unire de la 1 Decembrie 1918. Pentru că în istorie cuvintele erau, mai ales, lacrima și tăcerea, acum, aici, spiritul lor vorbește pentru vreme, vremuri și timp*) și poemul inaugural, *PreCuvânt*.

Iscat, cu siguranță, dintr-o intensă trăire a momentului istoric de acum un secol, dintr-o superioară înțelegere a sacrificiului și a admirabilei unități naționale, volumul e construit pe două dimensiuni: una retrospectivă și una introspectivă, vizibile și în organizarea textelor în volum. Cele 100(!) de pagini ale cărții reflectă, dincolo de numerologia simbolică, dialogul trecut-prezent, planul plasticizant și cel revelator, diegeza și corul antic, Bălgradul și Zoria. Alternând poemele cu titlul, cu unele ce se folosesc de asterisc, după un algoritm ce denotă atenția acordată construcției volumului (patru poeme cu titlu deschid, marchează

ză centrul volumului și îl încheie, în rest, autorul preferând alternarea a două poeme cu titlu, două fără), poetul reușește să scrie un volum-manifest, un „pergament de 100.000 de oameni”, o carte în care vorbesc toate generațiile celor 100 de ani de Românie Mare ce devin portavoce ale întregului neam românesc.

„Clopotul uriaș” al renașterii, al reînvierii, mișcat de dorul de frate, de dorul de sine, de dorul de patria întreagă devine simbolul, stindardul. Delicat prezent, religiosul e necesarul stâlp de susținere a patriotismului firesc, trăit organic și exprimat prin fiecare gest, fiecare pas, fiecare adâncă respirație. E aici o Cuvânt-(t)are a mentalităților, o matrice a generațiilor care au trăit împovărate și, mai apoi, eliberate de datoria unirii cu frații, cu patria-mamă. Tot simbolic, doar două figuri se disting, în primul poem și la finalul volumului: mama-mare și mama, ale căror cuvinte sintetizează spaime și dorințe vii de veacuri: „Unde mergeți voi -/ zicea mama-mare privind/ în pământ-or fi sigur/ și prieteni vitregi// să știți că ei se îmbracă/ în culegători de potcoave/ și așteaptă viclean/ să vă sece/ roibiil!” (*PreCuvânt*); „...la Bălgrad să înălțați o cruce uriașă/ unde să coboare lacrimile lui Dumnezeu - nu/ de plâns lacrimi nu lacrimi de plâns!”/ zicea în urma noastră/ Mama în genunchi” (*Obelisc*). În rest, se evidențiază doar ipostazele colective, antitetice: ei și noi.

O intensitate extraordinară a trăirii, a simțirii răzbate din întregul volum, potențată și de imaginarul poetic, de puternica semanticizare, de ritmica sacadată și de complementara stilistică a volumului: „viscolul așteptării destul

ne bătuse în/ geam ca un gând alămit aruncat în/ drum după o infinită noapte/ secătuită// îi auzeam adânc întregul răsuflu ca/ pe sărutul pumnalului și îl zăream/ cum îi rugineau întruna ochii/ înfiți/ în lună” (*Meandre*). Toate acestea susțin impresia de scenariu apocaliptic, prin sublimare și exacerbare a sentimentului: „tunetul ce ne sfâșiase mai viscoala în noi orice/ praf de ploaie ni se părea furtună; trebuia într-un/ cutremur să crape catapeteasma lumii la altă/ Înviere...” (*Zori la Bălgrad*).

Un centrum mundi devine Bălgradul, un topos sacru, o Mecca, „cel mai/ aproape departe”, conturat mai mult ca o stare de spirit, ca o aspirație, un ideal, dar și cu repere autentice, reprezentative: Câmpul lui Horea, Dealul Furcilor. Drumul până la Mecca noastră din Ardeal amintește de drumul magilor; natura nu e deloc potrivnică, în ciuda anotimpului neprietenos, ba e chiar umanizată, sincretică, înecată în suferință. Liturgic și, pe alocuri, litanic e tonul celui pentru care spațiul dictează monocromia evidentă.

(continuare în p. 15)

Ioan-Pavel Azap și idila sa feroviară

Ștefan JURCĂ

Mică idilă feroviară, antologie de autor (Editura Tribuna, 2018) este cea mai recentă carte pe care scriitorul de la Cluj a publicat-o și mi-a dăruit-o cu autograf. Ioan-Pavel Azap se vede a fi o ființă reflexivă, fapt deductibil și din comportamentul său prevăzător. El pare să pipăie aerul din preajmă înainte de a face pasul următor. Un om precaut, care vorbește puțin, folosește ironia blândă, iar scrisul i se aseamănă, alăturând în poem cuvintele într-un mod neașteptat, mizând pe efectul lor emoționant. El dorește să fie considerat autor moral, se împrietenește greu și nu cu oricine. Întrebând dacă este rudă cu poetul despre care în urmă cu mai mulți ani academicianul Eugen Simion scria cu entuziasm, s-a uitat la mine curios, apoi m-a cercetat îndelung, iar în final mi-a răspuns afirmativ.

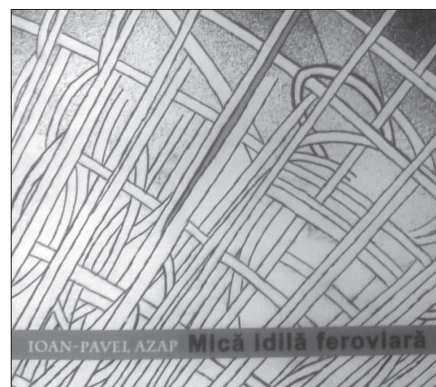
Volumul este divizat în trei părți. Sufletul strălucește ca o togă de gală, țăranul este pripășit la marginea orașului, iar „copiii sunt rătăciți în orașul înghețat”. Au „părul și genele albastre”, asemănându-se cu îngerii din cer, iar dintre viii cei vii, nu i-a iubit nimeni pe copiii din orașul înghețat.

„Realitatea imită arta”, spune mai departe Azap, iar sufletul este, de data aceasta „ca o batistă albă, imaculată”; din mâna mamei îi curg pe față lacrimi de pământ, iar lumina se strecoară pe sub ușa ca o căpușă. Aceasta este miza poeziei: imagini inedite, pe care poetul construiește

poemul. O tristețe abia sesizabilă se desprinde din text, îngerul păzitor i-a tras la naștere două palme, apoi a ieșit prin oglindă, pentru că era un „înger de pază, banal”.

Obsesia scurgerii timpului cu miros de mere coapte îl preocupă în continuare: „mama era tristă, eu eram bătrân”. Îl cuprinde un gând discret, constată că pe manuscrise s-a așternut praful și parcă a vrut, dar nu mai vrea să „fie poet”. Moartea înjură ca un birjar care a pierdut cercurile de la roți. Scurtul poem care dă titlul volumului „Mică idilă feroviară” o are protagonistă pe „ea”, goală într-o gară pustie, dansând printre șinele căii ferate, fiecare personaj participând la dansul ei, doar sergentul major TF (transport forestier, feroviar?) se va-ntreba, ca un slujbaș onorabil, care-i diferența dintre î din i și â din a.

Poemele sunt niște jocuri de cuvinte, uneori versurile au ritm, vrând parcă să spargă monotonia poemului. Ploaia este văzută prin Bacovia și Minulescu: „plouă în cuvinte și-n computer plouă”, o cotește poetul spre o imagine modernă. Adolescențele din oraș trec strada pe patine cu roțile, iar turmele de oi pasc pașnice pe Feleac. Pe Canalul Morii vede plutind vapoare. Într-un oraș, tramvaiul a sărit de pe șine, sperind călătorii. Vatmanul a încărunțit mai întâi, apoi a murit. În final, poetul mărturisește că, de fapt, în orașul acesta nu există tramvai. Iată cum arată o iubită:

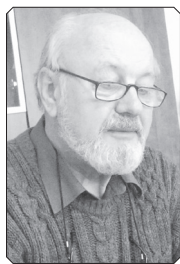

„avea chipul longelin/ și gene lungi și sânul plin/ tăcea prelung vorbea puțin/ și suferea malign de spleen”.

Toamna, cartofii sar din pământ, se coc scorușii, iar mustul fierbe – imagini construite cu ironie. În ochii statuiilor vede doar „lacrima falsă a ploilor”, ploaia fiind o preocupare continuă a poetului „pescar de apă dulce în chiuvetă”. Moartea are acum coapse prelungi de catifea, sâni din fulgi de nea, buze dulci de baclava. Dacă Azap ni-i amintea pe Bacovia și Minulescu, spre final aduce în poem versurile lui Bлага: „sunt mai bătrân decât tine mamă”.

După lectura volumului „Mică idilă feroviară” rămâi cu gustul zădărniceii, al însingurării în viața orașului înghețat, întorcându-ne cu gândul către lumea satului din care ne tragem. Ioan-Pavel Azap se simte încorsetat în lumea poeziei și s-a pornit să scrie epigrame, proze, fals roman, critică literară și cinematografică. Este un autor complex, prolific și tânăr încă (n. 15 mai 1967, la Ticvaniu Mic, Caraș-Severin).

Trei zile prin Arizona

Viorel TĂUTAN

(pagini de jurnal)

În urmă cu peste doi ani (în numărul 143/decembrie 2016 al revistei noastre), prezentăm biografia succintă a unui vechi prieten, Alexandru Lazăr, coleg de facultate la Filologia din Cluj, și de cameră, împreună cu încă cinci viitori dascăli, timp de patru ani, în căminul studențesc „Avram Iancu”^{*}.

Accentul cădea, în demersul meu, asupra calității sale de poet, autor a numeroase poeme dezvoltând teme și motive poetice creștine, cuprinse în trei tomuri, fiecare surclasând prin substanța conținutului ceea ce suntem obișnuiți să denumim *plachetă*. Din 1999, trăiește în Statele Unite ale Americii, unde a plecat împreună cu soția sa, Elisabeta, profesoară de umanioare, la rândul ei, pentru a fi alături de Adelina și Silviu, copiii lor, emigrați acolo cu câțiva ani mai înainte. Locuieră în Chicago – Ohio, ținut stăpânit de o atmosferă umedă venind dinspre lacuri. Alterarea stării sale de sănătate l-a obligat, la sugestia medicilor, să-și stabilească domiciliul în regiuni cu aer mai uscat. Așa încât au ajuns în Arizona. Împreună cu familia fiului său, și-au cumpărat o casă confortabilă într-o zonă liniștită a capitalei statului, Phoenix, unde fica și soțul ei îi precedaseră în urmă cu câteva luni.

Toate aceste evenimente din recenta lor secvență de viață le-am aflat în conversații amicale via Messenger și din convorbiri telefonice. Am valorificat propriile-mi stagii newyorkeze și mi-am propus să-i facem, împreună cu Doina, o vizită surpriză. N-am reușit. Intuitive și perspicace, soțiile noastre au „complotat” și au plănuit o întâlnire pentru ultimele zile din februarie, anul în curs. În consecință, această perioadă am petrecut-o în Arizona, în compania vechiului meu coleg și prieten, acum poetul Alexandru Lazăr, și a familiei sale. Am probat cu satisfacție renumita ospitalitate românească, accentuată de prezența Cristinei, soția lui Silviu, în egală măsură energetică și delicată, originară din Botoșani.

Dar până să ne (re)vedem și să ne (re)cunoaștem, două familii „newyorkeze” s-au instalat între aripi de metal, pentru a-și lua zborul de pe Aeroportul JFK, în plină iarnă, cu un avion de talie mijlocie aparținând Companiei Aeriene „Delta” și, după aproximativ patru ore de relaxare, plus două-trei turbulențe generatoare de emoții pentru unii dintre

pasageri, iată-ne ajungând la unul din terminalele Aeroportului Sky Harbor, în miezul unei amiezi răcoroase mai degrabă de toamnă, preluați de-un autobuz special echipat^{**} în sprijinul celor care doreau să închirieze un autoturism pentru sejur. Liviu făcuse deja comanda telefonic, așa că, odată ajunși în clădirea firmei de închirieri, am fost preluați de un dealer care ne-a condus la impecabilul SUV Hyundai. Cu GPS-ul programat să ne ducă la adresa pe care ne-o dăduseră soții Lazăr, în una dintre convorbiri, am pornit. Duet spontan și hazliu, Doina cu mine, nu pridideam să ne manifestăm uluirea atunci când zăream defilând prin dreptul geamurilor mașinii cactuși uriași în alternanță cu palmieri foarte înalți. Am ajuns la prietenii noștri în circa douăzeci de minute. Emoția revederii după atât de mult timp pendula între exclamații de bucurie și lacrimi. Am fost primiți cu masa întinsă, încărcată cu felurite preparate, de la gustări până la desert. Impresionant! Aveam să constatăm în cele trei zile, la micul dejun și cină, că Master-cheful casei este însuși poetul. Un hobby pentru gastronomie dus înspre zona perfecțiunii. Cum și multe dintre poeziile sale. Cu diferența că poezia pe care o scrie de aproape cincizeci de ani a devenit o pasiune din imperioasa nevoie de a respira normal. Între cele două momente importante ale zilei, ne-am împlinit mai vechiul și descătușatul vis, acum, de a (re)vedea lumea. Inventivi și amical-politicoși, Cristina și Silviu ne-au ajutat la pregătirile de cazare, apoi ne-au provocat la o plimbare de câteva mile cu autoturismul până pe Muntele de Sud (South Mountain), de unde vom reuși să admirăm panorama capitalei statului, atât ziua, cât și după lăsarea întinerului. Ne-am imbarcat în cele două mașini și am pornit. În dreapta și în stânga șoselei – peisaj deșertic dominat de uriașii cactuși în coabitare cu alte specii din aceeași familie, Yucca și arboret cu ramuri subțiri, ondulate și cu frunze mici. (O auziram pe Doina: „Mie mi-ar fi teamă să stau la umbra unui asemenea exemplar!” „E firesc, aici întâlnești și crotali, și scorpionii!” răspunse Liviu râzând. „Oricum, prefer copacii pe care îi pot îmbrățișa. Uriașii aceștia cu țepi mi se par groaznici”, zâmbi soția mea cu o sugestivă grimasă pe chip.)

Pe lângă noi treceau în sens invers mașini purtând turiști care se întorceau din zona spre care tocmai urcam. În patruzeci de minute parcam (erau

amenajate parcări ca în preajma oricărui obiectiv de interes turistic), după care ieșirăm în aerul neașteptat de răcoros pentru această perioadă. Ne aflăm la 2330 de picioare altitudine (aproximativ 710 metri), în punctul denumit Dobbins. Priveam întinderea unuia dintre cele mai ample orașe din USA, majoritatea clădirilor fiind construcții domiciliare cu un singur nivel, câteva cu mansardă. Zona centrală, așa-numitul Centru Civic, este vizibilă datorită îmbinării armonioase dintre clădirile înalte, în stil arhitectonic modern „Art Deco” (răspândit pe glob mai ales în țări anglofile), ridicate în prima jumătate a secolului al XX-lea, și câteva clădiri Zgârie-nori. Cuprinși în dialog cu ghidul ad-hoc, Silviu, ne-am lăsat învăluți, pas cu pas, de inserare. La poalele muntelui debuta spectacolul de lumini multicolore ale constelației urbane, creând iluzia unor noi dimensiuni, a unei inalienabile fascinații. Pentru cine a avut șansa locului de lângă hublou în timpul vreunui zbor nocturn cu avionul, la o altitudine medie, imaginea „galaxiei” terestre, artizanale în fond, pe care tocmai o surprinsesem în această seară de făurar, nu ar trebui să fie atât de surprinzătoare. Cu atât mai mult compatrioților mei cunoscători ai poemului eminescian („un cer de stele dedesubt,/ Deasupra cer de stele”) Ceva asemănător, respectând proporțiile, vremurile și timpul, mă uluise în urmă cu vreo patruzeci și cinci de ani când, venind la volanul Skoditei mele portocalii dinspre Turda, m-am oprit într-o parcare, după ce trecusem de punctul de control al circulației din vârful Feleacului, pentru a privi destins orga de lumini a Clujului nostru iubit. Acum, exclamații admirative generate și de ceilalți turiști, pentru că nu vă imaginați că urcasem muntele doar noi, cei nouă români, opt adulți și, ce-i mai important, o domnișorucă în vârstă de doi ani, zece luni și trei zile, alintată frecvent cu apelativele *ieduț* și *huburuză*, ceea ce n-o deranjează defel.

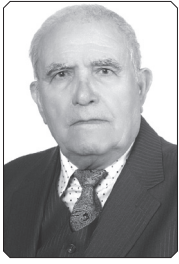
Odată reveniți în casa familiilor Lazăr, tatăl și fiul, pentru încă trei zile și pentru noi, în timp ce era pregătită cina, a început *sesiunea* de rememorări mai mult sau mai puțin nostalgice, de tipul *ce mai știi de cutare sau cutare coleg, sau cunoștință, cine a mai murit, cu cine te-ai mai întâlnit*. Dialogul s-a prelungit și în timpul, dar și după servirea cinei. Ocazie să fac estimări vizuale asupra interiorului casei, idee inspirativă pentru cei care doresc să-și construiască una fără etaj. Admirabilă, din punctul meu de vedere, arhitectura locuinței prietenilor noștri, autorul ei mizând generos pe repartizarea spațiilor pentru activitățile (sau relaxarea) diurne și pentru odihna nocturnă. Bunăoară, la sosire am fost primiți în holul încăpător, mobilat pe două dintre laturi cu canapele și șezlonguri în fața cărora se lăfăiește o măsuță suficient de lungă pentru a servi celor trei sau patru-șase oaspeți. În același spațiu, pe latura

opusă intrării, este instalată masa tip sufragerie, în jurul căreia au loc zece persoane așezate pe scaune masive, largi, confortabile. Accesul spre living, ori „camera de zi”, se face printr-un pasaj fără vreun fel de ușă, pe lângă bucătărie, instalată în stânga, în spatele unui comptoar și dotată cu întreaga aparatură și toate obiectele electrocasnice considerate necesare facilitării activității gastronomice. La distanță de circa un metru de comptoar, înspre livingul propriu-zis, peste un complex de dulăpioare este instalată o masă de lucru, în jurul căreia pot să se așeze confortabil șase persoane. Pe aceeași direcție, pe o suprafață de douăzeci și cinci de metri pătrați, șezlonguri lonjabile somptuoase și fotolii de aceeași factură oferă confortul maxim necesar vizionării feluritelor programe audio-video, ori degustării sucurilor proaspete din fructe exotice și tradiționale. Tot acest complex de locuire și activitate diurnă este cuprins pe o suprafață de aproximativ 75-80 de metri pătrați. Trei camere-dormitor, două încăperi dressing, două camere de baie și o încăpere destinată centralei termice cu boilere și mașinilor de spălat și uscat rufe, de unde se poate pătrunde printr-o ușă în garajul celor două autoturisme, cuprind cealaltă parte a suprafeței totale a casei (peste 200 de metri pătrați).

Înainte de a merge la culcare, Silviu ne-a anunțat obiectivul zilei următoare: excursie la Sedona, situl natural, miraculos și emblematic cu formațiuni geologice unice prin formă și culoare.

* Primul edificiu cu această destinație ținând de Alma Mater Napocensis, confortabil din toate punctele de vedere; trei etaje, plus mansardă, camere spațioase, înalte, pentru șapte-opt paturi metalice cu somiere pe arcuri elicoidale, plus dulapurile individuale; la parter – bibliotecă, sală de studiu cu locuri separate frontal prin paravane, club dotat cu mese pentru jocul de șah, șubah, televizor; cantină, serviciul administrativ-contabil al Universității; la demisol – spălătorie, unde era predată săptămânal lenjeria personală și cea de pat; coridoare largi, două săli de baie cu câte cinci cabine de duș faianțate, și șapte chiuvete din porțelan la fiecare etaj. Mulți viitori juriști, magistrați, scriitori, istorici au găsit aici confortul necesar obținerii performanțelor intelectuale. Un unchi al mamei mele, fiind student la Drept, înainte de declanșarea Primului Război Mondial, a beneficiat de condițiile oferite aici. Pe vremea aceea, îmi relata dumnealui, în camere erau cazați doar câte patru, camerele fiind dotate cu o măsuță rotundă, la mijloc, și patru fotolii. Regretabil îmi pare că, după 1990, factori decidenți ai administrației universitare i-au schimbat destinația, transformând clădirea în sediul Facultății de Drept.

** Un sector amenajat pentru cărucioarele celor cu handicap locomotor, altul pregătit cu etajere metalice pentru bagajele mai voluminoase; un sistem hidraulic face posibilă apropierea părții din dreapta de pământ, acolo unde sunt ușile de acces în și din vehicul, destinat facilitării urcării și coborârii.

Ion Taloș – 85

Augustin MOCANU

În anii de după al Doilea Război Mondial, la Cluj, unde am învățat vreme de un deceniu (1947-1957) ca normalist și apoi ca student la filologie, am avut prilejul să intru în lumea tineretului studios. Atunci m-a ajutat norocul să-l cunosc pe Ion Taloș ca elev la școala normală și ca student, coleg de an și de cameră. Mă uitam la el cu un strop de invidie, dar îl și admiram fără să i-o spun. Nici nu visam să ajung vreodată ca dânsul. Era un tânăr prezentabil, foarte activ, ordonat, harnic și stăruitor, cu mare voință de a învăța, pentru a dobândi o pregătire cât mai înaltă.

Seriozitatea, perseverența și dorința de afirmare în domeniul cercetării, împreună cu simțul responsabilității și cu îndrumările de specialitate oferite prietenește de către ilustrul său mentor Ion Mușlea, părintele Arhivei de Folclor a Academiei Române, i-au deschis calea de a se manifesta cu toată energia tinerească de care dispunea la 23 de ani, când a terminat studiile universitare și a obținut un post de cercetător în colectivul de folclor de la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară din Cluj. De asemenea, în acei ani de început promițător, tânărul Ion Taloș a beneficiat de o colaborare de excepție cu marele poet și filosof Lucian Blaga și s-a bucurat de prietenia lui Ovidiu Bîrlea, folclorist de frunte al acelor ani.

Chiar de la început, preocupările cercetătorului Ion Taloș – savantul de talie și recunoaștere europeană de azi – cuprindeau un larg câmp de probleme. Și-a adâncit și lărgit mereu baza teoretică de cunoaștere în domeniu, și-a extins sfera de studiu de la cercetarea spațiului național către cel continental, realizând studii de folclor comparat, obiectiv pentru a cărui atingere a învățat rapid limba germană, ceea ce i-a asigurat accesul la cea mai vastă bibliografie europeană privitoare la cultura tradițională, surse de origine germană sau traduceri din diferite limbi de largă circulație.

Dacă ne-am permite să feliem activitatea științifică a lui Ion Taloș am descoperi, credem, următoarele aspecte cunoscute nouă în linii mari, ceea ce, precizăm, nu însemnează o cunoaștere exhaustivă, căci pot exista și alte chestiuni importante, abordate de savant, care însă nu ne-au ajuns sub priviri.

1. Consider că este foarte util, pentru cunoaștere, să urmărim, fie și numai sumar, dinamica muncii și afirmării treptate a lui Ion Taloș în calitate de cercetător de excepție, devenind un veritabil savant, de-a lungul ultimelor patru-cinci decenii din secolul trecut și începutul secolului nostru.

Ion Taloș și fiul său Ion-Florin Taloș (n. 18 ianuarie 1964 - d. 27 ianuarie 2019)

- a.** în 1957 a absolvit filologia la Universitatea „Victor Babeș” din Cluj și a fost angajat cercetător în domeniul culturii populare tradiționale, la colectivul de folclor de la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară din același centru;
- b.** în anii 1966-1967 și 1970-1971 urmează cursuri de specializare în studiul comparat al baladei populare europene la Deutsches Volksliedarchiv din Freiburg;
- c.** în 1970 devine doctor în științe filologice al Universității din București cu teza *Meșterul Manole*, avându-l îndrumător științific pe prof. univ. dr. Mihai Pop;
- d.** între anii 1969 și 1986, după înaintașii săi – Ion Mușlea și Dumitru Pop – conduce Sectorul de Etnografie și Folclor al Centrului de Științe Sociale din cadrul Filialei din Cluj a Academiei RPR;
- e.** a întemeiat *Anuarul de folclor* și, între 1980 și 1985, a publicat vol. I-IV;
- f.** în perioada anilor 1978-1983 este lector de limba română la Universitatea din Köln și din 1985, profesor la aceeași instituție de învățământ superior;
- g.** din 1986 până în 2001, la pensionare, predă literaturi populare romanice la Universitatea din Köln, unde, în 1993, obține titlul de doctor docent – Privatdozent;
- h.** ca recunoaștere a valorii operelor sale, i se acordă distincțiile: *Premio Internazionale di Studi Demoet-*

noantropologici G. Pitrè – S. Salomone Marino. Citta di Palermo. Edizione 2003 și Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române, pe anul 2004;

i. devine membru al USR, Filiala Cluj și al mai multor societăți internaționale de etnoantropologie;

j. colaborează la un însemnat număr de periodice de specialitate editate în română, franceză sau germană, cu apariții în țară sau în afară și a unor volume de studii și cercetări cu caracter de culegeri colective.

2. Ion Taloș consideră că, în procesul cercetării, *măria sa* textul trebuie avut în vedere *întâi și mai presus de toate*. „Corpusul de texte este, pentru cercetările de literatură populară, tot așa de important, cum sunt corpusurile de documente sau de inscripții latine sau grecești pentru istoric” (*Cununia fraților și Nunta Soarelui...*, București, 2004, p. 373).

În genere, textele supuse cercetării se află împrăștiate în: colecții tipărite, diferite cotidiane și periodice, manuscrise particulare, fondurile arhivelor de folclor etc. Dar să nu uităm că există și creații care s-au retras din viața activă și duc o existență pasivă în memoria membrilor unor colectivități rurale, căci folclorul este creația lumii satului românesc. Ion Taloș a supus cercetării atât texte înregistrate, cât și producții culese personal din teren, pentru descoperirea cărora a călcat multe drumuri și cărări ale lumii satului. Masiva monografie *Cununia fraților și Nunta Soarelui. Incestul zădărnicit în folclorul românesc și universal* însumează 959 de pagini și adună 528 de creații în proză sau în versuri, bază documentară depășită numeric doar de corpusul *Miorița*, publicat de Adrian Fochi în 1964, alcătuit din 930 de documente.

Un alt exemplu la fel de edificator îl constituie corpusul de texte al subiectului folcloric *Meșterul Manole*. În monografia publicată în 1973, autorul prezintă un tabel cuprinzând 165 de texte, grupate pe tipuri cu denumiri geografice. Din acestea, 61, adică mai mult de o treime, reprezintă creații culese de Ion Taloș. Demn de reținut aici este faptul că primul text având titlul *Colinda zidarilor* l-a cules de la părinții săi: Ilca și Gavril Taloș din Prodănești, jud. Sălaj, în august 1957. Volumul *Meșterul Manole II. Corpusul de texte al variantelor românești*, apărut abia în 1997, conține 280 de documente, din care 242 sunt texte poetice și 38, legende în proză.

3. Chiar numai la o privire de ansamblu, statistica creației științifice a lui Ion Taloș impresionează prin diversitatea subiectelor abordate, mulțimea materialelor publicate și, în bună măsură, prin mărimea paginajului.

Prima parte a volumului omagial ocazionat de împlinirea vârstei de 75 de ani: *Romania Occidentalis – Romania Orientalis*, Cluj-Napoca, 2009, 704 pp., ocupând paginile 7- 32, se încheie cu *Bibliografia* completă a operei savantului, situația din anul 2009, căreia i-am adăugat aparițiile ulterioare: *Monografii* – 9 volume; *Studii și articole* – peste 200 titluri; *Ediții și tradu-*

ceri – 10; *Manual* – 1; *Bibliografii* – 6; *Recenzii* – peste 100; *Lucrări în manuscris* – 2; *Conferințe și comunicări* – 14; *Interviuri* – 4.

În prezent, după zece ani, se înțelege de la sine că cifrele anterioare nu toate mai pot fi luate ca absolute. Ceea ce știm este că în 2013 a ieșit de sub tipar superbă lucrare *Omul și leul. Studiu de antropologie culturală*. De asemenea, trebuie să nu uităm că urmașii lui Ion Mușlea au continuat cu credință orientarea și proiectele mentorului, lucrând la elaborarea treptată a *Enciclopediei culturii tradiționale românești*. Ion Cuceu afirmă că: „O nouă rază de lumină se întrevește în 1957, când în Institutul de Lingvistică și Istorie Literară a fost angajat tânărul Ion Taloș, alături de alți cercetători lingviști și istorici literari” (*Romania Occidentalis – Romania Orientalis*, p. 147). În această viziune, este firesc ca și numărul grupei *Lucrări în manuscris* să urce cu câteva, adăugându-se titlul – *Catalogul tipologic al colindelor românești*, operă la care Ion Taloș s-a angajat în 1965 și a lucrat la realizarea ei mai mulți ani.

4. Fără discuție că sâmburele valoric al întregii creații științifice a savantului, prof. univ. dr. Ion Taloș, nume de excepție, care merită să primească în față prescurtarea – *acad.* – îl constituie cele 9 monografii, deoarece în ele se află rezultatul caracteristic de ansamblu al mării opere a domniei sale, însumând nu mai puțin de 3720 pag., cele mai multe în *format academic*. Cărțile care constituie miezul de aur al contribuției lui Ion Taloș la cercetarea și cunoașterea culturii tradiționale românești și europene sunt:

* 1970, *Jertfa zidirii în obiceiurile și legendele europene*, București, 226 pag.

* 1973, *Meșterul Manole. Contribuție la studiul unei teme de folclor european*, [I], București, 470 pag.

* 1997, *Meșterul Manole II. Contribuție la studiul unei teme de folclor european. Corpusul variantelor românești*, București, 491 pag.

* 2001, *Gândirea magico-religioasă la români. Dicționar*, București, XVII + 278 pag.

* 2002, *Petit dictionnaire de mythologie populaire roumaine*, Grenoble, 213 pag.

* 2004, *Cununia fraților și Nunta Soarelui. Incestul zădărnicit în folclorul românesc și universal*, București, 959 pag.

* 2007, *Lupta voinicului cu leul. Mit și inițiere în folclorul românesc*. București, 59 pag.

* 2008, *Valea Gurghiului. Monografie etnologică*. Coordonatori: Ion Mușlea, Dumitru Pop, Ion Taloș. Ediția a doua îngrijită de Ion Cuceu, Cluj-Napoca, 358 pag.+26 planșe.

* 2013, *Omul și leul. Studiu de antropologie culturală*, București, 643 pag.

Acestor importante cărți li se adaugă următoarele volume în cercetarea cărora se abordează noi teme de cultură tradițională:

* 2016, *D’Italia Sarmizegetusa Essais sur la culture populaire romane* (Studii de cultură populară romani-

că), Editura Academiei Române, București, 420 pag.

* *Folclor spaniol/sefard în România. File de istorie culturală*, Editura Hasefer, București, 2017.

* Ovidiu Birlea și Ion Taloș, *Corespondență*, Casa de Cultură „Augustin Bena”, Alba Iulia, 2017.

5. În acest galop nepotrivit vârstei noastre, dar caracteristic temperamentului cu care ne-a înzestrat destinul, precum și vremurilor fugătoare în care ne este dat să viețuim, am aruncat scurte priviri asupra omului și savantului, Ion Taloș, care s-a ținut mereu drept și demn, s-a dedicat total misiunii alese, făcându-și datoria cu credință, seriozitate și profesionalism, chiar și când împrejurările nu i-au fost tocmai favorabile.

Trecerea noastră rapidă, atât cu mintea, cât și cu simțirea, prin grădina cea bogată și frumoasă a vieții și creației științifice ale dlui prof. univ. dr. Ion Taloș, ne-a ajutat să ne facem o impresie personală cuprinzătoare asupra temei, impresie al cărei fond încercăm să-l sintetizăm în „propozițiile” de mai jos, străduindu-ne să surprindem câteva trăsături caracteristice, care conferă originalitate cercetărilor acestui mare savant român:

- orientarea preferențială a cercetării către specii epice ca: balada, colinda, legenda, oprindu-se la subiecte deosebite și de mare importanță pentru cunoaștere – meșterul Manole, cununia fraților, nunta Soarelui, omul și leul;

- dezvăluirea legăturilor creației literare orale cu rădăcinile ancestrale ale culturii noastre tradiționale: gândirea mitică, creștinismul popular, filosofia po-

pulară a existenței, obiceiurile și tradițiile neamului nostru;

- fundamentarea cercetării pe studierea și cunoașterea profundă a unui mare număr de texte, pe parcurgerea unei vaste bibliografii de nivel național și european și utilizarea largă a metodei comparative, pentru a descoperi relații existente, împrumuturi posibile, influențe, importanța și sensul lor, deosebiri, aria de circulație în spațiul național și european etc.;

- utilizarea în studii a unui limbaj adecvat, caracterizat prin: proprietate, varietate, claritate, precizie și printr-o construcție frazeologică firească, accesibilă, plăcută și odihnitoare, ceea ce nu însemnează coborâre în banalitate, ci, dimpotrivă, salt spre limpezimea și frumusețea clasică a stilului.

Ion Taloș s-a născut în localitatea Prodănești, jud. Sălaj, într-o familie de țărani, la 22 iunie 1934, în apropierea sărbătorii cu dublă semnificație, din 24 iunie: *Nașterea Sf. Proroc Ioan Botezătorul*, sărbătoare creștină, și *Sânzienele* sau *Drăgaica*, străveche sărbătoare populară cu funcții specifice. La 22 iunie, anul în curs, 2019, savantul va împlini 85 de ani. Cu prilejul acestui *eveniment important în viață* îl felicităm pentru valoarea, frumusețea și bogăția a tot ceea ce a inițiat și realizat în existența sa ca om alături de cei iubiți sufletului său și în activitatea de cercetare științifică și îi urăm sănătate deplină, ani mulți, buni, luminoși, frumoși, putere de muncă și obținerea de noi succese.

La Mulți Ani!

Cu dragoste și aleasă considerație

Peceti albe

(*urmare din p. 9*)

Alba Iulia va impregna întreg spațiul, vizibil și invizibil, concretul și inefabilul cu tonul simbol al purității, al noului început. Totul e, așadar alb: criminalii de Alb, fluturii albi, tunetul alb, câinii albi, moartea albă, alba rugăciune, bucurii albe, punct alb. Chiar cuvântul și șoapta sunt albe, ca într-un unison similar vocilor care s-au unit cu țara.

În lumini „de spini” și umbre se întretes suferințe și speranțe, năzuința izbânzii și izbânda mult așteptată, revolta, marcată printr-un șir de interogații „până când?”, cauzalități marcate prin „pentru că”. Mai presus de toate însă, emoționează ima-

ginea generică a românului care, de la „voievodul cu nume de arhanghel” încoace, n-a încetat să spere și să lupte, să plece capul și să se revolte, să rostească apăsat: „Vom fi acolo!” și să fie, după cum au fost „vrerile” și vremurile. E un portret emoționant cel care se completează aproape prin fiecare poem, căci, dincolo de intenția de a crea o carte-omagiul unui eveniment, Ion Pițoiu-Dragomir a creat o odă românului care n-a încetat să spere, nici atunci când își vedea și simțea „obrazul palmuit”, „palmele crăpate”; genunchii zdreliți”, „piepturile sfâșiate”. Idealul măreț și demnitatea l-au făcut să treacă peste „vorba tăie-

toare”, „palma străină”, „obada ucigașă” a dușmanului, a cotropitorului, să fie „mult mai înalți”, să-și elibereze „lacrima din ochii din inimă”, să ignore „umbra hăituită” și „rănille abia ațipite” pentru „marele Vis: Casa cea Mare”.

Despre o lecție de istorie vie, reînviată, vitalizată este vorba aici; despre o lecție a amintirilor vii, a trăirilor intense și autentice, dar, mai presus de toate acestea, despre o lecție a iertării, prin înțelegerea superioară a lucrurilor, așa cum confirmă și citatul de pe coperta patru a cărții: „Suferi în urma nedreptății făcute de un om rău? Iartă-l, ca să nu fiți astfel doi oameni răi!” (Sf. Augustin).

Reeditări filmice (XXI)

Ioan-Pavel AZAP

Două loturi (1)

I.L. Caragiale este, deocamdată, cel mai ecranizat scriitor român, cu nu mai puțin de 15 adaptări pentru marele ecran – începând din 1924 (*Păcat*, sc. și r. Jean Mihail), până în 2016 (*Două lozuri*, sc. și r. Paul Negoescu) –, urmat de Sadoveanu – cu zece și, surprinzător poate, de Ion Creangă – cu șapte. Cei mai „acerbi”, chiar dacă nu și cei mai îndrituiți „translator” cinematografici ai lui Caragiale sunt Aurel Miheles (n. 1925) și Gheorghe Naghi (1932-2019). Aceștia debutează în „duet” în 1957, cu *Două lozuri*, urmat de *D’ale carnavalului* (1959) și *Telegrame* (1960), titluri ce constituie „nucleul tare”, atâta cât e, al filmografiei celor doi regizori, care, deși au continuat să lucreze pe cont propriu, nu au reușit să rămână în istoria cinematografului românesc prin alte filme. Amândoi cu studii de regie la Moscova, Naghi și Miheles se dovedesc în aceste prime trei filme a fi meseriași conștiincioși, fără sclipiri, dar nici ignoranți sau veleitari. La prima lor incursiune în universul caragialesc beneficiază de un scenariu elaborat de maestrul Jean Georgescu – autorul capodoperei *O noapte furtunoasă* (1943), *Toamna Bucureștilor*, care însă refuză să facă filmul în condițiile stahanoviste cerute de producător [1]. Sub dubla baghetă regizorală filmul se va numi *Două lozuri*, fiind lansat în cinematografe în 5 decembrie 1957. Nuvela va fi reluată într-o adaptare liberă (asupra căreia vom zăbovi în numărul viitor al revistei „Caiete Silvane”) de Paul Negoescu, în 2016.

Probabil și datorită scenariului, mediummetrajul *Două lozuri* este și cel mai bun din „trilogia” caragialiană a lui Naghi-Miheles. Ca de fiecare dată, cei doi regizori respectă firul narativ al originalului literar [2], dar altele sunt atuurile filmului. În primul rând, după cum remarcă Tudor Caranfil, este surprinsă, fără a se insista, oarecum „constrânși” de scenariu, atmosfera elegiacă a Bucureștilor de altădată. În imagini de o nostalgie molcomă ne sunt înfățișate, mai pe fugă sau mai pe îndelete, crâmpie ale Capitalei: Foișorul de Foc, Dealul Patriarhiei, Tribunalul, Carul cu Bere, ulițele mahalalei... Chiar în primele secvențe, un tramvai cu cai, care străbate agale ecranul (putem bănuși că acel tramvai pe care Jean Georgescu și-l dorise atât de mult

pentru *Noaptea furtunoasă*) induce o stare de liniște patriarhală, de sfârșit de veac în București. Filmul are fluentă, este tonic – dacă ni se permite termenul – și, mai ales, pare detașat de comandamentele ideologice ale epocii: este evidentă simpatia cu care realizatorii se apleacă asupra unei lumi nu chiar demult revoluate. Există și câteva momente memorabile (pe care regizorii par a și le refuza în general, din neputință sau comoditate), cum ar fi secvența jocului de-a pisica cu șoarecele, cu biletele de loterie în rol de șoricel, atunci când Lefter Popescu le găsește într-un dosar din arhivă. De referință este și secvența balansului aceluiași Lefter atârnat de imensul candelabru, semn al unei fericiri la limita apoplexiei. Evidentă este trimiterea – nu știm dacă voluntară sau doar simplă reminiscență – la Charlot atunci când Birlic părăsește biroul șefului, după ce își prezintă, bățos nevoie mare, demisia. Din păcate, aceste momente nu coagulează, filmul rămâne la faza de promisiune, a bunelor intenții neîmplinite. Cu toate acestea, dincolo de orice observație ce i se poate face, *Două lozuri* are un merit de necontestat. Chiar dacă fulgurant, ni-l relevă pe Grigore Vasiliu Birlic ca pe un posibil mare tragedian al filmului românesc, ignorant din păcate în această ipostază, deși actorul a avut „răbdarea” de a trăi până în 1970. Asocierea, una dintre ele, ce se impune este cu Bourvil, care a avut șansa unui Thénardier în *Mizerabilii* (Jean-Paul Le Chanois, 1957), dându-i replica lui Gabin-Valjean, sau a comisariului Mattei din *Cercul roșu* al lui Melville.

Dacă nu un monument, filmul tandemului Aurel Miheles – Gheorghe Naghi este un moment de neignorat în istoria filmului românesc.

[1] „[Jean Georgescu] medita de ani de zile la destinul artistic al nefericitului conțopist Lefter Popescu și-i avansase chiar scenariul. Dar veteranul era meticolos, avea nevoie de filmări autumnale, iubea înverșunat textul lui Caragiale și vroia să facă din el o sărbătoare a privirilor, refuza să filmeze în fugă, cum impuneau autoritățile” (Tudor Caranfil, *Dicționar subiectiv al realizatorilor filmului românesc*, Ed. Polirom, Iași, 2013, p. 150).

[2] Deși în *D’ale carnavalului*, cei doi, unici scenariști de data aceasta, „topesc”, inspirați probabil de Jean Georgescu care folosise în *Noaptea furtunoasă* replici și din alte scrieri ale lui Caragiale, și *Conu’ Leonida față cu Reacțiunea*. „Mișcarea” nu este rea defel, dar este transpusă plat pe ecran.

Filmografiile Simonei

Loreak (2014)

Simona ARDELEAN

Florile comunică. Comunică intențiile și gândurile celor care le dăruiesc. Mesajele lor sunt cuprinse în cărți de specialitate și chiar dacă azi – atunci când cumpărăm o floare – nu ne gândim la nuanțele pe care aceasta le transmite, ceva din interiorul nostru ne ghidează să alegem dincolo de limita bugetului, anumite culori, texturi, aranjamente. Sunt flori condamnate să servească unor ocazii formale – să-l țină pe acela care le oferă la o distanță securizată – și flori neapărat romantice, care topesc inimioare fragede. Sunt flori care umplu casele de mirosuri regale și flori numai bune de așezat în ulcioare, pe pânze, de către peneluri încărcate de imaginație.

Axioma 1: femeilor le plac florile. Bărbații folosesc florile ca să le cucerească sau să le împace. Ana primește în fiecare zi flori. Ana nu este ființa generică din abecedare, ci prima femeie care apare pe pelicula filmului *Loreak* (2014), o producție spaniolă ale cărui dialoguri se desfășoară în întregime în limba bască. De aici și explicația titlului. Ana (Nagore Aranburu) este o femeie căreia doctorul îi vorbește despre menopauza timpurie. Înfrântă și tristă, în fața unei vieți maritale, care nu-i aduce nicio bucurie și a veștii că feminitatea ei e condamnată la un fel de veștejire nemeritată și subită, protagonista se retrage în casa-cochilie pe care o împarte cu un soț taciturn, lipit de ecranul televizorului. Existența ei se schimbă odată cu primirea unui buchet de flori, care pare că sosește la ușa ei accidental. Cum lucrurile se repetă și buchetul devine ritul zilei de joi, soțului i se activează o gelozie latentă, pe care femeia o evită ascunzând florile în dulap și ducându-le, imediat ce acesta pleacă, la locul ei de muncă. Florile o fac să se

simtă din nou frumoasă, tânără și apreciată, dar expeditorul rămâne necunoscut. E incredibilă forța pe care o fragilă floare poate să o pună în mișcare.

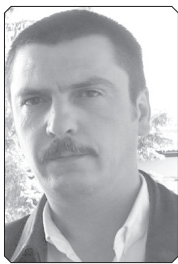
Filmul se construiește dramatic, pe acte, urmărind ca într-un dans, părțile implicate prin întreruperi de cortină. Florile Anei sunt urmate de povestea lui Lourdes (Itziar Ituño) a cărei relație cu o soacră dominatoare, care n-o are la suflet, nu implică nicio floare. Spectatorului confuz, care nu reușește să construiască legături florale, i se va dezvălui mai întâi că soțul acesteia, Beñat (Josean Bengoetxea) moare într-un accident rutier și apoi că acesta a lucrat pe o macara în șantierul Anei. Așadar, apropierea sunt contextuale.

Axioma 2: moartea unei persoane apropiate produce mutații sufletești în interiorul celor rămași în urmă. Soacra, Tere (Itziar Aizpuru), e un personaj contradictoriu: severă și distantă cu nora ei, e totuși capabilă de o gingășie și o înțelepciune neașteptate. Din perspectiva ei, un om moare cu adevărat numai atunci când este uitat. Fiul său, Benat, moare. Soția îi aruncă lucrurile și florile de pe balcon, iar scena este dublată de episodul de la morgă. Conform dorinței acestuia, trupul său va servi studenților de la Universitatea de Medicină. Într-un mod simbolic, el va continua să existe și după moarte. Soția alege să uite și să meargă mai departe, iar mama să-și amintească. În fiecare săptămână, mama duce la locul accidentului acestuia flori. Niciuna dintre acțiuni nu e mai lipsită de o durere imediată decât cealaltă. În fața morții ne comportăm diferit. Pusă în fața morții colegului de șantier, Ana descoperă accidental că acesta ar putea să fie cel care îi trimisese buchetele. La rândul ei, găsește de

cuvință să ducă și ea flori în memoria lui Benat. De aici, firele se unesc, iar femeile – într-o formă sau alta – își vor împleti destinele. Polii memoriei se schimbă și florile săptămânale au implicații cathartice: antrenează furie, dor și împăcare cu sine.

Lumina cade pe fețele protagonistelor în trei scene diferite, într-un mod care parcă ține de fragmentarea unei oglinzi incomplete. Imaginile sunt fotografice și filmul câștigă mult pe latura vizuală (Javi Agirre Erauso), prin fiecare cadru incomplet, minimal. Elementele absurde, comice, precum oaia sunt provocările adresate unui public care va dori să revadă minunea pe care Jose Mari Goenaga și Jon Garaño au reușit s-o creeze în calitate de regizori și scenariști. Este cea de-a doua lor colaborare de succes după producția din 2010, *80 days* (En 80 egunean) și a câștigat Premiul Goya pentru cel mai bun film și pentru cea mai bună coloană sonoră, premiul Cine Latino Award la Festivalul Internațional de la Palm Springs, premiul SIGNIS la Festivalul de la San Sebastian, fiind în fond, o metaforă a iubirii și memoriei celor pe care, într-o formă sau alta, îi pierdem.

Ioan Bunta – nostalgia vârstelor revoluate

Daniel HOBLEA

Un palimpsest imaginar al grupajului prezentat de Ioan Bunta – în ședința de cenaclu din 23 mai 2019 – ne-ar dezvălui toate vârstele anterioare ale autorului, astăzi sexagenar, dar vârsta poetică dominantă se arată a fi adolescența. Grupajul intitulat „Poezii de la amiaza vieții” relevă versuri impresioniste, sentimentale, în registrul „amintiri și suveniri”, melancolii fruste, netransfigurate în metafore, multe cu rime care, de

multe ori, șchioapătă. „Aceste texte sunt scrise, evident, în diferite perioade de timp. În multe dintre ele pare să caute rima cu orice preț” (Daniel Săuca); „Vârsta eului liric nu e cea a vârstei autorului” (Ion Pițoiu-Dragomir); „Limbaj comun... Pasteluri sentimentale”; „Grupaj inegal, textele aparținând unor vârste poetice diferite. Transpare caracterul tradiționalist, cu iz romanțios. Întâlnim oaze de poezie, dar și mult balast. De multe ori, tex-

tele lasă impresia de versificație. Versurile au un caracter descriptiv, confesiv, ele denotând un fior poetic, dar mai au nevoie de cizelare” (Marcel Lucaciu); „Textele lui Ioan Bunta mi-au lăsat impresia unor vederi de la mare sau de la munte”.

Ioan Bunta a debutat în revista Liceului „Ady-Șincai” din Cluj-Napoca și a mai publicat în revista „Școala Noastră” a Casei Corpului Didactic Sălaj.

66 de ani

Șaizeci și șase de ani sunt:
O rază de lună strivită de geam,
O pasăre singură cântând pe un ram,
O frunză căzută din an în an,
O apă curgătoare pe un tăpșan,
O zăpadă ningând în amintire
O clipă înmiresmată de iubire
Un val nestatornic în vecie,
Într-o mare melancolie.

Catren

E o mireasmă dulce pe pământ
Acolo-n munți, în fiecare seară,
Pădurile se leagănă în cer,
Iar piscurile-n oaze de zăpadă.

Destinație

Mă simt mereu pe un peron de gară
Din care toate trenurile au plecat,
Iar pasagerii muți de-atâta așteptare
Ciudate semne unul altuia își fac.

Iar impieगतul nu dă niciun semn
Pe linia moartă nu e niciun tren,
Semn că veacul e spre înserare,
Că totu-i pregătit de îmbarcare.

Spre destinații de nimeni știute,
Spre zări cu orizonturi de nimeni bănuite.

**Ioan
Bunta**

Soldatul cu picior de lemn

Soldatul cu picior de lemn se-ntorcea de pe front
Să-și trăiască mai departe nefericirea,
Și neputința de a-și striga deznădejdea,
Și indiferența istoriei care l-a mușcat de față ca o fiară.

Zi de zi în ochii lui apuneau toate speranțele,
Urletele camarazilor din tranșee îi stăruiau mereu în auz,
Oasele lor vibrau în ecouri prelungi peste timp.

După un lung periplu prin viață
Moartea, care l-a însoțit pretutindeni ca o umbră,
I-a devenit în ceasul din urmă mireasă.
Acum în ochii lui mari și sticloși apune soarele...
„Ce vă holbați așa la mine, mă?” – strigă el cu glas metalic
„Paștele mă-sii de viață!” – și cerurile se roteau amețitor
Chemându-l.

Drumul spre școală

(Din zestrea memoriei)

Augustin MOCANU

Din iunie până în august 1947 m-am pregătit să susțin examene de diferență pentru a mi se echivala clasele V-VII primare, făcute într-o școală sătească, cu clasele I-II de liceu. Am învățat acasă sub îndrumarea doamnei învățătoare Valeria Cristea, sprijinit de fiica mai mare a dânzei, domnișoara Viorica, elevă în cursul superior la Liceul „Maica Domnului” din Cluj. Ea m-a ajutat direct la franceză, obiect nestudiat în școala primară, la matematică unde aveam nevoie, fiindcă se cereau destule chestiuni necunoscute mie, și mi-a împrumutat cărți și caiete de notițe. După ce mă pregăteam singur trei-patru zile, mă duceam la domnișoara să mă verifice. În fața vechii case parohiale, în care funcționa și școala sătească al cărei local fusese distrus de ocupanții horthyști în septembrie 1944, se înălța un nuc mare și umbros. Acolo se găsea o bancă de cele scurte pentru doi elevi, unde stăteam cu domnișoara și învățam. Dânsa de pe atunci avea ținută de dascăl sever: îmi dădea teme pe care mi le controla și aprecia cu asprime. Cât mă aflam acolo, nu mă lăsa nici să suflu bine, nu mă slăbea din întrebări și exerciții rapide. Uneori, ca la școală, mă scotea la tablă, că și de-aia aveam una veche și răblăgită, ținută în filigorie ca să n-o bată ploaia. Pentru acasă îmi da mult de scris ca să mă deprind a scrie mai corect, mai repede și mai frumos, însă eu tot urât scriam, căci aveam o peniță crăcăcită, care acăța în hârtie, și niște cerneală spălăcită, fiindcă o lungeam mereu cu apă și cu oțet. Câteodată mă lua la întrebări chiar doamna învățătoare, de care îmi era tare rușine când nu știam să răspund cum se cuvine. Uneori chiar părintele Viorel Cristea era de față la ritualul examinării mele. Când vedea cât de urât scriu, părintele zâmbea, dădea din cap și zicea:

- Tinule, ține tu minte de la mine că la școlile bune mai mult se ia în seamă ce scrii, nu cum scrii.

Când se întâmpla să fie acolo și Doina, o domnișoară ceva mai mică decât mine, îi strecuram pe ascuns câte-o privire fugară să văd: râde, roșește de rușinea mea ori se uită în pământ când eu mă încurc la răspunsuri. Rodica, sora ei cea mai mică, prezentă și ea, jubila ca o pasăre când se scaldă-n țărână ca-n apă.

Și uite așa mi-a trecut vara mai toată. A venit luna august, cu schimbarea milioanelor și cu alte bucurii primite de la vârful țării. Am mers la Cluj să mă înscriu la examenul de diferență organizat de Liceul „Inochentie Micu Klein”. Domnișoara Viorica se afla în Cluj de câteva zile. Eu m-am dus pe jos și ne-am întâlnit lângă Teatrul Național, chiar la capătul străzii liceului, în fața bodegii „La Măianu”. La liceu, o doam-

nă tânără, tare roșită pe buze și pe obraz, bat-o norocul, mi-a văzut actele, a zis că-s bune, dar trebuie ori să plătesc o taxă de 1700 lei noi, ori să aduc imediat un certificat de sărăcie, care se ia de la pretura plășii în care am domiciliul. Actele rămân la liceu. Dacă în trei zile fac ce mi se cere e bine, dacă nu pot face, nu sunt primit la examene. Ies din liceu cu domnișoara, intrăm în catedrala greco-catolică din vecinătate și ne închinăm la icoana Sfântului Anton să ne ajute. Din fața catedralei, de pe strada Regina Maria, o iau pe jos de-a lungul Clujului și mă duc la Someșeni tocmai vizavi de aeroportul dărâmat în vremea războiului, unde, într-o clădire veche și scundă, funcționa pretura. Acolo au căutat în registre și repede mi-au scris certificatul cerut, dar, în ziua aceea, lipsea de la serviciu un domn care trebuia neapărat să-l iscălească. De fapt și ștampila era la acel domn. O doamnă căruntă mi-a dat hârtia și mi-a spus:

- Te duci înapoi în stradă și-o iei către oraș. Prin oraș o ții mereu oblu înainte pe aceeași stradă, chiar dacă vezi că i se schimbă numele din loc în loc. Dincolo de oraș, sub pădure e localitatea Mănăștur. Mergi înainte pe strada principală până la nr. 104, acolo îl găsești pe domnul care iscălește și pune ștampila. Du-te drept acolo să n-apuče a pleca de-acasă.

Mănăștur! Da, Mănăștur! Acolo sunt niște oameni mai aparte la care nu le prea place „democrația” aceasta de după război. Au o zicală a lor: *Până aci-i democrație, de-aci-ncolo-i Mănăștur*. Mai au ei și alte ziceri, dar p-acelea nu le spunem acuma, poate în alt loc unde se potrivesc mai bine.

O iau înapoi, se-nțelege, tot pe jos. De existența autobuzelor, eu nu auzisem încă și nici nu cunoșteam această vorbă. Cu hârtia care îmi certifica starea de paupertate, cu o străițucă atârnată de umărul drept, în care aveam un pumn de prune pentru potolirea setei și o sticlă de-un litru plină cu lapte, pe care, umblând, am scuturat-o aproape o zi întreagă, am luat Clujul de-a lungul, de la răsărit către apus, adică de la aeroportul din Someșeni până sub pădure, în Mănăștur. N-a fost rău, fiindcă am cunoscut pe viu aspecte din viața orașului, de existența cărora nici din vis n-aș fi putut afla. De la podul care însemna atunci separarea Someșenilor de Cluj, construcție rutieră pe sub care circulau și, se pare, circulă încă trenurile, până la vama de la intrarea în oraș dinspre răsărit, pe dreapta, se întindea o lungă porțiune fără case, fiindcă terenul era cam frământat, și puține gospodării de tip semi-rural erau doar pe stânga. Abia de la vamă, a cărei clă-

dire era situată pe stânga, în intersecție cu o străduță care ducea spre gunoaiile localității și spre câmpul de instrucție, se intra propriu-zis în marele municipiu, căci acolo toată lumea era oprită, cercetată și obligată să plătească vamă orășenească în funcție de valorile introduse în oraș pentru comercializare. Odată, venind din Boju peste Dealul Mare, pe lângă pășunea pe care se instruiau militarii, am așteptat mai bine de un ceas până ce ne-au pus vamă pe o vacă, pe care o duceam în târg s-o vindem. Pare ireal, dar atunci în Cluj exista târg de vite cu program săptămânal, miercuri sau joi, nu mai țin minte exact ziua. Știu că un mare târg de vite se ținea săptămânal, sâmbăta, la Turda, unde se aduna lume multă de pe Câmpie și din Mocănișe. Altă dată, imediat după ultimul război, la aceiași vamă a trebuit să trec printr-un coridor special, unde am fost supus unui control și „tratament rapid” contra păduchilor purtători ai tifosului.

Cea mai neașteptată întâlnire am avut-o în ziua aceea cu Piața Mărăști, Platz-ul, cum m-a lămurit o doamnă pe care am îndrăznit s-o întreb ce-i acolo. Era un loc viran întins, înconjurat din toate părțile de clădiri de diferite mărimi și feluri, tăiat cam pe la mijloc de două străzi pavate prost cu piatră cubică de granit, orientate către centrul municipiului. Întreaga întindere a locului, de formă aproximativ pentagonală, era ocupată de zeci de căruțe cu cai, mai puține care cu vite, ce staționau acolo să se hrănească, să primească apă și să se odihnească înainte de a se așeza din nou la drum. O duhoare nemaipomenit de grețoasă ieșea din zecile de grămezi pe care se aruncau resturile de mâncare de la animale, balegile, zăburile de pișalău dospite împreună cu tot felul de furaje degradate și intrate în putrefacție. Trecând pe acolo, erai silit să-ți acoperi nasul cu o batistă și să te străduiești a nu vorbi. În acele clipe, când mă grăbeam să trec de „piața” respectivă, nu bănuiam că împrejurările vieții mă vor obliga să locuiesc la o gazdă chiar aici, într-o curte în care se reparau căruțe și se puneau potcoave cailor, adică la meșterul fierar Francisc Oltean, căruia, uneori, și eu voi sări să-i dau ajutor, trăgând la foi.

După ce am trecut de piață, ceasul de pe turnul Bisericii Sf. Petru m-a ajutat să-mi dau seama cum stau cu timpul. Mi-am slobozit mâna în străituță și am luat două prune, cu care mi-am stâmpărat setea, apoi am grăbit pasul și am trecut prin oraș, fără să am vreme a ține sub priviri construcții și alte frumuseți, care mai târziu mă vor impresiona, cucerindu-mă. Am ajuns în Mănăștur. Treceam cu emoție pe trotuarele vechi și înguste, urmărind casa cu numărul știut, mă întâlneam cu oameni de toată mâna, de unii parcă mă temeam, nimeni nu m-a întrebat însă cine sunt, ce caut la ei, îmi place ori nu democrația asta nouă de după război? Am aflat casa cu nr. 104. Funcționarul, al cărui nume nu l-am știut niciodată, nu s-a mirat deloc văzându-mă. A iscălit, a pus apăsător ștampila și m-a întrebat ce duc în straiță. I-am dat lui laptele, să

scap de-o greutate, și deoarece la mătușa Lala, unde trebuia să-l dau, nu mai aveam vreme să mă duc.

M-am întors la liceu, i-am dat actele doamnei vopșite și-am luat-o pe jos către casă... Trebuia să trag tare, căci, deși Bojul nu era foarte departe, soarele scobora după dealurile de peste Cluj și seara mă lovea în ceafă, spunându-mi că noaptea iese din păduri și ne învâluie în pânzele ei negre.

Controlând Certificatul meu de Paupertate, funcționarii mi-au comunicat, peste două zile, prin *Afișier*, că actele mele sunt bune numai pe jumătate, adică eu nu sunt chiar așa de sărman cum se spune. De aceea și eu trebuia să depun la casieria școlii jumătate din totalul taxei, respectiv 850 de lei. Când a auzit de așa ceva, tata ne-a spus clar la toți, că eram chiar la cină, cum că noi nu putem plăti și deci eu nu mă voi duce la examene. Bietul tata, știa dânsul cum se poate face rost de bani pentru taxa de acuma, însă era preocupat de ceea ce se va petrece în anii de școală, care sunt mulți și lungi și în casa noastră doar el aducea bani în fiecare lună, puțini, ce-i drept, dar îi aducea. Ce se va întâmpla oare dacă acești bănuți n-or fi destui nici pentru Tinu? Tata sta gânditor, apoi ne-a spus:

- Vă gândiți voi că fără acești bani nu-ți avea nici pe ce să cumpărați: sare, mmiere, fotoghin, moșani și alte nimnicuri de-astea? Da' mai socotiți și altceva. Măriuța îi de 16 ai și nu i-am putut face pân-amu nicio zdreanță. La 17-18 ai vine unu' și-o cere. Ce punem noi în lada ei de haine când vin carăle s-o ducă? Nu, dragii mnei, nu să poate. Nu să poate, că noi n-avem modru și gata. Tinu a sta acasă cu noi și mai încolo om vedea ce s-a mai putut.

Cu această încheiere, consiliul de familie, ținut odată cu cina, s-a gătat. Mama n-a luat parte la discuții. Era preocupată să ne pună cina cumsecade și ne privea pe toți ce bine mâncăm. În ceea zi, tata s-a dus la ștrec, mama l-a chemat pe bunicul Chertis cu căruța și s-au dus în Cluj la târg să vândă vițelul, un bou frumos de vreo cinci luni. L-a dat cu cât a putut. Eu n-am avut îndrăzneala să întreb. A venit acasă, mi-a pus 850 de lei în mână.

- Du-te, plătește taxa, ia examenele și-apoi om vedea noi ce-a mai fi.

Când s-a întors de la ștrec, tata n-a întrebat nimic de vițel. Se pare că mama i-a știut explica despre ce este vorba și el a fost de acord.

La examene am făcut tot ceea ce am fost în stare. Au fost probe scrise și orale la toate obiectele, fără educație fizică și desen. Eram stăpânit de naivitatea mea de prunc de la țară, sigur de pregătirea mea excepțională, fiindcă în toate clasele am luat premii; doamna învățătoare, domnișoara Viorica, părintele Viorel Cristea și chiar examenul de absolvire a școlii primare constituie mărturie privitoare la buna mea pregătire, de aceea la examenele de diferență mă credeam un as. La tezele scrise, adunam tot ce-mi trecea prin minte, compuneam lucrări lungi, cu siguranța ce-

lui care știe totul. Vecinii de bancă abia înjghebau câteva rânduri, în timp ce mie, niciodată nu-mi ajungea hârtia de scris. La oral îmi dădeam drumul la gură, vorbeam fără oprire, tare și foarte răspicat să fiu auzit de toată lumea. Colegii de examen, de regulă oameni mai în vârstă, se minunau ce bine știu și cât de frumos răspund la fiecare probă. Un clujean, Măianu, fiu de negustor, de vreo 25 de ani, mă lăuda mereu și era supărat că el nu știe atât de bine ca mine. Unul Podoabă din Mihăiești de peste Cluj, copil de popă, era invidios pe mine. Ca să mă supere, zicea că umblu cu pălărie de bucate, din paie de grâu, el purta chipiu bleu cu dungă galbână, da'n zadar că nu l-am mai văzut pe la vreun liceu din Cluj. Pe mine Dumnezeu m-a ajutat și am trecut peste toate piedicile.

Într-o zi văd că e programat examenul la igienă. Nu știam nimic de existența acestei materii. Și acum îmi vine să râd de anumite situații din viață. După logică și obraz, eu nu trebuia să mă prezint la acel examen. Da, dar o atare faptă mi-ar fi anulat tot ceea ce realizasem anterior. M-am dus. Subiectul tezei scrise: *Activitatea elevilor în recreația mare*. Aceasta a fost cea mai consistentă lucrare din acea sesiune și mi-a adus cea mai mare notă la examen. Nu știam nimic, nici din vreo carte și nici de la vreun dascăl. Mi-am pus la bătaie imaginația și puterea de aducere aminte și de reprezentare a realității trăite. A fost excelent. În ziua următoare, duminică, era programat examen la religie, chestiune despre care am aflat abia luni, căci eu, obișnuit de acasă că duminica nu se lucrează, ci se merge la biserică, așa am și făcut. Luni dimineață, mă caută părintele Plăianu, autor al cărții de religie, și mă întreabă de ce n-am mers duminică la examen.

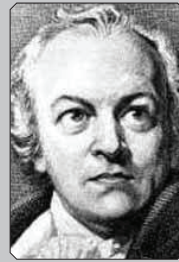
- N-am știut că se țin examene duminică, m-am dus la biserică.

- Bine! a zis părintele și mi-a dat examenul fără să mă mai întrebe ceva.

De aici se vede că practica e deasupra teoriei. Asta e explicația. Reușita mea la acea încercare a fost pe jumătate. Am luat diferențele numai pentru clasa I, nu și pentru a II-a. Și așa tot mă puteam fâli, căci mă duceam în clasa a II-a la Școala Normală de Învățători din Cluj, pe când Zirea lui Iacobu Bumbului, nănașul meu, a intrat doar în clasa I la Liceul „Inochentie Micu Klein” și a și pățit-o, săracul meu prieten și nănaș a rămas repetent, din care cauză nu l-au mai dat la liceu, ci l-au făcut tractorist.

Acceptarea de către familie a plecării mele la școală în Cluj s-a făcut și datorită unei promisiuni de sprijin deosebit. Părintele Viorel Cristea și doamna învățătoare îl cunoșteau bine pe directorul de atunci al Școlii Normale de Învățători din Cluj, prof. dr. Vasile Dancu. Acesta obișnuia să țină la internatul școlii fără plată câte doi-trei elevi săraci, harnici și buni la învățatură. S-a întâmplat că eu n-am putut beneficia de bunăta-tea aceluia director.

continuare pe www.caietesilvane.ro

William Blake

(1757-1827)

To Spring

O Thou with dewy locks, who lookest down
Thro' the clear windows of the morning, turn
Thine angel eyes upon our western isle,
Which in full choir hails thy approach, O Spring!

The hills tell each other, and the list'ning
Valleys hear; all our longing eyes are turned
Up to thy bright pavilions: issue forth,
And let thy holy feet visit our clime.

Come o'er the eastern hills, and let our winds
Kiss thy perfumed garments; let us taste
Thy morn and evening breath; scatter thy pearls
Upon our love-sick land that mourns for thee.

O deck her forth with thy fair fingers; pour
Thy soft kisses on her bosom; and put
Thy golden crown upon her languish'd head,
Whose modest tresses were bound up for thee.

Către primăvară

O, tu, cu ochi de rouă ce-n adânc privești
Spre limpezile ferestre din zori, întoarce-ți
Ochii de înger spre-a noastră insulă de-apus
Ce-n plin glas de cor te-aclamă, o, Primăvară!

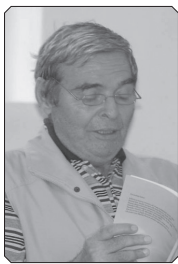
Te cântă colinele, iar ecoul
Răsună peste văi; ai noștri ochi cată-n neștire
Spre alaiu-ți sclipitor; vină mai repede
Cu pasul tău cel sfânt pe-al nostru plai.

Vino-n colinele din răsărit, lăsând vânturile
Să-ți pupe cununa de parfum; lasă-ne să-ți gustăm
Boarea din zori și de seară; scutură-ți perlele
Pe-ale noastre plaiuri bocind ale iubirii dorințe.

Împodobește-le cu suavele-ți palme; așterne
Sărutu-ți gingaș pe sânul lor; și-apoi lasă-ți
Coroana aurie pe lăncedul păr
Prins în cosița umilei ființe.

(Fragment din volumul *Poetical Sketches*, 1783)

Traducere de Victor CIOBAN

Constantin Butunoi

du-te mamă și fă revoluție

acum e rândul tău
bunicul era obosit de război
iar taică-tu a făcut o revoluție greșită
care a lăsat pe mulți fără mâncare
acum e rândul tău
ai grijă să ne aducă de toate
neamul nostru să nu mai cerșească
pe la porțile străinilor
mai ales
să fie multă libertate
să putem îngrășa și porcii cu ea
ia cu tine steagul toba și ultrașii
arată ce poți
du-te mamă și fă revoluție

toamnă periculoasă

de pe terasă după manifestări
toamna pare periculoasă
și plină de supărare
multă ploaie
multă ceață
și durere de oase
trecătorii sunt grăbiți
cu fețele pline de îngrijorare
niciun pantalon mulat pe corp
nicio fustă scurtă
pe stradă nicio divă
după cine să mai întorci capul
pe deasupra mai circulă zvonul
că la intervenția toamnei
va urma o iarnă cumplită
încerc să mi-o fac prietenă
și ca s-o îmblânzesc
îi spun povești despre vară

visați cu grijă

lumea de pe terasă
cuprinsă de presimțiri sumbre
a căzut în depresie
din cauza viselor
în care toamne răutăcioase

sunt pline de vânturi și ploi
frunzele vin grămadă pe terasă
unde noi într-un colț le tăiem la câini
se face apoi întuneric
suntem pe mâna lui lucifer
cel de sus vrea să vadă cum ne descurcăm
și eventual de partea cui suntem
nu lipsesc catastrofele de toate felurile
secetă inundații cutremure molime
tot felul de grozăvii care fac viața imposibilă
doar unul singur a povestit
că revenind după o deplasare acasă
și-a găsit nevasta plecată
și-a chemat prima iubită
după care au făcut toată noaptea dragoste
un vis foarte frumos
dar după cum se știe cu o floare
nu se face primăvară

primăvara când vine

primăvara când vine
provoacă schimbare
noi stăm pe terasă și așteptăm
ce vedem acum pare o pedeapsă
mai întâi trec lumpen-proletarii
se duc la lucru cu gânduri de revoltă
apoi peisajul se umple cu pensionari
au coșurile pline cu cumpărături
vor să dovedească că încă mai sunt utili
unii dintre ei căroră le-a intrat în cap
că mișcarea prelungește viața
își plimbă anchilozele sprijiniți de bastoane
cei cu mâinile întinse apar mai târziu
urmați de alții cu pungi din care
își sorb buna dispoziție
cohortele întunecă priveliștea
lumină se face când apare câte-o divă
ce dispare într-o mașină de lux
într-o direcție necunoscută
ca în filmele cu răpiri lăsând în urmă regrete
acum că a venit primăvara suntem plini de speranță
e imposibil să nu se producă o schimbare

Din volumul în curs de apariție „Terasa cu prieteni”.

Primăvara Poeziei / A Költészet Tavasza (II)

**LETIȚIA
ILEA**

cartea mea

ehei cartea mea cartea mea
cin' să te mai citească și pe tine
cartea mea cu prefață din șervețele parfumate
cartea mea scrisă pe bilete de bancă
verzi roșietice albastre din țări
care au luminițe la capătul tunelului
(ba chiar și în tunel)
cartea mea care se oferă odată cu meniul
în marile restaurante sau la supermarket
dacă ai cumpărat cât puteai duce
cartea mea cu pernițe cu ursuleți
în colțul paginilor dacă totuși vâ apucă somnul
cartea mea cu pliculețe de cafea și țigări între rânduri
ca să nu întrerupeți lectura
cartea mea desăvârșită tu care știi atât de bine
să gătești să calci haine să cârpești șosete
ehei cartea mea cu electricitate apă caldă
cablu telefon și pat dublu cartea mea cu mersul
trenurilor
confort unu și internet cartea mea rozalie
ca urechișele cățelușilor
cin' să te mai citească și pe tine
cartea mea eu sunt coperta ta dacă asta
te încălzește cu ceva cartea mea
mai lasă-mă dracului în pace

az én könyvem

ohó az én könyvem a könyvem
há ki olvasson még téged is
illatosított szalvéták az előszód
olyan országokból hozott
zöld pirosas kék bankcédulákra
írtalak melyekben látszik a fény
az alagút végén
(sőt az alagútban)
könyvem melyet az étlappal
együtt adnak a nagy vendéglőkben

vagy a bevásárlóközpontokban
ha annyit vásárolsz amennyit csak el tudsz vinni
könyvem melyben macis párnák
vannak az oldalak sarkában
ha mégis elálmosodnának
könyvem a sorok között kávétasakocskák
és cigaretták hogy félbe ne
szakítsák az olvasást valahogy
tökéletes könyvem mellyel te annyira
jól tudsz főzni vasalni zoknit stoppolni
ohó az én könyvem bojleres meleg víz
telefonkábel és duplaágú könyvem
a legkényelmesebb vonatok
menetrendjével internetkapcsolat
is van bennük rózsaszín könyvem
mint a kiskutyák füle
há ki olvasna téged
könyvem én vagyok a te
borítód ha ez melegít könyvem
hagyd békén a fenébe már

traducere de/fordította Demény Péter

**JÁSZ
ATTILA**

Időzár

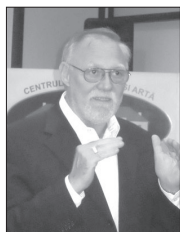
Amikor a hegyi házat megvettem, még simán lehetett
nyitni
a kertkaput, sőt, lánc volt rátekerve, lakat nélkül, ki
ne nyíljon
magától, időközben a lánc feleslegessé vált, a szél oly-
kor még
kivágta, ha olyan kedvében volt, jól belekapaszzkodva
reptette a
kapuszárnyakat, de ahogy a diófa lassan nőtt emelte
a kapu egyik
sarkát, egyre nehezebb lett becsukni, aki nem tudta,
hogy nyitva
van, azt hitte, nem vagyok otthon, ahogy a fa nő, egy-
általán nem
lehet majd kinyitni idővel, amikor már csak kísérteni
fogok ebben

a házban, és már csak a könyveim lesznek a polcon,
 rájuk fújom
 a port időnként óvatosan, és várom, hogy valaki letö-
 rölgesse őket.

Zăvor temporal

Când am cumpărat casa de la munte, încă se putea
 deschide lejer
 poarta grădinii, mai mult, o ținea un lanț înfășurat,
 fără lacăt, ca să
 nu se deschidă de la sine, între timp lanțul a devenit
 de prisos, dar
 vântul o mai trântea uneori, când avea chef și se izbea
 vartos de ea,
 cum creștea, nucul ridică încet unul din stâlpii porții,
 era din ce în ce
 mai greu de închis, cine nu știa că-i deschisă credea
 că nu-s acasă, dar cum crește copacul, cu timpul nu se
 va mai putea
 deschide deloc, când nu voi mai fi decât fantoma
 casei, când numai cărțile-mi vor mai rămâne pe
 rafturi, grijuliu
 voi sufla peste ele praf și voi aștepta să le șteargă cineva.

Kocsis Francisko fordítása/traducere

**KISS
LÁSZLÓ**

Könyv és könny

könyvek
 könyve
 könyvek
 könnye

könnyek
 könyvei.
 Könyvek
 hatalma.

Könyvek
 Csöndje
 csöndek
 könnye

átázott
 csönd.

hatalomhalom.

Carte și lacrimă

cartea
 cărților
 lacrima
 cărților

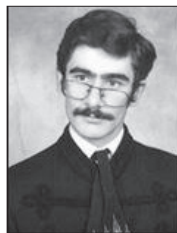
cărțile
 lacrimilor
 puterea
 cărților.

liniștea
 cărților
 lacrima
 liniștilor

liniștea
 udă learcă.

mormanul puterii.

Demény Péter fordítása/traducere

**KISS
LEHEL**

Örmény Kódex

Arany betűk kirepülnek
 paradicsommadár szárnyon,
 s az égboltra települnek.

Arany betűk vízre szállnak,
 s imbolyogva integetnek
 a kipendült szivárványnak.

Arany betűk földre hullnak,
 s sziklatömbök, kőkeresztek
 réseiben dalra gyúlnak.

Arany betűk tűzbe dülnek,
 s ezeregyszín örmény álom-
 képek némán kivetülnek.

Codex armean

Zboară litere-aurite
 pe aripi de păsări sacre,
 sus în ceruri stau lipite.

Literele aurite
 Desenează printre valuri
 Curcubeie turmentate.

Literele aurite
Cad pe jos și nasc litanii
Printre stânci și cruci crăpate.

Literele aurite
Cad în foc și mii de vise
Armenești răsfrâng, tăcute.

Simone Györfi fordítása/traducere

**MARCEL
LUCACIU**

Scrisori către Isolda (LXIX)

artificiile
și clopoștii
ca o pânză
de păianjen
au cuprins
universul
tu ești
singură în castelul
de vânt
pe plaja
norilor
scrisorile mele
nu
te gălesc
nu
te gălesc
fără volbura
ochilor tăi
albaștri
mi-e greu să
rezist
în aceste
vremuri
penale

**LÖVÉTEI LÁZÁR
LÁSZLÓ**

Esetleg harmadnapon

Petri György olvasása közben

Nem zúgnak föl ma semmilyen egek,
se hajnalban a nyesett-szürke fák:
a gyökerek most tényleg gyökerek,
és szélcsend van. „Ez egy ilyen világ:

na és ha meghalt? Puszi. Ennyi volt...
Csak semmi pánik: nem dobog a szíve? –
egyszer talán legyőzi a halált.
Credo, quia absurdum... Itt a vége.”

A treia zi, eventual

în timp ce-l citeam de Petri György

Azi niciun fel de ceruri nu vuiesc,
nici pomii ciunțiți în aurora asta:
acum rădăcinile-s doar rădăcini
și-i acalmie. „Așa-i lumea asta:

dar dac-a murit? Pa. Atât i-a fost...
Nu te panica: inima nu-i bate? –
poate va-nvinge moartea cândva.
Credo, quia absurdum... Finitate”.

Kocsis Francisko fordítása/traducere

Levelek Isoldához (LXIX.)

mint egy
pókháló
tűzijáték
s csengettyűk
töltötték ki
a mindenséget
felhők
partján emelt
szélkastélyodban
magadra
maradtál

leveleim
nem
lelnek rád
nem
lelnek
kék szemeid
örvénye
nélkül
oly nehéz
ellenállnom
eme
bűnös
időkben

traducere de/fordította Simone Györfi

**ALICE VALERIA
MICU**

Pereți (fragmente)

*

Vorbesc cu mine în cuvinte de piatră.
Poemul ratării se scrie la cutremur,
cu beton și grinzi sfârâmate,
carapacea din fibră de sticlă fierbinte
lipită de ventricule palpitând.
Diacronia naivității se citește pe
solzi de azbest și faianță.

Am simțit frica pentru ultima oară.

Scrisul e casa cu pereți de schimb,
carnea mea de rezervă.

Am văzut chipul tău pe fiecare ciob, singurătate!

*

Înlăuntrul pereților timpul
e altul.
Când eram mic
așteptam să-mi crească
pereții
acum nu știu cum să-i dărâm.
Ce irosire piatra, de nu-nflorește vina!

Am luat poemul pe numele meu.
Doamne, mântuiește-mă printr-un vers!

Nebunule, în noaptea aceasta îți voi cere
pereții,
și cuvintele tale cui vor rămâne?

Falak (részletek)

*

Köszavakkal szólok magamhoz.
A tévedés verse földrengéskor íródik
betonból és szilánkokra tört gerendákból,
a mellkas forró üvegszálból,
lúktető szívkamrákhoz tapadva.
Fajansz- és azbesztpikkelyekről olvassuk
a naivítás történetét.

Utoljára éreztem akkor a félelmet.
Mozgatható falú ház az írás,
s ez a ház az én tartalékhúsom.

S minden cseréptörmeléken a te arcodat láttam, egye-
düllét!

*

A falak mélyén más
az idő.
Kiskoromban
arra vártam, hogy megnőnek
a falak,
most meg nem tudom, hogyan tudnám ledönteni
őket.
Micsoda fölösleges köpazarlás!

Saját nevemre írtam a verset.
Uram, válts meg bár egy verssor által!

Bolondom, ezen az éjszakán a falaidat fogom
kérni,
de kire maradnak akkor a szavak?

traducere de/fordította Lovétei Lázár László

**MOLNÁR
ANDREA**

Bódalom

Könyvtári csend vesz körül.
Felhőkarcolóként magasodó polcok
Szédületet keltő sokasága az írásnak.
Papírhalom ez egy gyári munkásnak,
De nekem birodalma a fantáziának.
Ide menekültem Istent megkeresni,
Hatalmával újra és újra pereskedni.
Minek Noked az írás és a szavak,
Ha egy csettintéssel eltörölheted azt?
Nincs tán önbizalmad, én Istenem,

Vagy túl sok nyomot hagy e világ a szíveden?
Érzelmek és értelmek halmazának lenned:
Sokféle dicséret közt elveszik szent lelked.
Enciklopédiákat, szerelmes verseket,
Életrajzokat, drámákat és regényeket
Alkottak kis teremtéid számodra
Mentsvárként a folyton rohanó világban.

Beatitudine

Mă înconjoară liniștea bibliotecii.
Rafturi ce se înalță asemenea zgârie-norilor
Mulțimea ameițitoare a scrierilor.
Pentru un muncitor e doar o grămadă de hârtie,
însă pentru mine e un imperiu al fanteziei.
M-am retras aici să-L caut pe Dumnezeu,
Să-i contest autoritatea iar și iar.
La ce-ți folosesc Ție scrisul și cuvintele,
Dacă le poți șterge cu un singur pocnet din degete?
Doamne, oare nu ai încredere în Tine,
Ori astă lume lasă prea multe urme în inima Ta?
Să fii mulțimea sentimentelor și conștiințelor:
Sufletu-Ți sfânt se pierde printre atâtea laude.
Micile Tale creații au creat în cinstea Ta
Enciclopedii, drame, romane
Drept refugiu din calea lumii etern grăbite.

Dósa Andrei fordítása/traducere

**VIOREL
MUREȘAN**

Manualul bunului măcelar

mai întâi se scoate animalul din cușcă
se alungă prin curtea abatorului până când
mugetul celorlalte animale
îi taie auzul felii
cum se clădesc niște cărți negre
în rafturi

tu apoi așază-te în plin soare
pe un șezlong
și răsfoiește încet cărțile

A jó hentes tankönyve

Az állatot előbb kihozzuk ketrecéből
s a vágóhíd udvarán mindaddig kergeted
mígnem a többi állat bőgése a hallását
fel nem szeleteli

fekete könyveket szoktak a polcokon eképpen
glédába tenni

aztán foglalj helyet a napsütésben
egy kereveten
és lassanként lapozd a könyveket

traducere de/fordította Simone Györfi

**VIORICA
MUREȘAN**

Spre soare răsare

Mă învelesc în fericirea cea veche
ea mă apropie de culori
și nimic nu-mi lipsește
doar camera verde în care te-am născut noapte de
noapte
ca pe o posibilă dimineață
în care vreau să trăiesc
cu mine cea care nu mai sunt
doar strigătul de luptă al micului războinic
ciobind cu spada de lemn zugrăveala pereților
(un exercițiu minunat de avertizare a mamelor
despre viață și moarte)
...Pornește motoarele... spre soare răsare...
mă învelesc în sunetul aceleiași fericiri
și nimic nu-mi lipsește
doar azimutul ochiului tău atât de lucid
Cu zilele noastre ca iarba
ca florile câmpului
să compunem pajiștea vie dintre coperte
despre căderile pe verticală să scriem
de lună de curcubeie și pietre
printre postfețele căderilor în deșert și-n genunchi
pe o filă vopsită în negru
să fim punctul alb de la început

Napkelet felé

Abba a régi boldogságba burkolózom
közelebb hoz a színekhez
s már semmi sem hiányzik
csupán a zöld szoba, ahol megszülettek naponta
miként egy lehetséges reggelt
amelyben élni szeretnék
mára már nem létező önmagammal
csak a kis harcos csatakiáltása
ahogyan fakardjával a falfestéket csupálta
(anyák számára az élet-halál nagyszerű gyakorlása ez)

...Indítsd hát a motort... a napkelet felé...
 ama régi boldogság hangja átölel
 s már semmi sem hiányzik
 csupán oly nyugodt szemed oldalszöge
 A könyvfedelek között napjainkkal
 élésszük fel újból a pázsitot
 minthogyha fűvel
 avagy virágos réttel tennénk
 függőleges esésről írjunk benne
 holdról szívérványokról és kövekről

térdreesés és kiegészítő utószava között
 ama feketére mázolt lapon
 a fehér pont legyen velünk a kezdet

traducere de/fordította Simone Györfi

**OLÁH
ANDRÁS**

[hátrahagytalak]

hátrahagytalak hiányaimmal
 mint egy anyaghibás kávécsészét
 kikötöztelek emlékeim tűzfalára
 az összetört ajándékkeret mellé
 jelezve hogy már nem bízunk
 bennünk féltve őrzött tárgyaink sem
 hátrahagytalak megfejtés nélküli
 hajnalainkkal a könyvekkel
 megrakott polcok dzsungelében
 hátrahagytalak viaszos tapintású
 combod emlékével ámító
 suttogásod csók-meleg ízével
 hátrahagytalak betűrendbe szedve
 szerelmünk minden lényeges helyszínét
 hátrahagytalak a titkok magányával
 a csak nekünk szóló szavak örömeivel
 hátrahagytalak szóköz- és vesszőhibák
 sűrűjében a kibogozhatatlan álmok
 betekosodott kísértetével örök
 szomjúságban

[te-am lăsat în urmă]

te-am lăsat în urmă cu lipsurile mele
 ca pe o ceașcă de cafea cu defect
 te-am legat de calcanul memoriei mele
 lângă rama cadou făcută țandări
 semnalând că nu mai au încredere
 în noi nici obiectele păstrate cu grijă
 te-am lăsat în urmă cu zorile noastre
 fără rezolvare în jungla
 rafturilor încercate de cărți

te-am lăsat în urmă cu memoria atingerii
 cerate a coapsei tale cu gustul
 cald-sărut al șoaptelor amăgitoare
 te-am lăsat în urmă ordonând alfabetic
 fiecare locație esențială a dragostei noastre
 te-am lăsat în urmă cu singurătatea secretelor
 cu bucuria cuvintelor doar pentru noi rostite
 te-am lăsat în urmă în desișul greșelilor de spațiu
 și de virgulă cu stafia închistată
 a viselor inextricabile pe vecie
 însetată

Dósa Andrei fordítása/traducere

**ION
PIȚOIU-DRĂGOMIR**

Igluuri de cenușă

și l-au judecat și l-au judecat
 și l-au judecat zi și noapte (veseli
 magistrații își aruncau robele în
 maidanezi ca într-un spectacol
 de gală)

l-au condamnat în corpore să pună
 cruce pe un fulger (iubito azi să-nvățăm
 doar un singur lucru:
 coborârea în sus!)

ultimii cai – nu sângerăți! – beau liniștiți
 din cafea citesc edițiile de
 dimineață și pun de o
 miuță cu pistolarii
 de călți

cuvintele cu răni pe față intră sfi-
 oase în farmacie și așteaptă
 prelung liberalizarea
 morfinei

Hamuigluk

és ítékeztek fölötte és elítélték
 és ítékeztek éjjel-nappal (a talárjaikat
 mint valami gálaesten
 a gazdátlanokhoz dobták
 vidáman a bírák)

egyhangúlag arra ítélték őt hogy
 a villámra keresztet tegyen (egy dolgot
 tanuljunk szerelmem ma meg:
 a felfelé esést!)

az utolsó lovak – ne vérezzenek! – nyugodtan
 isszák a kávé a reggeli híreket

olvassák és a csepülővőkre
fogadnak egy ezreskét

a sebhelyes arcú szavak bátor-
talanul lépnek a gyógyszertárba
és kitartóan várják a morfium
legalizálását

traducere de/fordította Halmosi Sándor

**SILVIA
BODEA SĂLĂJAN**

Apostol pribeag

Mă uitam la lucruri
cu uimirea celui care descoperă
că limita drumului său
e ziua solemnă în care
deschide fila aceea din cartea vieții
și foile albe
nu au decât câteva pete de ruginită
așteptare

Aș fi vrut să sting focul
ce mărginea rugul arderii de sine
și să pun la căpătâiul timpului
un nor alb ca pletele celui ce ține
talerul
pe care aș vrea să pun
patruzeci de mii de gânduri
plantate în grădinile inimii

Dar gândurile cele frumoase
erau ofilite de gerul
nemântuirii

Și iată ceasul cerului
a dezlegat legile înainte de
determinarea
în care m-am prins
în numele celui jertfit
și n-am mai putut spune decât
Adu-Ți aminte de mine, Dumnezeuule!

A vândor Apostol

Úgy csodálkoztam rá
a dolgokra mint ki ráeszmél
hogy útja azon az ünnepélyes

napon végződik
amikor felüti az élet könyvét
és a fehér lapokon nincs más
csak a várakozás néhány
rozsdafoltja

El szerettem volna oltani a tüzet
az önemésztés máglyája körül
és az idők bűbjára egy olyan
fehér felhőt tettem volna
mint annak a fűrtjei
aki a mérleget tartja
melyre negyvenezer gondolatot
helyeznék a szív kertjeibe ültetve

De a szép gondolatok
mind elhervadtak
a megváltatlanság fagyától

És lám, az ég órája
feloldozta a törvényeket
a saját sorsomba
zárkózásom előtt
a feláldozott nevében
és nem tudtam mást mondani:
emlékezzél meg rólam, Uram!

traducere de/fordította Halmosi Sándor

**DANIEL
SĂUCA**

Valea Cerului

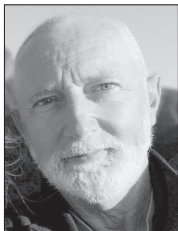
De bună seamă
Locuitorii din *Valea Cerului*
Se ocupă cu cultivarea îngerilor
Ori cu plantarea de cuvinte
Tot pentru Cer
Așa m-am gândit văzând
Indicatorul *Valea Cerului*
Poate locuitorii de aici
Nu sunt de aici
Probabil nici *Valea Cerului*
Nu e aici
Raiul cuvintelor în *Valea Cerului*?
Cartea Cerului în *Valea Cerului*?
Au fost pesemne și bătălii
În această vale
Care nu e vale
Așa cum nici *Cartea Cerului*

Nu e o carte
 Și nici moartea nu e o moarte
 Și nici viața nu a fost niciodată viață

Az Ég völgye

Az Ég völgye lakói
 Bizonyára
 Angyaltenyésztéssel foglalkoznak
 Esetleg szótermesztéssel
 Szintén az Ég számára
 Gondoltam
 Mikor szemembe ötlött *Az Ég völgye* jelzőtábla
 Talán az itt lakók
 Nem is idevalósiak
 Talán *Az Ég völgye*
 Nem is itt van
 Szómennyország *Az Ég völgyében?*
Az Ég könyve *Az Ég völgyében?*
 Valószínűleg csaták is voltak
 Ebben a völgyben
 Ami nem is völgy
 Ahogy *Az Ég könyve* sem
 Csupán egy könyv
 És a halál sem csak halál
 S ahogy az élet sem volt soha csak élet

traducere de/fordította Lovétei Lázár László

**SIMONFI
ISTVÁN**

Panaszkönyv

Hiába fújod el a gyertyát,
 illatod-zamatod fejvesztve szivárog,
 és kivilágít minden pillanatot.
 Erjedésnek indult szőlőszemekben
 muskotálycsókod méze,
 pirosodó csendje-gerezdje
 olvad el és cseppen,
 meg se szeppen.

Aszúsodik hétfátyoltáncod szőlőtökéje
 eleje-vége
 szépen megérve.

Mielőtt rajtakapna a volt kadarka-íze
 megbújva lesen
 a Holdat az égre visszaakasztja
 kecsesen.

Ragadozó vágyban, csókfészekben,
 kecses sorban állva,
 mint madárfiókák giliszta után
 tátogó éjszakák ébrednek fel kitöltve borospohárba
 a lakatlan falánkság borospincéjének Somosoldalán

Tölgyfahordóból frissen kidugaszolva a délibáb hús
 és vér leány.

Condică de reclamații

În candelă suflă degeaba,
 izul, mireasma-s pe ducă
 se-aprinde-n ele clipă după clipă.
 Mierea sărutului-muscat
 fermentează în bobii de struguri,
 înroșindu-i tăcut în ciorchine,
 topindu-i apoi, picurându-i,
 neprihănindu-i.

Îmbătrânește vinul pe butuc
 de la coadă la cap
 se coace mândruc.

Se-ascunde tescovina, stă la pândă
 la cotitură să te prindă
 s-atârne Luna-n cer, la locul ei
 cu temeii.

Dorința așteaptă la rând, liniștită,
 în cuib de săruturi pitită,
 nopți treze se bălbăie turnate-n pocale
 dând ghes lăcomiei în crama din vie
 cum scurmă puiții-n pământ, după râme.

Turnată din butoi de gorun, fata morgana
 domniță cu sânge fierbinte devine.

Simone Györfi fordítása/traducere

**SIMONFY
JÓZSEF**

könyv

ég a könyvtár
 ablakain kicsap a láng
 meg kell mentened
 mondják hónom
 alá dugják
 rohanok az egyetlen

könyvvel
 kiérve látom
 szó sincs
 semmiféle könyvről
 valami mást szorongatok
 fogalmam sincs micsoda
 lenyúzott fán üldögélve
 min mélézok
 hová nézek
 arcom keveset
 enged sejteni
 a világ dolgaiból
 valami mindig
 kedvem szegi
 valami visszahozza
 napokig el sem
 mozdulva várom
 közben elfelejtem
 kire mire
 tövig koptatott
 az idő köszörűköve
 ha éled
 ha nem éled
 így is
 úgy is
 rámegy
 az élet

carte

arde biblioteca
 ies flăcările prin ferești
 trebuie s-o salvezi
 îmi spun și mi-o
 îndeasă sub braț
 alerg purtând
 singura carte
 pe când să ies
 văd că n-a fost
 nici vorbă de vreo carte
 strâng altceva la piept
 ce-o fi, nu am idee
 șed pe lemnul ciuntit
 ce gânduri am
 unde privesc
 obrazul meu
 nu stă de mărturie
 treburilor lumești
 ceva îmi taie
 veșnic avântul
 mi-l reînvie apoi
 stau zile-ntregi
 smirnă aștept
 pe cine oare

am și uitat
 până la os m-a tocit
 al vremii polizor
 fie că o trăiești
 fie că nu
 viața
 va trece
 și așa
 viața

Simone Györfi fordítása/traducere

VIOREL TĂUTAN

Astăzi știu

Când te-am întâlnit, nu împliniseși decât treizeci și trei
 de rotații în jurul sinelui, aveai un singur zâmbet
 statornic,
 doar ochii găsiseră loc de pașnice interferențe lângă
 bătrânul orologiu din centrul galaxiei vecine, unde
 ierarhi
 ai bunului simț plantează continuu ramuri de salcâm,
 nu e
 destul, spui ori de câte ori spinii din iarbă ne mângâie
 tăpile.
 Astăzi știu cât de mult prețuiesc zâmbetul și glasul
 blajin
 al îngerilor, când intonează imne desăvârșite și mereu
 noi
 pe aleile din sistemul tău planetar, Andreea-Liliana;
 stăruitor,
 arpegii majore penetrează platoșe și scuturi iluzorii,
 așa cum
 ți-au profetizat blândețe ursitoare, sincronice, țipătul
 genezei
 se metamorfoza repetitiv, cum obsesia în chiotul de
 bucurie
 pe buzele celei sortite să te însoțească la întâlnirea
 luminii
 dintâi, pui de om luând locul dimineații. Ciclu odată
 perpetuat,
 astăzi mai știu, că vei fi călăuză destoinică pentru
 darul primit,
 fericirea deplină, în urmă cu nenumărate unități
 cronofage,
 imagine în reluare a celei care ai fost; speranță ideală
 pentru următorul dans continuu într-un ring fără
 margini!

Ma már tudom

Amikor találkoztunk, még harmincharmadjára sem zártad
 körforgásod saját lényed körül, mosolyod egyedülálló
 volt s csupán
 kitartó szemeid fonták békésen körbe szomszéd galaktikánk öreg
 toronyóráját, valahol a központban, ott, ahol a józan ész főpapjai
 szüntelenül kiültetik az akácokat, bár ennyi nem elég -
 mondod, akárhányszor a fűben tövis nyaldossa talpunk.

Ma már tudom, az angyalok visszafogott szava és mosolya
 mily értékes, miközben tiszta és mindig megújuló himnuszaikat zengik
 bolygórendszered sétányán, Andreea-Liliana; és az összhang kitartóan
 áthatol csalóka pajzsot s páncélt is, éppen úgy, ahogy azt szelíden megjövendölték a jósök, összefolyik
 a sikoltó teremtés
 s újból átlényegül, akárcsak az örömrivalgás mélyén a kényszerképzet
 a neked rendelt ajkain, hogy véle találkozzál az első fényben, hajnalban ébredő emberfiókaként. Ha végtelen a ciklus,
 akkor azt is tudom, vezetője leszel a teljes boldogságban
 ez ajándékokért, számtalan időnyelő végtelen összességben,
 egykori önmagad felújult másaként; eszményi remény ez
 következő táncunk végtelen körforgásában!

traducere de/fordította Simone Györfi

**TERÉK
ANNA**

Üres tenyerek

Túl gyorsan lépked, uram,
 nem győzöm tartani a tempót,
 inkább álljunk meg egy kicsit,
 hadd kapjak levegőt.

Fogja csak meg a kezemet, uram!
 Érzi, hogy remegek?
 Maga szerint mi rázkódik
 jobban ilyenkor,
 az izom vagy a csont?

Lóbál bennem valamit
 az a feketeség.
 Az ember meg egymás után
 lapozza a könyveket,
 válaszokat keres,
 mintha bármit is meg lehetne
 írni előre, vagy mintha
 a könyvekben lennének válaszok,
 már rég megírva,
 csak elrejtve,
 azokra a kérdésekre,
 amiket még fel sem tettek,
 amiket meg sem lehet kérdezni.

Egy könyvben sem találtam meg,
 hol hagyta előttünk
 lábnyomait a Jóisten,
 és hogy mivégre
 sűrűsödik körülöttem
 ez a feketeség?

Lapok tapadtak össze az arcom alatt,
 kötések oldódtak lassan
 a szemem alatt.
 Lógnak a könyvekbe ragasztott nyelvek,
 és nincs kéz, ami végleg
 be tudná csukni ezeket a szájakat.

Mert ahogy nőttem,
 úgy nőtt velem az a feketeség.
 Hol a fák közül nyúlkalva utánam,
 hol a levetett ruha ráncából bújt elő,
 nevető, részegen nevető szájak
 fogai közt csillogott,
 mert csillogott az a sötét,
 mintha minden feketeségben is
 ott lenne az úr.

Hogy ne legyünk egyedül!
 – ezt mondta nekem
 egyszer egy fiú,
 hogy Isten az pont anyyi,
 hogy mikor szörnyű,
 elviselhetetlen az élet,
 ha feszítik szét
 az ember száját, lábát
 vagy épp a szívét,
 akkor is ott van velünk.

És én csak álltam,
 szemben azzal a közelgő sötéttel,
 néztük egymást, mintha
 dolgunk lett volna,
 s nem volt körülöttem
 senki, és nem volt
 bennem sem senki.

Pont, mint az összes
magára hagyott gyerek,
mind ölelésre várunk, uram,
és hogy anyánk mégse haragudjon
ránk annyira.

Nézem ezt a sok felnőttest,
a legtöbbjük úgy néz ki, mint
akire még mindig haragszanak.
Mintha kiskorukban
csináltak volna valami rosszat,
s az a rosszkodás
oly mély vájatot vájt volna
az anyjuk szívébe, hogy
azóta is úton van a harag
és folyton késik a megbocsátás.

Nézik a cipőjük orrát,
mint az autó elé lépő
gyerek a járdán,
félő és ijedt üvöltés után.
Mert nehéz megtanulnunk,
hol van a határ,
nehéz meglátni azokat
a láthatatlan, vérvörös csíkokat,
amiket csak anyánk lát,
aztán ki tudja,
milyen fáradtság vagy bánat miatt,
üvöltve tudta csak megmutatni.

Ott van a Jóisten, uram,
minden kifáradt anya üvöltésében.
Nem csak a mosolyokban
lakik, nem gondolja?

De nem fogja soha senki
a kezünket, uram.
És épp ez ebben a nehéz.
Csupasz kezekkel állunk,
nézzük a falon, az égen
a repedéseket,
közben tátong bennünk
az a betölthetetlen űr.

Minden résben ott van a Jóisten,
ott ül és figyel.
Talán sajnál, talán szeret.
Egyedül kéne állni, uram,
és nem várni kezekre.
Mert végül minden tenyér
úgyis egyformán marad üres.

Palme goale

Mergeți prea repede, domnule,
nu reușesc să țin pasul,

mai bine să ne oprim un pic,
să-mi pot trage suflitul.

Țineți-mă de mână, domnule!
Simțiți cum tremur?
Ce părere aveți,
în astfel de cazuri ce se zgâlțâie
mai tare, mușchiul sau osul?

Acea întunecime
bălăbănește ceva în mine.
Iar omul răsfoiește
una după alta cărțile,
caută răspunsuri,
de parcă ar putea fi ceva
scris de dinainte sau de parcă
în cărți ar exista răspunsuri
demult scrise,
doar că ascunse,
pentru acele întrebări
care nici măcar n-au fost puse,
care nici măcar nu pot fi rostite.
N-am găsit în nicio carte
unde și-a lăsat bunul Dumnezeu
pașii înaintea noastră
și cu ce scop
se îngroașă în jurul meu
această întunecime?

Pagini s-au lipit sub fața mea,
legături s-au dizolvat încet
sub ochii mei.
Atârnă limbile lipite în cărți
și nu există mână care-ar putea
închide pentru totdeauna aceste guri.

Căci pe măsură ce creșteam,
această întunecime a crescut împreună cu mine.
Ba întinzându-se după mine dintre copaci,
ba ieșind din cutele unei haine dezbrăcate,
surâzătoare, strălucind printre dinții
unor guri bete și surâzătoare,
căci acel întuneric strălucea,
de parcă în fiecare întunecime
ar fi prezent domnul.

Ca să nu fim singuri!
- așa mi-a spus
odată un băiat,
că Dumnezeu e exact asta,
că atunci când viața e
oribilă și insuportabilă,
dacă omului îi sunt depărtate cu forța
buzele, picioarele
sau tocmai inima,
el este acolo cu noi.

Iar eu doar stăteam
față în față cu acel întuneric apropiindu-se,
ne priveam, de parcă
ne-am fi aflat în treabă,
și-n jurul meu nu era
nimeni și nici în mine
nu era nimeni.

Exact ca toți
copiii lăsați pe cont propriu,
așteptăm o îmbrățișare, domnule,
și ca mama să nu fie totuși atât de supărată
pe noi.

Mă uit la adulții ăștia,
cei mai mulți dintre ei arată de parcă
cineva ar fi în continuare supărat pe ei.
Ca și cum în copilărie
ar fi făcut ceva rău,
iar acea faptă rea
ar fi săpat șanțuri atât de adânci
în inima mamei lor, încât
încă de atunci supărarea se află pe drum,
iar iertarea întârzie mereu.

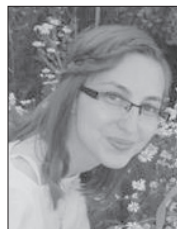
Își privesc vârfurile pantofilor,
asemenea copilului de pe trotuar,
ce-a pășit în fața mașinii,
după țipetele pline de grijă și teamă.
Pentru că e greu să învățăm
unde e limita,
e greu să observi acele
dungii invizibile, roșii ca sângele,
pe care doar mama noastră le vede
și apoi cine știe
din pricina cărei oboseli sau dureri,
a putut să le arate doar urlând.
Acolo e bunul Dumnezeu, domnule,
în urletul fiecărei mame epuizate.
Sălășluiește nu doar în
zâmbete, nu credeți la fel?

Dar nimeni niciodată nu ne ține
de mână, domnule.
Și tocmai asta e partea grea aici.
Stăm cu mâinile goale,
ne uităm la crăpăturile de pe perete,
de pe cer,
iar între timp se cascadează în noi
acel gol imposibil de umplut.

Dumnezeu e în fiecare crăpătură,
stă acolo și observă.
Poate îi e milă de noi, poate ne iubeste.

Ar trebui să stăm de unii singuri, domnule,
și să nu așteptăm mâinile altora.
Pentru că în cele din urmă
toate palmele rămân goale oricum în același fel.

Dósa Andrei fordítása/traducere

TÖRÖK-ÁGOSTON REBEKA

KonTemplációk

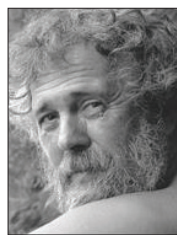
Testem temploma nemcsak a lelke, az eszemé,
a tiszta életé,
a félig-örök dimenzióban létező forma szakralitásával,
hanem a fény is, mely a reszketegen hozzá beszélő
személyektől
szabályozott meleggel ég,
s megérinti a benti tüzet.
A templomos az, aki felé építik a
nagy homokfalat,
tűzfal ez, szerencsejáték,
időtlen Walpurgis-éj, gyógyszer nekünk,
nélkülünk,
de a bennem levő istennel,
lüktetve a kupola felé
nézd, élek még,
még egy kicsit áltatlak
vértelen mosolyaimmal,
még finom neked szánt imákat suttogok,
és rád nézek,
mikor szárnyaid a fogastra akasztod,
mikor lefolyik arcodról az izgalom,
mosolyod isteni színjátékká válik,
mikor csak egy napsugár csendjét viseled el,
mikor úgy érzed, mindent éreztél már,
és mikor úgy hiszed, hittél már mindent,
mikor a fohászod elér oda, ahová való,
a benti tömb templomába,
nálad kisebb, nagyobb az égnél,
egy izgalomtemplom,
ezt akarom felépíteni
a templomossal,
aki eljön,
aki mosolyt épít,
nem agyagból,
nem homokból,
nem kőből,
és nem reményből,
lélekmosolyt,
templommosolyt,

vágyamosolyt,
mindenki iránti vágyból.

ConTemplări

Templul corpului nu îmi este doar templul sufletului,
al minții, al vieții pure,
al sacralității într-o formă existentă pe o dimensiune
semi-permanentă,
ci lumina care arde cu o căldură reglată de persoanele
care îi vorbesc tremurând,
pâlpâind focul interior.
Templierul este Cel căruia i se zidește marele zid de
nisip
Zid de foc, joc de noroc
Valpurgie atimpurie de leac pentru noi
Unu fără noi
Cu Dumnezeu din mine
Răsare pâlpâind câte o venă
Zâmbind către cupolă,
Uite, încă trăiesc
Încă puțin te amăgesc cu
zâmbete fără vlagă
șoptesc încă rugăciuni delicate dedicate
și mă uit către tine
când îți pui aripile pe cuier
când ți se scurge de pe față emoția
zâmbetul devine o divină comedie
când ți-e comodă doar liniștea într-o rază de soare
când simți că le-ai simțit deja pe toate
și când crezi că le-ai crezut pe toate
când ruga ta ajunge unde i-e locul
în templul blocului tău interior
inferior ție însuși și mai mareț decât cerul
un templu de emoții
asta doresc să zidesc
cu templierul
ce va să vină
ce va să zidească zâmbete
nu din lut
nu din nisip
nu din piatră
și nu din speranță
zâmbete din suflet
zâmbete din temple
zâmbete de dor
de dorul tuturor.

Demény Péter fordítása/traducere

ALEXANDRU VLAD

Un poem al echinoxistului la bătrânețe

Aș putea scrie
Un poem al echinoxistului la bătrânețe.
Terorizat în oraș
Să intre la lansări de carte,
Terorizat acasă de e-mail și anchete neinspirate
Inițiate de reviste care nu plătesc,
Cu cele patru injecții pe zi ale lui,
Cu mersul la spital de două ori pe săptămână
(cu probele de urină în buzunar).
Și toate acestea ca să mai reziste o zi,
Pentru alte lansări de carte,
Și alte anchete,
Amintindu-și cu plăcere de primele zile la „Echinox”,
Când a început totul.

Az echinoxos öregkori verse

Megírhatnám
Az echinoxos öregkori versét.
A városban terrorizálják,
Ezért könyvbemutatókra jár,
Otthon meg az emailek meg az ankétok,
Olyan folyóiratok szervezik őket, melyek nem fizetnek,
A maga napi négy injekciójával,
A maga heti két kórházi látogatásával
(a vizeletminta a zsebében).
És mindezt azért, hogy éljen még egy napot,
Más könyvbemutatókra mehessen,
Más ankétokra válaszolhasson,
És közben az Echinox első napjaira emlékezzen,
Amikor minden elkezdődött.

traducere de/fordította Demény Péter

(Din antologia bilingvă *Primăvara Poeziei – XIX – A Költészet Tavasz*, apărută la Editura Caiete Silvane, cu ocazia celei de-a XIX-a ediții a Festivalului internațional „Primăvara Poeziei”, Zalău, 9-12 mai 2019).

Solilocvii inutile

Ioan F. POP

Metafora oferă gândirii o apertură privilegiată spre indicibilul transcendental. Trăirea de tip religios se întâlnește, pe un anumit nivel, cu cea de tip poetic, amîndouă asumîndu-și, de fapt, incidența revelației. Articularea primordială a oricărui gând se face în mod poetic. Orice epistemologie este precedată de poeticitatea ei funciară. Gîndirea, în structura sa intimă, are ceva poetic. Gîndirea *gîndește* poetic. Poeticul face în mod mai direct legătura dintre ne-spusul misterului și spusul lui cît de cît comprehensibil. Gîndirea poetică și poetica gîndirii nu sînt decît două moduri fundamentale de a întrezări ființa în răsăritul și apusul ei. Adică în chiar inima devenirii a ceea ce poate ea de-veni. Filosofia străbate mai în adînc posibilitățile epistemice ale gîndului avînd alături intuiția de tip poetic. Cu o expresie a Sf. Toma, din acest filon „vine ceea ce se cheamă forța intelectuală a creaturii omenești create, și anume o lumină inteligibilă, aidoma unei emanații a primei lumini”.

Poeticul ne ajută să vedem acolo unde, strict conceptual, nu e aparent nimic de văzut. Poeticul vede chiar și în noaptea neînțelesurilor în care se poate împotmoli gîndirea filosofică. Pentru filosofie, poeticul este o *lumină* în plus. O rezervă a oricărei interogații captată de spectaculozitatea propriei limitări. Poeticul reia, într-o oarecare măsură (cînd nu întemeiază direct), *ne-spusul* rămas de la cogitațiunea filosofică și îl re-pune în noi *tăceri* provocatoare. Rostirea poetică este forma cea mai captivantă de a scoate indicibilul din tăceri. Este un fel de *știință* dezvăluitoare a ne-spusului. Ea dezvăluie în măsura în care, de fapt, ascunde. Operînd cu re-semnificări și re-simbolizări anaforice, poeticul ajută *realul* gîndirii să devină propria sa posibilitate. Posibilitatea actului revelațional, certitudinea inefabilă a adevărului. Adevăr care constă tocmai în propria sa frumusețe spusă sau ne-spusă pînă la capăt. Căci doar poeticul *știe* că poate ști chiar și cu ne-știința imediată. Poate, în schimb, cuprinde totul în fulguranța revelației, a iluminării. Poeticul *știe* acolo unde știința doar aproximează. El *știe*, în ciuda aparentei sale naivități, tocmai pentru că știe unde nu e nimic de știut. Poeticul este *adaosul* plurivoc necesar filosofiei pentru a putea înțelege mai bine dicibilul revelației. Orice filosofie se îmbogățește prin fulguranța de tip poetic.

Reiterînd subiectul în manieră kantiană, vom constata că orice cunoaștere științifică, filosofică ne este dată prin concepte, ca funcție a intelectului, pe

cînd apertura și extensiunea cunoașterii – împotmoliță uneori conceptual – se face prin intuiție, mai ales prin cea de tip poetic. Intuim tot ceea ce nu (mai) putem cunoaște, ne avîntăm *poetic* în necunoscut. Rămînînd în aceleași coordonate kantiene, ușor adaptate, putem spune că doar poeticul poate intui un spațiu fără obiecte și un timp fără schimbări. Prin el putem avea intuiția *pură* a oricărei reprezentări.

*

Celor care scriu nu se poate să nu le vină măcar o dată să reitereze ingeniosul și ironicul mesaj hortativ al lui I. Creangă, adresat cititorului: „Multe prostii vei fi citit, de cînd ești. Citește, rogu-te, și aceste și pe unde-i vedea că nu-ți vin la socoteală, ia pana în mînă și dă tu altceva mai bun la iveală, căci eu atîta m-am priceput și atîta am făcut”. Exercițiul de onestitate, dar și de mocnită zeflema, aserțiunea humuleșteanului vine să dinamiteze lenevia unui lector care așteaptă totul de la text și mai nimic de la el însuși. Preluînd o altă afirmație paradoxală a acestuia, făcută într-o scrisoare adresată lui T. Maiorescu, în legătură cu un text al său, și anume că „... am scris lung, pentru că nu am avut timp să scriu scurt”, putem conchide că, indiferent de timp, toți cei care scriu prost, scriu prea mult, oricît de puțin ar scrie, după cum cei care scriu bine, scriu prea puțin, oricît de mult ar scrie.

*

Există tăceri aprehensive în care cuvintele mai întîrzie cîteva clipe. Există o tăcere în care zac toate limbajele, după cum există limbaje care alungă orice tăcere. Există cuvinte care vorbesc despre toate tăcerile, tăceri care vorbesc despre toate cuvintele. Există cîte o propoziție care spune tot ceea ce cuvintele nu pot tăcea. Există o iluzie temporală a spațiului și o spațializare înșelătoare a temporalității întretinute de limbaj. Există un gol pentru toate rememorările, pentru toate ne-spunerile. Există o vreme pentru toate și o ne-vreme pentru nimic. „Vreme este să te naști și vreme să mori... vreme este să taci și vreme să grăiești” (*Ecleziastul*).

Cultul Căpitanului de la exaltare la interzicere

Alexandru Bogdan KÜRTI

Creatorul celei mai controversate organizații și mișcări politice din România Mare, Corneliu Zelea Codreanu este unul dintre personajele istorice asupra cărora foarte greu se va așeza consensul. De când a intrat pentru prima oară în atenția publicului în anii '20 și până în prezent, Codreanu a stârnit admirație sau dimpotrivă, oroare. Pentru unii a fost un personaj incoruptibil, pentru alții doar un șarlatan politic. Susținătorii celui supranumit Căpitanul exaltau cultul liderului, creând un ambient psihologic de adulație față de prototipul Omului Nou, total devotat unei Români creștine și reprezentat de personalitatea lui Codreanu. Textul de față se concentrează asupra evoluției cultului personalității lui Corneliu Zelea Codreanu.

Legiunea Arhanghelul Mihail, cunoscută și sub numele de Mișcarea Legionară, apărută în 1927, a fost una dintre cele mai mari mișcări social-politice de extremă dreaptă din Europa interbelică. Promovând antisemitismul și antioccidentalismul, organizația lui Codreanu este cunoscută atât din cauza numeroaselor episoade de violențe și asasinat politice care i-au însoțit existența, cât și pentru faptul că a transformat străluciți intelectuali ai generației interbelice în victime ale avatarurilor secolului al XX-lea. Multă cerneală a curs pe marginea subiectului Mișcării Legionare, interesul deosebit în rândul istoricilor români și străini materializându-se prin publicarea unui impresionant număr de investigații postdecembriste.

Codreanu a fost obiectul unui pronunțat cult al personalității încă din timpul vieții. Propaganda legionară i-a creat Căpitanului imaginea unui salvator al poporului român. Adepții săi îl vedeau ca pe un lider providențial, carismatic, cu calități înnăscute și capabil să conducă la înlăturarea politicianismului, iar cei mai fanatici dintre ei îl înfățișau ca un justițiar trimis de Arhanghelul Mihail, Mesia poporului român sau mântuitorul neamului românesc. Nu lipseau nici trimiterele la personalități istorice, Codreanu fiind plasat ca ultima și cea mai importantă figură într-o linie teleologică a eroilor naționali români, urmașul căpitanilor poporului român, Horea, Avram Iancu și Tudor Vladimirescu. Carisma și cultul personalității Căpitanului au fost cultivate de Ion Moța, Vasile Marin și Ion Banea, colaboratori apropiați, Nichifor Crainic și Nae Ionescu, ziariști renumiți. Moța, avocat și publicist, a fost cumnatul lui Codreanu și unul dintre membrii fondatori ai Legiunii. Marin, doctor în drept și diplomat, a făcut parte din grupul tinerilor intelectuali ai revistei *Axa*. Voluntari în Războiul Civil din Spania, Moța și Marin au fost uciși în bătălia de la Majadahonda, la 13 ianuarie 1937. Activistul legionar Ion Banea a publicat în 1936 lucrarea cu caracter de hagiografie „Căpitanul” în care a proslă-

vit virtuțile lui Codreanu, caracterizat ca însăși personificarea mișcării: „Căpitanul este Legiunea!” Poetul și teologul Crainic a fost doctrinar al naționalismului ortodox, exponent al gândirismului și director al ziarului *Calendarul*. Unul dintre cei mai influenți oameni de cultură, Nae Ionescu a avut un rol primordial în adeziunea tinerilor intelectuali la Mișcarea Legionară. Fost membru al camarilei regale, Ionescu a devenit mentor al mișcării lui Codreanu, dar și al Tinerei Generații și i-a avut ca studenți și discipoli pe Mircea Eliade, Emil Cioran, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica. Elemente din cultul personalității lui Codreanu au fost încorporate în regimul autoritar carlist, în dictatura militară antonesciană și în regimul național-comunist al lui Nicolae Ceaușescu, cel care a acordat cultului conducătorului infailibil proporții fără precedent.

La mai puțin de doi ani după asasinarea Căpitanului, legionarii au preluat puterea, favorizați de pierderile teritoriale imense din vara anului 1940, de abdicarea Regelui Carol al II-lea și de contextul internațional legat de politica agresivă a Germaniei naziste și a aliaților acesteia. Generalul Ion Antonescu i-a cooptat la putere pe legionari, a îmbrăcat cămașa lor verde și s-a identificat sufletește cu ei. La o lună de la preluarea pu-

terii, Antonescu și Horia Sima, comandantul Mișcării Legionare, desemnat viceprim-ministru, s-au adresat națiunii de la o tribună, deasupra căreia a vegheat protector tabloul totem al Căpitanului. În Statul Național Legionar (14 septembrie 1940-14 februarie 1941) cultul Căpitanului a cunoscut o nouă etapă, cea a deificării. Osemintele lui Codreanu au fost scoase din groapa comună de la închisoarea Jilava, unde au fost azvârlite de autoritățile carliste, purtate pe străzile capitalei și reînhumate în cadrul unei grandioase procesiuni în mausoleul de la Casa Verde, sediul Legiunii, în 30 noiembrie 1940. Spiritul Căpitanului a trăit în continuare printre legionari, la fel și misiunea lui. În *Glăsuț Strămășesc*, revista din Sibiu, Emil Cioran a publicat „Profilul interior al Căpitanului”, făcând referire și la cultul acestuia: „Cu excepția lui Iisus, nici un mort n-a fost mai prezent printre vii”. După ce rebeliunea legionară din 21-23 ianuarie 1941 a fost reprimată, Legiunea a intrat într-un declin din care nu a mai ieșit niciodată.

În primii ani după instaurarea regimului comunist în România, numele lui Codreanu a fost interzis, iar publicațiile legionare au fost scoase din biblioteci. Astfel, după ce în „obsedantul deceniu”, cei care îl aduceau în discuție pe Căpitan erau etichetați ca și legionari și riscau ani grei de detenție politică, Codreanu a devenit un subiect tabu. Sub auspiciile Partidului Comunist Român (PCR), Legiunea a fost condamnată ca ramură a fascismului hitlerist, un instrument al politicii naziste în România. În perioada regimului Ceaușescu au fost permise doar lucrări incriminatorii la adresa lui Zilinski-Brauner, așa cum îl numea propaganda oficială, referindu-se la originile neromânești ale Căpitanului. Cu toate că regimul nu a încurajat o investigație substanțială a Mișcării Legionare, a fost publicată o lucrare dedicată exclusiv istoriei legionarismului. „Garda de Fier: organizație teroristă de tip fascist” de Mihai Fătu și Ion Spălățelu a reluat concluziile Plenei Comitetului Central, vehiculate cu ocazia celei de 45-a aniversări de la fondarea PCR, privind caracterul antinațional și terorist al mișcării lui Codreanu. Pentru distrugerea carismei Căpitanului și condamnarea categorică și irevocabilă a legionarismului, comuniștii au apelat la foștii aderenți și simpatizanți ai Mișcării Legionare. Deținuții politici de la închisoarea Aiud, în procesul perfid de reeducare, au fost siliți să-l discrediteze pe Codreanu, în articole din *Glăsuț Patriei*, ziar de propagandă apărut peste hotare.

În exil, foștii legionari au întreținut cultul lui Codreanu și au reinterpretat gândirea politică a Căpitanului. Au colaborat cu organizații naționaliste de extremă dreaptă și au militat pentru crearea unui front comun în Europa de Vest, America Latină, America de Nord. Între foștii legionari s-au cristalizat două curente care și-au disputat chestiunea legitimității succesorului Căpitanului. Pe de-o parte au fost codreniștii, care au pretins că păstrează legionarismul autentic al lui Codreanu, acuzându-l pe Horia Sima de radicalizarea Mișcării și considerându-l responsabil pentru asasinarea lui Codreanu și eliminarea fruntașilor Legiunii; pe de alta simiștii, adepți ai convingerilor lui Sima, socotit continuatorul legitim al lui Codreanu la conducerea

Mișcării Legionare. Divizarea internă în două grupări a foștilor camarazi prezintă numeroase analogii cu dezbinarea din conducerea Uniunii Sovietice a anilor '20, dintre aripa leninistă și cea stalinistă. În perioada Războiului Rece au fost traduse scrierile lui Codreanu în limbi de circulație internațională. Printre ideologii de extremă dreaptă influențați de modelul lui Codreanu s-au numărat italienii Julius Evola, Franco Freda, Roberto Fiore și spaniolul Blas Piñar López. Formațiunea politică de dreaptă radicală, Terza Posizione, care a activat între 1978-1983 și care a respins capitalismul și comunismul, a fost puternic influențată atât din punct de vedere ideologic, cât și organizațional de ideile lui Codreanu. Membrii acestui partid au adoptat și metodele de violență extremă ale legionarilor, fiind acuzați de implicare în masacrul din gara Bologna de la 2 august 1980, cel mai grav atac terorist din istoria Italiei.

În primii ani după căderea regimului lui Ceaușescu, când discursurile naționaliste au dominat sfera publică, aspecte privind Mișcarea Legionară și fondatorul ei au fost tratate mai mult de politicieni decât de istorici. Politicienii ultranaționaliști au căutat tot mai mult să ajungă în zona publică și au militat pentru readucerea în actualitate a ideilor Căpitanului, insistând asupra portretizării lui ca lider al unei mișcări esențialmente creștine și ca luptător anticomunist, făcând abstracție de acuzațiile de antisemitism și violență. Grupările politice cu o existență efemeră precum Mișcarea Pentru România, Partidul Pentru Patrie, Partidul Dreapta Națională au folosit fără niciun fel de restricții sloganuri legionare în campaniile electorale. Au apărut și asociații, fundații și organizații neo-legionare care s-au revendicat drept continuatoare ale Mișcării Legionare. Efigia Căpitanului a fost prezentată în aproape toate cărțile și publicațiile neo-legionare și expusă la evenimentele organizate de neo-legionari. Ziua nașterii și data morții Căpitanului au fost marcate anual de organizațiile neo-legionare clandestine, care în ultimul deceniu și-au răspândit mesajele mai ales în mediul virtual. Cu toate acestea, în România postcomunistă nu s-a dezvoltat un partid neo-legionar semnificativ. Similar lui Codreanu, neo-legionarii au pretins că promovează Biserica Ortodoxă și idealurile ei. Ei au citat deseori din lucrările celor mai influenți teologi români, Dumitru Stăniloae și Nichifor Crainic, admiratori ai lui Hitler. În 1998, Fundația Culturală Sarmizegetusa din Cluj-Napoca, membră a Clubului Naționalist Creștin, a solicitat patriarhului Bisericii Ortodoxe Române sancționarea lui Corneliu Zelea Codreanu, inițiativă reluată de patronul celui mai cunoscut club de fotbal din țară, în campania electorală pentru alegerea Președintelui României din 2004.

După 22 decembrie 1989, legionarismul a revenit în atenția publică, multe din protestele societății civile fiind etichetate ca acțiuni ale legionarilor de către politicieni cu vederi de stânga, care au invocat pericolul legionar și potrivit cărora țara s-a aflat în fața unor „rebeliuni legionare”. În urma manifestărilor anti-comuniste din Piața Universității, din vara anului 1990, președintele ales al României a transmis un comunicat în care a denunțat „acțiunile violente ale elementelor

extremiste de tip legionar”. În octombrie 2013, când mașina unui membru al Guvernului a fost vandalizată de protestatari care contestau exploatarea de la Roșia Montană, prim-ministrul a cerut sancționarea legionarilor și a susținut că „nu ne întorcem la anii '30, când își făceau legionarii de cap pe străzile Bucureștiului”.

Pe plan extern, interesul pentru figura Căpitanului arătat de extrema dreaptă pare similar cu rolul îndeplinit de Ernesto Guevara, cunoscut și sub numele de Che, pentru stânga internaționalistă. Diferența constă în faptul că figura „revoluționarului” comunist originar din Argentina, a devenit un simbol din cultura populară foarte cunoscut pe plan internațional, ignorându-se încălcările fără scrupule ale drepturilor omului din Cuba, în timp ce cultul lui Codreanu nu a depășit cercurile ultranaționalistilor de extremă dreaptă. În urma crizei economice din 2008, asistăm la o recrudescență a mișcărilor de tip naționalist extremist în Europa de Vest, unite prin ostilitatea lor împotriva integrării europene, caracterul lor anti-democratic și aversiunea față de orice lucru cosmopolit. În cazul Europei postcomuniste, valul de radicalism cu accente naționaliste a inclus încercări de reabilitare a unor politicieni ultranaționalisti, colaboratori ai Germaniei naziste, precum: Codreanu, Antonescu, Szálasi, Horthy, Pavelić, Tiso, culminând cu desemnarea lui Bandera ca „erou național al Ucrainei” în 2010 de către președintele Viktor Iușcenko. Admiratori ai lui Codreanu au apărut și în Statele Unite. La un tribunal ce judeca incidentele violente din Charlottesville (Virginia), petrecute în august 2017, în timpul unui marș al adeptilor supremației albilor, un extremist a purtat un tricou negru cu portretul lui Codreanu și cuvântul „prezent” scris cu majuscule. Unul dintre organizatorii mitingului din campusul uneia dintre cele mai vechi instituții de învățământ superior din America, a declarat pentru presă că fondatorul Mișcării Legionare a devenit sursa lui de inspirație după ce a vizitat România. Același personaj l-a elogiat pe Aleksandr Dughin, ideologul lui Putin, cel care în opinia multor politologi se află în spatele curentului de extremă dreaptă din Europa.

Dacă în Germania publicarea bibliei național-socialismului, „Mein Kampf” a fost interzisă vreme de 70 de ani de la moartea lui Adolf Hitler, până în 2016, în România scrierile principale ale Căpitanului au fost republicate după 1990 fără niciun fel de interdicții. Manifestul „Pentru Legionari” a beneficiat de patru reeditări: la Editura Gordian din Timișoara în 1994, respectiv la edituri din București – Scara în 1999, Majadahonda în 2001 și Blassco în 2018, precum și o ediție anastatică, apărută în 2011 la Editura Tipo Moldova din Iași, sub coordonarea istoricului revizionist Gheorghe Buzatu, cunoscut pentru simpatiile legionare și antonesciene.

În topul celor 100 de „Mari Români” realizat de postul public de televiziune în baza unui sondaj de opinie publică la nivel național, Codreanu s-a clasat pe locul 22, în timp ce doi dintre făuritorii României Mari, Ionel Brătianu și Iuliu Maniu au ocupat locurile 29, respectiv 32. Neo-legionarii au susținut că poziția ocupată de Căpitan demonstrează popularitatea postumă a acestuia în memoria colectivă a românilor. Promovarea cultu-

lui lui Codreanu s-a desfășurat și în lăcașurile de cult. În perioada comunistă, o parte din foștii legionari au intrat în Biserica Ortodoxă Română ca preoți sau călugări, folosindu-se de mănăstiri pentru dezvoltarea unei spiritualități legionare. La Mănăstirea Petru Vodă din județul Neamț, Codreanu s-a bucurat de o cinstită deosebită. În 2009 și 2011, un grup de măicuțe i-au cântat preotului Iustin Pârveu, recunoscut pentru refuzul față de valorile occidentale și tehnologiile moderne, imnuri legionare închinat Căpitanului. Un alt scandal legat de numele lui Codreanu a avut loc în 2012, când Consiliul Județean Suceava a finanțat un volum de poezii pentru copii, scris de un fost legionar, în care apare fotografia fondatorului Mișcării Legionare.

Legea 217/2015, cunoscută sub numele de „legea anti-legionară”, a incriminat în mod explicit propaganda legionară, interzicând acțiunile de promovare a ideilor, concepțiilor sau doctrinelor legionare, precum și apologia Căpitanului. Generând un număr considerabil de polemici în rândul opiniei publice, actul legislativ a definit mișcarea din perioada interbelică drept una fascistă. Un prim efect al acestei legi a fost închiderea paginilor de internet care comercializau căni, insigne, tricouri, șepci cu chipul Căpitanului.

În perioada interbelică, venerația Căpitanului, bazată pe carisma incontestabilă a acestuia, nu s-a deosebit aproape deloc de cultul liderului omniprezent și infailibil practicat în Germania național-socialistă sau în Italia fascistă. Cultul Căpitanului a câștigat amploare după asasinarea liderului legionar, în scurta existență a Statului Național Legionar, iar apoi a continuat să existe în afara granițelor României. În primii ani ai regimului comunist, numele lui Codreanu a devenit un subiect tabu, ulterior a fost denigrat în regimul lui Ceaușescu, iar după 1989, renașterea ultranaționalistă l-a readus în atenția publică. La apogeul carierei politice și al popularității, Codreanu a fost unul dintre cei mai cunoscuți lideri politici din perioada interbelică în toată Europa. Astăzi, în afara României, este aproape uitat, doar o mână de specialiști în istoria fascismului îi recunosc numele și crezul politic. În schimb se bucură de o oarecare venerare în cercurile de extremă dreaptă din străinătate, în care este recunoscut ca mare ideolog. Puțini români știu lucruri precise despre fostul conducător al Mișcării Legionare, fiind perceput în mod reprobator, în ciuda eforturilor revizioniste ale foștilor adepți sau cele ale neo-legionarilor. Față de tendințele celor care se identifică deschis cu ideologii legionare sau fasciste, statul român a reacționat în 2015 printr-un act legislativ care nu tolerează omagierea unor personalități ale mișcărilor extremiste din istoria recentă.

Bibliografie selectivă:

Francisco Veiga, *Istoria Gărzii de Fier, 1919-1941. Mistica ultranaționalismului*, Editura Humanitas, București, 1993.

Armin Heinen, *Legiunea Arhanghelul Mihail. Mișcare socială și organizare politică. O contribuție la problema fascismului internațional*, Editura Humanitas, București, 1999.

Roland Clark, *Sfântă tinerețe legionară. Activismul fascist în România interbelică*, Editura Polirom, Iași, 2015.

Oliver Jens Schmitt, *Corneliu Zelea Codreanu. Ascensiunea și căderea Căpitanului*, Editura Humanitas, București, 2017.

Destin... cu șfichiuri

Teodor SĂRĂCUȚ-COMĂNESCU

(soliloc fantezist)

Omul suportă multe în viață, tolerează, mai ales când este tânăr, și trece mai ușor peste anumite neplăceri, însă cu timpul, amintindu-și de faptele din trecutul său, de multe ori îi vine să râdă, iar alteori, gustul amar al unei întâmplări îl răscolește cu mai mare intensitate decât în momentul în care s-a petrecut, și atunci respinge cu toată ființa lui imaginea aceluia trecut.

Există destul de multe entități umane, care țin să se confeseze celor din jur, și din simplul motiv de a se îndepărta de poverile pe care le duc sau, pur și simplu, pentru că așa simt că își eliberează mintea și sufletul de această încărcătură. Unii chiar nu pot trăi în asemenea complicități.

Acomodarea cu un nou statut, acela de tânăr proaspăt căsătorit, părea să decurgă destul de bine. Deși ne apropiam de un an de la legătura noastră de trup și suflet, încă nu renunșasem la multe din tabieturile individuale, și, atunci când intram în opoziție de timp și spațiu, ajungeam la discuții și argumente pro și contra cât mai convingătoare, fiecare în favoarea sa. Unele erau destul de comune, dar lupta se ducea în direcția celui care ar avea mai întâi prioritate, și cum, în general, bărbatul este cel care cedează, nu că ar fi mai inteligent, după vorba din popor: „cel mai deștept cedează”, ci din acel spirit de frondă masculin, că femeile au prioritate, acceptam situația ca atare, ba mai mult, și pe considerentul că acea care-mi cerea acest lucru era jumătatea mea, numai că uneori mândria și înțelegerea mea stăteau în poziție de drepti până la consumarea momentului.

Într-o duminică de toamnă târzie cu un cer morocânos și apatic, care parcă ținea să ne transmită și nouă această răceală, ne îndeletniceam cu cititul, și asta se întâmpla destul de des. Soția, tolănită pe patul din sufragerie, dezlega niște rebusuri, iar eu, în picioare în mijlocul camerei, uitasem de propriul meu trup și devoram cu mare plăcere rândurile pline de înțelepciune și umor dintr-o carte de epigrame: *Valsul armurilor*.

Involuntar, pe măsură ce lumina dispărea odată cu înserarea, mă apropiam cu câte un pas de singurul geam de la sufragerie, obturând, într-o oarecare măsură, puțina lumină naturală, care se chinuia să treacă de mine în odaie.

La un moment dat, aud vocea răgușită și destul de tâfnoasă a soției:

– Dă-te din geam..., nu vezi că mi-ai luat toată lumina...?!

Îmi cer scuze și încerc să-i explic că nu am făcut-o cu intenție, dar mă pune naiba și trec dincolo de simpla explicație, arătându-i că s-a exprimat prea posesiv, referitor la apartenența luminii, dar n-apuc să duc mai departe ideea, că începe să-mi reproșeze mai multe lucruri deodată: că așa sunt toți bărbații..., egoiști, că nu mă gândesc că trebuie s-o protejez pentru că ea e însărcinată, că aduc prea puțini bani în casă, că n-o să fiu în stare să-mi întrețin familia, că sunt un ratat ca aproape toți cei din breaslă, că n-am fost în stare să fac rost de locuință, că știute..., că neștiute..., și mi-a înșirat o listă lungă de lucruri, culeasă parcă de la sute de bărbați, aparent vinovați pentru statutul lor social și profesional.

Ca tânăr dascăl, repartizat la peste 700 km de locurile natale, nu aveai cum să te dezbari de multe din greutățile vremii, plasate de soția mea drept reproșuri.

Am înțeles destul de repede mentalitățile locului, dar pe unele nu le puteam accepta. Femeile erau obișnuite de veacuri ca, după măritiş, bărbatul să aducă bani în casă, iar ele să se ocupe doar de creșterea copiilor.

După ce ne-am căsătorit, am umblat pe la mai multe foruri să primesc o locuință, dar era greu ca angajații din învățământ să aibă acces destul de repede, mai ales dacă nu aveai copii. *Fabrica de textile*, unde lucra soția, avea un oarecare renume în oraș, iar ea fusese numită de ceva vreme secretar de partid, așa că la solicitarea unei locuințe i s-a aprobat imediat cererea, deoarece unitatea avea repartitie de locuințe pentru toate categoriile de muncitori.

Au trecut câteva zile fără să avem vorbitor. Am avut și ghinion pentru că tocmai în această perioadă trebuia să lucrez suplimentar cu copiii pentru sărbătorile care se apropiau, iar soția avea mereu ședințe după-amiază, așa că nu ne prea vedeam în cursul zilei.

Primisem o scrisoare de la ai mei, în care ne întrebau dacă mergem de sărbători acasă, iar dacă nu, să ne trimită ceva special din partea locului. Într-o seară, i-am dat-o și soției, ca să vedem cum procedăm, dar n-a avut răbdare s-o ducă până la capăt că a și fulgerat:

– Și la Paști tot la ai tăi am fost..., poți să te duci..., singur..., că eu sunt convocată la București, la Comitetul Central, pentru pregătirea Congresului...

continuare pe www.caietesilvane.ro

Fadrusz János (Johann)

(1858-1903)

Victor CIOBAN

În cadrul patrimoniului artistic sălăjean, un rol important îl ocupă celebra statuie a lui **Wesselényi Miklós**, situată chiar în centrul Zalăului. Acest monument festiv, dedicat uneia dintre figurile de referință ale pașoptismului maghiar (născute la Jibou, la 20 septembrie 1790, în cadrul mării familii nobiliare Wesselényi de Hodod, care face parte din arborele genealogic al casei regale britanice¹), a fost realizat cu ocazia Sărbătorii Mileniului (1896), la inițiativa profesorilor din corpul didactic al comitatului Sălaj. Autorul însărcinat cu executarea monumentului este un sculptor maghiar de origine slovacă, Fadrusz János, absolvent al Academiei de Arte Frumoase din Viena, care a avut parte de o carieră scurtă, dar prolifică.

Deși reprezintă o personalitate de prim-rang a sculpturii din La Belle Époque, cu anvergură internațională, Fadrusz nu a suscit decât rareori interesul publicului autohton. Atașamentul sincer pentru regimul dualist (perfect justificabil dacă se ia în calcul contextul epocii) și orientarea academistă l-au plasat în categoria „tabuurilor” istoriografiei de artă românești. Ca atare, numele său fie nu este amintit deloc, fie este însoțit de conotații depreciative. Cu totul altfel stau lucrurile pe filiera maghiară, unde se remarcă expertizele lui Soós Gyula (Budapesta, 1961) și mai ales Murádin Jenő (Cluj-Napoca, 2008), care abundă în date factuale referitoare la cariera sculptorului, oferind suport teoretic pentru o sumedenie de articole și lucrări de specialitate. Unele dintre ele sunt scrise chiar în limba română pentru reviste locale (inclusiv *Caiete Silvane*); iar altele sunt traduse în limbi de circulație internațională (în special engleză) postate pe diferite pagini de internet, care au tangență cu istoria artei. O situație similară poate fi observată și în cazul bibliografiei slovace sau germane.

Pe baza surselor existente, reiese faptul că Fadrusz János (sau, mai bine zis, Johann) s-a născut la 2 septembrie 1858, în capitala actuală a Slovaciei, Bratislava, care pe vremea aceea se numea Pressburg. Ca mulți oameni ai epocii sale, provine dintr-o familie cu venituri modeste, întemeiată printr-o căsătorie mixtă. Tatăl său, Johann Franz, era un imigrant din Moravia (posibil un slav germanizat), de credință husită, care se ocupa cu fabricarea brânzei; mama sa, Theresa Ebinger, era mezina unui neam de băcani evrei convertiți la catolicism și avea domiciliul în oraș, pe strada Castelului. În afara lui Johann, cuplul a mai avut încă nouă copii². Așadar, copilăria sculptorului, care coincide cu perioada liberală a guvernării

Wesselényi Miklós, Zalău, 1902

habsburgice, s-a desfășurat sub semnul lipsurilor financiare și uneori chiar alimentare. Prin urmare, era firesc ca aspirațiile sale personale să se încadreze în categoria nevoilor tipic „burgheze”: traiul decent, obținut printr-o muncă salariată.

Se pare că, odată cu înaintarea în vârstă, familia reușește să treacă peste problemele de subzistență și ajunge la un moment dat să obțină un venit pecuniar suficient pentru a-și înscrie copiii la o școală din localitate. În timpul stagiului școlar (ciclul primar și gimnazial), tânărul Johann dovedește un talent deosebit în fierărie și tâmplărie, pe care și-l dezvoltă apoi într-un atelier din Zayugróc (Uhrovec³), unde activează până la 1879, când este nevoit să urmeze stagiul militar la Praga. Acolo intră în contact cu Josef Václav Myslbek (1848-1922), un fost elev al lui Viktor Oscar Tilgner (1844-1896)⁴, care îl inițiază în meșteșugul ceramicii și al artei statuare.

După un scurt periplu la fabrica de porțelan din Herend, Fadrusz participă la un concurs de admitere pentru Academia din Viena (1886), executând un bust din gips (**Ahasver**), care stârnește admirația juriului condus de Tilgner. Acesta decide să îl coopteze în atelierul său până în 1888, când reușește, cu ajutorul sprijinului financiar oferit de Myslbek și al recomandării lui Trefort Ágoston (președintele Academiei Maghiare de Știință) să participe la cursurile lui Edmund von Hellmer (1850-1935), unul dintre inițiatorii secesionismului vienez. În 1890, artistul atrage atenția publicului, prin compoziția **Răpirea sabinelor**⁵, care obține Marele Premiu al Academiei. În 1892, sculptează un **Crucifix**, care, după ce este premiat la

Matia Corvin, Cluj-Napoca, 1902

Salonul de la Budapesta, este difuzat în toată Europa, prin intermediul unor copii. În 1893, este cooptat în grupul de sculptori care decorează Palatul Maghiar de Justiție. Din acel moment, se stabilește definitiv în capitala Ungariei, unde se căsătorește cu sculptorul Deréky Anna (1872-1950) și lucrează ca monumentalist, executând diferite comenzi oferite de clientela provincială, care îl recompensează cu sume pecuniare substanțiale. Însă, notorietatea nu poate împiedica instaurarea tuberculozei, care îi aduce sfârșitul la 25 octombrie 1903. Neavând urmași, veniturile sunt donate instituțiilor culturale maghiare.

În funcție de comenzile primite, creația lui Fadrusz cuprinde trei orizonturi tematice: clasice, religioase și mai ales istorice. Acestea din urmă constituie „specialitatea casei”, deoarece îi oferă artistului posibilitatea de a se implica sentimental în scena evocată, fără a mai ține cont de exigențele formale. În deplină concordanță cu societatea în care a trăit, interesul principal se îndreaptă spre perioada medievală, unde se focalizează pe imaginea cavalerului, valorizată fie în context hagiografic (**Sfântul Ladislau** de la Biserica Sfântul Ștefan din Budapesta), fie într-o compoziție alegorică menită să sublinieze ordinea și stabilitatea socială a regimului monarhic (ansamblul **Matia Corvin** din centrul orașului Cluj-Napoca, unde se realizează un veritabil panegiric al ierarhiei feudale⁶). Dar nu sunt excluși nici suveranii iluminiști (ansamblul ecvestru **Maria Tereza**, comandat chiar de locuitorii orașului său natal), revoluționarii pașoptiști (cazul Wesselényi) sau personalități contemporane marcante din lumea politicii, științei și artei. În această privință, sunt de menționat statuile din Kisbér [dedicată lui **Wénckheim Béla** (1811-1879), prim-ministru al Ungariei între 2 martie și 20 octombrie 1875], Szeged [ridicată în onoarea lui **Tisza Lajos** (1832-1898), cunoscut pentru modul în care a gestionat inundațiile din 1879, când a deținut funcția de comisar regal], busturile lui **Franz Liszt** (1811-1886), **Rónay Jácint** (1814-1889), **Neiszidler Károly** etc.

Referitor la maniera de execuție, se observă un tipar neobaroc, focalizat pe un portretism exhibiționist⁷, unde personajul este surprins în momente dramatice (pe alocuri chiar patetice), care îi scot în evidență trăirile psihologice (**Săracul Lazăr**, **Wesselényi Miklós**, **Matia Corvin**, **Franz Liszt**, **Apollo și Cupidon**, **Atlas**, **Rónay Jácint** etc.) sau într-o ipostază solemnă, în conformitate deplină cu eticheta oficială (**Wénckheim Béla**, **Tisza Lajos** etc.). În ambele situații, este constatată o tendință spre gigantism (titanism), care are scopul de a spori eroismul scenei evocate, prin sugerarea unui act demiurgic. Astfel, dialogul (imaginar) dintre Wesselényi și țăranul Samson Pop din Rona nu este o simplă conversație cotidiană, ci o lecție în care baronul caută să îi explice interlocutorului decretul de desființare a iobăgiei, votat în ședința Dietei de la Pressburg de la 16 martie 1848. În cadrul portretului, impresionează tehnica detaliului. După cum subliniază și analiza profesorului de istorie László László, publicată în ediția nr. 7 (78) din iulie 2011 a revistei *Caiete Silvane*, „fiecare amănunt, de la mâini, la fețe, îmbrăcăminte și încălțăminte este studiat și elaborat minuțios”, fapt ce denotă atât existența unui acut simț al observației directe (artistul cunoaște la perfecțiune anatomia), cât și aptitudini de cercetare istorică (vizibile cu precădere în ansamblurile **Matia Corvin** sau **Maria Tereza**, unde se reproduc accesorii vestimentare specifice perioadei evocate).

Wénckheim Béla, Kisbér, 1901

Tisza Lajos, Szeged, 1901

Din nefericire, șovinismul și lipsa simțului estetic au contribuit la deteriorarea sculpturii fadrusziene. Astfel, multe din creațiile artistului au fost distruse de către grupări naționaliste. Exemplul tipic este monumentul **Maria Tereza** de la Bratislava, care, deși evoca „epoca de aur” a localității⁸, a fost aruncat în aer, în 1921, de armata Legiunii Cehoslovace⁹. S-au mai păstrat doar niște machete ale proiectului inițial, expuse la Galeria Națională Maghiară din Budapesta¹⁰. O soartă similară a avut-o și **Altarul Păgân**, care avea scopul de a marca episodul „descălecatului” (așezarea maghiarilor în Pannonia) și a fost amplasat tot în Zalău, la fel ca statuia lui Wesselényi. Construit sub forma unui obelisc în vârful căruia se află Turul (pasărea sacră a poporului maghiar), acesta a fost demontat de către comuniști în vara anului 1968¹¹. În alte situații, cum ar fi grupul **Matia Corvin**, a fost modificată versiunea inițială, prin montarea de plăcuțe peiorative [în 1932, Nicolae Iorga (1871-1940) a amplasat o inscripție care atesta originea română a suveranului, afirmând următoarele: „Biruitoar în războaie învins numai la Baia de propriul său neam când încerca să învingă Moldova nebiruită”].

Pentru meritele sale artistice, Fadrusz a primit distincția de doctor honoris causa al Universității „Franz Josef” din Cluj-Napoca. De asemenea, a fost numit cetățean de onoare al mai multor localități, printre care se numără și Zalăul, iar o stradă din Bratislava îi poartă numele. La moartea sa, ziarele sălăjene ale perioadei au publicat un necrolog, unde era inserat portretul sculptorului. În 2012, la 110 ani după inaugurarea statuii Wesselényi, la Zalău a fost organizat un simpozion, unde s-a discutat despre viața și opera acestei personalități-simbol a dualismului austro-ungar, care, dacă nu ar fi pactizat cu un sistem falimentar, ar fi constituit obiectul unei venerații publice pentru Transilvania.

1 www.genealogy.eu.cz.

2 A se vedea Rainer Rudolf, Eduard Ulrich: *Karpatendeutsches*

Biographisches Lexikon. Arbeitsgemeinschaft der Karpatendeutschen aus der Slowakei, Stuttgart, 1988.

3 www.uhrovec.sk.

4 V.V. Stech, *Josef Václav Myslbek*, Prague, Artia, 1954.

5 Se evocă un episod din istoria Romei, consemnat în cronică lui Titus Livius, *Ab Urbe Condita*. Din pricina faptului că nu existau femei în noul oraș, soldații lui Romulus decid să atace tabăra regelui sabin Latinus și răpesc tinerele din trib. Ca ripostă, sabinii decid să organizeze un război împotriva romanilor. În acel moment, intervin nevestele lor, care propun încheierea unei alianțe.

6 La baza soclului sunt reprezentați patru generali reprezentativi din armata regelui: Blasius Magyar, Pavel Chinezu, Báthory István, Zápolya János.

7 Fritz Pollak, *Tilgner, Viktor Oscar* în *Allgemeine Deutsche Biographie*, Duncker & Humblot, Leipzig, 1908, pp. 703-705.

8 *Maria Theresa's City* (www.visitbratislava.com; accesat la data de 15 mai 2007).

9 A se vedea Soós Gyula, *Fadrusz János*, Budapest, 1961.

10 E vorba de două mulaje în plastilină, care întruchipează două personaje din alaiul imperial: un *Soldat* și un *Aristocrat*.

11 Nu se știe unde au fost depozitate piesele originale.

Parodie de Lucian Perța

Letiția Ilea

Poezia mea

(după poezia *cartea mea*)
(din **Caiete Silvane**, iunie 2019)

ehei, alelei, poezia mea, poezia mea,
cât de greu te-ntrupezi din cuvinte,
dar știu că atunci când te vei întrupa,
vei fi ceva bun de ținut minte –
te scriu pe șervețele și pe de bancă bilete,
te scriu, când te prind, pe orice
(ba chiar și pe manșete)
chiar viața m-a-nvățat cum că e
foarte importantă seriozitatea,
că poetul trebuie să fie o persoană serioasă
care încearcă să-și facă singurătatea
suportabilă, locuibilă, mai frumoasă –
poezia mea cu șopârle, ursuleți
și alte surprize-ntre rânduri,
ehei, alelei, cititorii mei, o să vedeți
că, odată citită, vă va pune pe gânduri:
de ce scrie autoarea? în ce crede?
cum reușește să scape de truisme?
ce câștigă prin scris și ce pierde
și de ce folosește atâtea eufemisme?
oricât de greu te întrupezi din cuvinte,
eu o să te aștept, n-am ce face,
iar pe cei ce-și pun întrebări fără minte,
o să-i rog să te lase în pace!

Cercetași și străjeri la Liceul „Simion Bărnuțiu” din Șimleu Silvaniei (1919-1939)

Marin POP

În 2019 se împlinesc 100 de ani de la înființarea primului liceu românesc din Sălaj, la Șimleu Silvaniei, care îl are ca patron spiritual pe ilustrul înaintaș sălăjean Simion Bărnuțiu, ideologul Revoluției de la 1848 din Transilvania. În acest context, ne propunem să aducem în atenția publicului cititor aspecte inedite din activitatea prodigioasă a elevilor și dascălilor liceului de la poalele Măgurii, printre care și activitatea cercetașilor și străjerilor, organizații care au funcționat la noi în țară în perioada interbelică.

Încă din primul an de funcționare a liceului, 1919-1920, directorul Ioan Ossian și profesorul Tănase Pușcă au făcut apel la intelectualii din Șimleu și împreună cu ei au înființat Asociația cercetașilor din Șimleu Silvaniei și Cohorta „Avram Iancu”. În fruntea Comitetului a fost ales dr. Ioan Ossian, ca președinte, iar comandant al cohorții a fost ales profesorul Tănase Pușcă¹.

Cercetășia a luat ființă în Anglia. Întemeietorul ei a fost generalul-lord Robert Baden-Powell. Fiind una dintre cele mai importante instituții de educație fizico-morală a fost adoptată și introdusă în aproape toate țările civilizate din lume.

În vara anului 1907, Baden-Powell organizează pe coasta de sud a Angliei (Brownsea) o tabără pentru 20 de tineri, în care promova prin educație non-formală spiritul de aventură, lucrul în echipă și progresul personal, prin forțe proprii.

Acesta este momentul când ia naștere Cercetășia, o mișcare care, în scurt timp, a luat amploare deosebită în toate regiunile lumii.

Gheorghe Munteanu-Murgoci, om de știință român, aflat în vizită în Anglia, ia contact cu cercetășia de aici. Întorcându-se la București, el va deveni principalul inițiator și conducător al primelor grupuri de cercetași români.

În anul 1912 apăreau primele grupuri de cercetași români, la Blaj, Brașov și București, pentru ca în 1914, datorită activității lor creative, să ia ființă Asociația Cercetășii României, recunoscută oficial.

În timpul Primului Război Mondial, cercetășii români au dat o mână de ajutor în spatele liniei frontului, fiind prezenți acolo unde era nevoie, înlocuind sanitari, curieri, telegrafisti. În memoria celor care au murit atunci, la Tecuci a fost ridicat un monument, singurul din lume dedicat cercetașilor.

Cercetășii erau organizați în patrulare. O patrulă era formată din două echipe a câte trei cercetași, cinci patrulare formau o grupă și trei grupe o centurie. Centuriile dintr-o localitate se constituiau într-o cohortă.

Cercetașe - Șimleu Silvaniei - 1924

Toate cohortele dintr-un județ formau o legiune, mai multe legiuni un ținut, iar toate legiunile din țară formau Marea Legiune a Cercetașilor.

Denumirile și grupele de vârstă erau următoarele: pui de șoimi (la băieți) și micile cercetașe (la fete) – între 7 și 11 ani; cercetași și cercetașe – copii și tineri cu vârste între 11 și 18 ani; seniori (roveri) la băieți și călăuze, la fete cu vârsta de peste 18 ani.

Promisiunea cercetașului era următoarea: „Promit, pe onoarea mea, să fac tot posibilul să slujesc lui Dumnezeu și țării mele, să-mi ajut aproapele în orice moment și să mă supun Legii Cercetașului”.

Legea cercetașului era următoarea: 1). Cercetașul își ține întotdeauna cuvântul; 2). Cercetașul nu mințe; el e curat la gând, în vorbă și în fapte; 3). Cercetașul e voios și plin de însuflețire în orice clipă a vieții sale; 4). Cercetașul e viteaz, se încrede în puterile sale și caută să iasă cu vrednicie din orice încurcătură; 5). Cercetașul își îngrijește corpul și duce o viață sănătoasă; 6). Cercetașul e un bun Român, crede în Dumnezeu, practică învățăturile bisericii sale, respectă credința altora și nu face deosebire de clasă socială și de avere; 7). Cercetașul e cuviincios cu toată lumea și ascultă pe cei ce-l sfătuiesc de bine; 8). Cercetașul respectă părerile altora și-și ia răspunderea faptelor sale; 9). Cercetașul e iubitor de învățătură și învață la rândul său pe alții; 10). Cercetașul e muncitor și econom; el respectă munca și avutul altuia; 11). Cercetașul e bun cu animalele, îi plac florile și cercetează natura; 12). Cercetașul se silește să facă în fiecare zi o faptă bună, oricât de neînsemnată ar fi ea².

În mod oficial, Cohorta de cercetași „Avram Iancu” a elevilor de la liceul „Simion Bărnuțiu” din Șimleu Silvaniei a fost înființată în luna iunie 1920.

Nu toți elevii au intrat în cohorta de cercetași, „ci numai acei elevi buni, cari au dovedit aptitudini fizice și morale și cari au dat declarații, că primesc de bună-

voie și cu autorizația scrisă a părinților să facă parte din rândul cercetașilor”.

Prin înființarea cercetășiei s-a urmărit îndrumarea tinerilor „pe calea admirabilelor perceptive” amintite mai sus. De asemenea, s-a urmărit dezvoltarea fizicului elevilor, prin exerciții săptămânale și prin marșuri în jurul Șimleului. Când condițiile meteorologice nu le-au permis să iasă în mijlocul naturii, au organizat șezători cercetășești, în care unii dintre elevii din ultima clasă de liceu au susținut dizertații despre eroii neamului, despre activitatea și istoricul cercetășiei din toată lumea. Alții au recitat poezii sau au citit povestiri.

Aceasta a fost activitatea din anul școlar 1920-1921, când pregăteau și o excursie în țară pentru sfârșitul anului școlar, dar fondul adunat nu le-a permis. Suma a fost depusă la banca „Silvania” din Șimleu și împreună cu alte fonduri urmau să fie folosite pentru procurarea costumelor cercetășești, necesare cohorței.

Comandantul cohorței în acel an școlar a fost profesorul Tănase Pușcă, iar instructor I. Popescu, sublocotenent în cadrul Diviziei I Cavalerie, care avea sediul la Șimleu³.

În anul școlar 1921-1922, mișcarea cercetășiei a luat un avânt și mai mare, prin înmulțirea membrilor ei. S-au organizat trei grupe și s-au procurat costume complete pentru 35 de cercetași.

În februarie 1922, Comandamentul Mării Legiuni a Cercetașilor le-a făcut cunoscut că a luat act de activitatea deosebită a cercetașilor de la liceul din Șimleu, aprobând întemeierea Cohorței „Șimleu”.

Activitatea cercetașilor se desfășura atât în orașul Șimleu, cât și în alte localități sălăjene. În Șimleu, într-una din sălile liceului, au ținut mai multe șezători cercetășești, în cadrul cărora s-au citit diferite povestiri, descrieri de explorări, excursii, producții literare, recitări de poezii etc. Când condițiile meteo le-au permis, au efectuat exerciții fizice și mici excursii în jurul Șimleului.

În luna mai 1922 au realizat un exercițiu practic în orașul Șimleu, care a avut ca temă recunoașterea unei persoane deghizate în mulțime și predarea ei patrului de cercetași.

Două patrurile de cercetași, pe data de 15 mai 1922, sub conducerea profesorului-instructor Ioan Oprea, au luat parte la aniversarea Adunării Naționale de pe Câmpia Libertății de la Blaj. Cheltuielile de deplasare au fost achitate din fondul cohorței. Cercetașii liceului șimleuan „s-au distins prin disciplină și ținută frumoasă”. Au avut posibilitatea de a se cunoaște și socializa cu alți cercetași din țară.

Împreună cu alți elevi ai liceului din Șimleu, cercetașii au organizat o serie de serbări populare în satele sălăjene, scopul fiind ca „în urma unei intense propagande culturale naționale la sate”, să-i convingă pe țărani să-și trimită copiii la școli „înalte”, „pentru a putea pregăti cât mai repede pătura conducătoare în aceste părți ale României, unde ungerii au ținut departe de conducere pe ai noștri”. Serbările au

fost organizate în zilele de 14 mai, la Almaș (lângă Balc), 21 mai la Hidig (Măeriște) și 28 mai la Santău, cercetașii având „rolurile principale”. Totodată, au avut posibilitatea de a efectua excursii la parcul și Castelul din Balc, parcul și Castelul din Hidig și la Santău, frunzașă comună românească, care, la fel ca Almașul, făcea parte din Sălajul istoric.

Pentru activitatea depusă în colectarea de fonduri și pentru disciplină în executarea de ordine, au fost remarcați următorii cercetași: Nicolae Bejan, șeful centuriei, Romul Avram, Victor Pop, Gheorghe Tăutu, Teofil Bălibanu, Flaviu Bălibanu, Felician Boțan, Vasile Pustai, Coriolan Grama și Ioan Plosca⁴.

Tot în anul 1922, Asociația Cercetașilor României devine membru fondator al Organizației Mondiale a Mișcării Cercetășești.

La liceul din Șimleu, activitatea a continuat cu primirea de noi membri și s-au procurat costume și echipament. De asemenea, s-au confecționat steaguri de centurii și steagul cohorței. La sfârșitul anului școlar 1922-23, era echipată cu costume o grupă de 66 de cercetași, în total fiind înscriși 96 de persoane.

În instruirea cercetașilor s-au avut în vedere aptitudinile fiecăruia pentru anumite ocupații, „precum și datoria supremă ce are fiecare elev român de a se jertfi pentru patrie când nevoia va cere”.

La 6 mai 1923, o grupă de 15 cercetași șimleuani participă la dezvelirea monumentului de la Băsești, sub conducerea comandantului de cohortă. De asemenea, la invitația cohorței „Gelu” din Oradea, s-au trimis două patrurile de onoare, care au asistat la depunerea jurământului cohorței respective.

Un grup de cercetași au organizat o serbare în cadrul căreia a fost pusă în scenă piesa de teatru „Cinel, Cinel” de Vasile Alecsandri, în urma căreia s-a adunat suma de 4.000 lei, care a intrat în fondul Comitetului școlar al liceului.

Din partea Direcției Generale Cluj a Ministerului Instrucțiunii au primit o subvenție de 10.000 lei. Împreună cu suma de 600 lei rămași la sfârșitul anului, acești bani au fost depuși la Banca „Silvania” din Șimleu.

Președinte al Asociației cercetașilor de la liceu a rămas directorul dr. Ioan Ossian, comandantul cohorței profesorul Tănase Pușcă, iar instructori erau profesorii Victor Pop, pentru partea literară și Laurențiu Sima, pentru partea sportivă⁵.

După o anumită stagnare în anul școlar 1923-24, activitatea cercetășească a luat un nou avânt în anul școlar 1924-25, datorită noului comandant al cohorței, profesorul Török Eugen, „care a știut să deie o îndrumare de muncă membrilor cohorței”.

Numărul cercetașilor nu s-a mărit, datorită stării materiale precare a multor elevi, care nu le-a permis să facă parte din asociație.

Membrii cohorței au format două grupe care au fost echipate complet. Pe lângă micul fond pe care-l dețineau, au primit subvenții de la Banca Națională

a României, filiala Șimleu (3000 lei), Banca „Silvania” Șimleu (250 lei), Banca „Economilor” Șimleu (200 lei), Banca „Vulturul” Tășnad (200 lei), Banca „Krasznamegyei” Șimleu (500 lei) și donațiile profesorilor Erdeli Romul (300 lei), Gh. Ioan Oprea (300 lei), Laurențiu Sima (200 lei) și comandantul cohortei, Török Eugen (3000 lei!). Astfel au reușit să procure costume pentru cercetașii care nu aveau. Unii dintre aceștia, cu stare materială mai bună, și-au răscumpărat întreg costumul, iar ceilalți numai jumătate. Costumele plătite pe jumătate constituiau proprietatea cohortei, cu dreptul de folosință a cercetașului respectiv, atâta timp cât făcea parte din cohortă.

Tot în acel an școlar s-a înființat un cămin cercetășesc, unde erau păstrate echipamentele. De asemenea, o mică bibliotecă de 50 de volume, păstrată tot la căminul cercetășesc.

La inițiativa directoarei Școlii Normale pentru fete din Șimleu, Adela Meseșian și prin „zelul neobosit” al domnișoarelor profesoare Victoria Pop și Valeria Serafin, elevele școlii, cu ocazia festivalului dat de cohortă la 4 aprilie 1925, le-au dăruit un drapel de mătase cu inscripția: „Cohorta Șimleu”, „Înainte, tot înainte”.

La fel ca în anii precedenți, activitatea cercetașilor s-a desfășurat atât în Șimleu, cât și în alte localități sălăjene. În Șimleu au organizat exerciții, ședințe cercetășești și excursii în jurul orașului. În fiecare sâmbătă, atunci când timpul le-a permis, între orele 16-17, s-au efectuat exerciții de educație fizică, iar în ziua de luni, tot între orele 16-17 se organiza o ședință în cadrul căreia se citea și se explica legislația cercetășească, conferințe instructiv-educative cu diferite subiecte.

În ziua de 4 aprilie 1925 s-a organizat un mare festival cercetășesc, în sala teatrului orășenesc din Șimleu, ocazie în care s-a pus în scenă drama în două acte: „Nici pe aici nu se trece”, de G.N. Sion.

Pe data de 21 mai 1925, sub conducerea comandantului, trei patrulă de cercetași au efectuat o excursie în Careii Mari, dând și aici un festival și impresionând asistența prin disciplină și prin ținuta frumoasă de cercetaș.

Prin organizarea unor astfel de serbări s-a făcut propagandă pentru a se mări numărul de membri ai cohortei de cercetași, a cărei menire era „să deie la lumină oameni de caracter ferm, disciplinați și iubitori de țară și neam cari în caz de pericol al Țării să știe să o apere”⁶.

În anul școlar 1925-26, având echipamentul complet, cercetașii au putut să efectueze în fiecare săptămână excursii mai mici sau mai mari în jurul orașului. În lunile de iarnă, ieșirile au fost mai puține, în schimb au fost organizate mai multe ședințe în cadrul cărora se țineau conferințe cu subiecte cercetășești și cu analiza diferitelor virtuți.

O zi deosebită a fost 24 ianuarie 1926, când a avut loc depunerea legământului cercetașilor din cohorta „Șimleu”. Cu ocazia acestei serbări, cohorta a organi-

zat un festival la teatrul orășenesc, „al cărui program bogat a ridicat numele și prestigiul Cohortei”⁷.

În prealabil, la data de 16 ianuarie 1926, conducerea cohortei a înaintat o adresă Comandantului Pieței Zalău, care, la rândul său, a înaintat-o Prefecturii județului Sălaj, cu aviz favorabil, în care se cerea aprobarea pentru a organiza festivalul în data de 24 ianuarie, în sala teatrului orășenesc din Șimleu, „având următorul program: Trăiască Regele cor; Foloasele cercetășiei din punct de vedere social, de prof. I. Pop din Satu-Mare; Țigani la oi, poezie de Th. Speranță; Fiorul întregirii de I. Mărculescu; Ce vii bade târzior, cor; Monolog Legenda, solo la vioară de Weniarski; Te aștept din nou, romanță de David Octavian; Exerciții de gimnastică; Glorie postumă, comedie într-un act; Marșul cercetașilor, orchestra”.

Prefectura era rugată ca după aprobare să elibereze autorizația de organizare a festivalului⁸.

Depunerea legământului s-a făcut în Capela liceului, iar jurământul l-a primit comandantul cohortei „Someșul” din Satu Mare. Cunoscut ca un orator desăvârșit, directorul liceului, dr. Ioan Ossian, le-a vorbit despre importanța jurământului, menirea cercetășiei și „drumul pe care trebuie să meargă cercetășia din întreaga lume”. De asemenea, le-a vorbit despre „rezistența ce trebuie să-o îndurăm aici la periferia Țării noastre unde fiecare român adevărat trebuie să fie o stâncă de granit”.

A continuat și propaganda culturală în satele sălăjene, având subiecte din diferite domenii ale științei și literaturii, scopul fiind acela de a răspândi „puțină lumină unde încă este întunec”, conduși fiind de ideea că „acel neam trăiește mai mult care vede calea pe care trebuie să meargă”⁹.

În anul școlar 1926-1927, prin plecarea profesorului Török Eugen, comandant al cohortei a fost numit Laurențiu Sima, preot-profesor de gimnastică. Cohorta a luat parte la serbările naționale de 1 decembrie și 10 mai și la Ziua Eroilor. De asemenea, la turneele de propagandă națională întreprinse în comunele Plopiș și Săuca (lângă Tășnad, în fostul Sălaj istoric). S-au organizat numeroase excursii în apropierea orașului, cercetașii efectuând diverse exerciții. Cohorta a fost bine echipată¹⁰.

Ședința de constituire a cohortei se ținea în fiecare an după începerea anului școlar. La fel s-a întâmplat și în anul școlar 1928-28, ședința având loc în ziua de 15 octombrie. Cu această ocazie s-au înscris 49 elevi, iar în decursul anului s-au mai înscris 17 elevi.

În ședința de constituire s-a hotărât ca din fondul cohortei, an de an să fie confecționate costume, pălării etc., așa încât să se ajungă la 50 de costume complete. În acel an s-au confecționat 18 costume, 10 pălării și 12 cravate, s-au schimbat 4 goarne vechi și s-au abonat la revista „Mesagerul Cercetașilor”.

Cohorta a luat parte și în acel an la serbările naționale, iar când le-au permis condițiile meteorologice au organizat excursii în apropierea orașului, oca-

zie cu care s-a făcut instrucție cu cercetașii, precum și diferite exerciții și jocuri cercetășești¹¹.

În anul școlar 1929-1930 s-au înscris 71 de elevi, s-au confecționat 3 pălării și s-au cumpărat 4 goarne. De asemenea, s-au abonat la revista „Cercetașul”.

Comandant al cohortei a rămas tot profesorul Laurențiu Sima, sub a cărui îndrumare s-a dezvoltat o activitate „destul de vie”¹².

În anii școlari care au urmat, comandanți ai cohortei de cercetași „Șimleu” au fost aleși profesorii Avram Tătar (1931-1932), Grigore Vidican (1932-1933), Gheorghe Orășanu (1933-1934), Pompei Țolca (1934-1936).

La toate serbările organizate de școală sau Primărie, cohorta a participat cu piese de teatru, recitări de poezii, defilări etc.

La începutul anului 1936 se aprecia că mișcarea de cercetași din România cuprindea 50.000 de tineri și 2.000 de comandanți. Pe parcursul anului 1936, cele două asociații (cercetași și cercetașe) au fost comasate într-una singură – Cercetășia României.

Regele Carol al II-lea a susținut cercetășia, la fel ca predecesorii săi, dar tot el este cel care va înființa Străjeria Țării. Prin reorganizarea acesteia, din 24 ianuarie 1937, Străjeria devine singura organizație națională (având și caracter obligatoriu) pentru copii și tineret (7-18 ani), consfințind astfel sfârșitul cercetășiei. Iată cum explica regele Carol al II-lea scopul înființării Străjeriei și misiunea sa în rândul tineretului: „Străjerii sunt în realitate școli de cetățeni și școli de morală socială, întrucâtva sistemul cercetășesc al lui Baden Powell, având în plus o atmosferă de mistică națională. Vreau să întăresc prin aceasta unitatea țării și să înlesnesc dezvoltarea însușirilor individuale, într-un sens obștesc”.

În realitate, străjeria a fost folosită de regele Carol al II-lea pentru cultul propriei personalități, în special după 10 februarie 1938, când a instaurat în România un regim dictatorial personal.

În anul școlar 1936-1937 a luat ființă Instituția străjerească și la Liceul „Simion Bărnuțiu” din Șimleu. În acest scop au fost convocați la cursuri de inițiere profesorii de la liceu: Pompei Țolca, fostul comandant al cohortei de cercetași a fost convocat la cursurile organizate la Breaza, iar Ioan Moldovan la Sfântu Gheorghe. De asemenea, au fost convocați dr. Ioan Ossian, directorul liceului, Cornel Andrea și Virgil Popa, profesori.

La 4 aprilie 1937, în cadru festiv, se constituie stolul de străjeri al liceului, investindu-se 194 de elevi străjeri de la acest liceu. La serbare au participat întreg corpul profesoral, autoritățile locale, toate școlile din oraș și un numeros public. Cu această ocazie au conferențiat dr. Ioan Ossian, Pompei Țolca, comandantul străjerilor și preotul-profesor Cornel Andrea¹³.

Cu ocazia conferinței comandanților străjeri de la liceu, din data de 9 septembrie 1937, Ioan Ossian, directorul liceului, preia comanda cohortei de străjeri, iar profesorul Cornel Andrea comanda stolului, pe

care o deține până în luna aprilie 1938, când – în conformitate cu ordinele primite de la autoritățile superioare – directorii școlilor considerându-se comandanți de stoluri la școlile lor, revine la comandă Ioan Ossian.

Stolul străjerească al liceului și-a inaugurat noul pavilion, ridicat în curtea școlii, la 26 septembrie 1937.

La 26 octombrie 1937 a avut loc șezătoarea sportivă organizată de stolul liceului, sub conducerea comandantului de stol Cornel Andrea, desfășurată în prezența comandantului Legiunii de Străjeri „Sălaj”, profesor al liceului, Pompei Țolca.

La 26 februarie 1938 are loc o nouă șezătoare străjerească, în sala culturală din Șimleu, străjerii punând în scenă piesa „Moșnenii”, iar la 25 martie are loc o șezătoare sportivă pe stadionul din localitate.

La 9 aprilie 1938, stolul liceului împreună cu stolurile școlilor din Șimleu, au sădit 13.500 puieți de salcâm, la locul numit „La Corlate”, în prezența întregului corp profesoral.

Din acel an, încep așa-numitele exerciții de ansamblu, în fapt manifestări ale cultului personalității, care aveau loc pe stadioane, preluate mai târziu de către dictatorul Nicolae Ceaușescu. În timpul dictaturii regelui Carol al II-lea, ele erau organizate în perioada 1-8 iunie, marcând revenirea lui pe tron sau auto-înscăunarea din 8 iunie 1930 („Ziua Restaurației”).

În anul 1938, la liceul din Șimleu, ele au fost organizate „cu deosebită grijă”, prin „concursul comandanților străjeri” Pompei Țolca, Cornel Andrea, Virgil Popa și a profesorului de educație fizică, Laurențiu Sima.

O altă idee „măreață” a fost aceea de a înființa un fond pentru cumpărarea unui avion al străjerilor din România, la care erau obligați să cotizeze toate liceele. În acel an, Stolul de la liceul din Șimleu a contribuit cu suma de 1367 lei.

Totuși, sub îndrumarea comandanților de străjeri, se organizau și unele excursii, cum a fost cea din 21 mai 1938, când elevii claselor IV-VII de la liceu, sub comanda profesorului Ștefan Gh. Vasilescu, noul comandant al străjeriei, împreună cu profesorii Simion Ionescu, Nicolae Sălăgeanu, Iacob Ghiția și Dionisie Hauslich, au organizat o excursie la Iaz, în munții Rezului¹⁴.

În anul școlar 1938-1939 s-a constituit Sfatul Stolului de străjeri de la liceu, având următoarea componență: dr. Valer Vicaș – președinte; Cornel Andrea – referent; Ioan Moga – casier; Ivan Petrișin – secretar; dr. Ioan Ossian, Laurențiu Sima, Iov Balomiri, Iacob Ghiția, vicarul greco-catolic Petru Cupcea și preotul ortodox Alexandru Băeșan – membri.

În decursul anului școlar au urmat cursuri de inițiere străjerească profesorii Ștefan Vasilescu și Gheorghe Dunca, ambii la Sfântu Gheorghe, dar în serii diferite.

La 18 decembrie 1938, Stolul liceului a organizat o șezătoare cultural-artistică, „în scopul reînvierii datinelor străbune”, sub comanda profesorului-comandant Ștefan Vasilescu și a profesoarei Marieta Bodia-

nu, ocazie cu care s-a realizat un venit net de 1500 de lei. Suma a fost întrebuințată pentru ajutorarea săracilor. A conferențiat profesorul Vasilescu, având ca temă: „Urme păgânești în datinele și obiceiurile noastre de Crăciun”.

Primăvara a avut loc o nouă plantare de puiți la „Corlate”, pe data de 20 aprilie 1939, denumită serbarea „Sădirii pomilor”. La serbare a asistat întreg corpul profesoral.

Aniversarea zilei de 8 iunie 1939 a fost pregătită „cu mult zel” de către profesorii Laurențiu Sima și Gheorghe Dunca. Activitățile s-au desfășurat în Piața „Mihai Viteazul”, „într-un cadru solemn”. Discursul oficial a fost rostit de profesorul Ștefan Gh. Vasilescu, comandantul stolului de străjeri al liceului. Serbarea s-a încheiat seara cu șezătoarea Cohortei de străjeri și străjere „Silvania” din localitate.

De remarcat faptul că în acel an s-a reușit organizarea a trei excursii în afara județului: pe data de 5 mai 1939, elevii claselor VII-VIII, sub conducerea profesorilor Pompei Țolca și Iuliu Rainer, au efectuat o excursie la Baia Mare, vizitând Minele de aur și Fabrica de acid sulfuric; în perioada 12-14 mai 1939, elevii claselor V-VI, sub conducerea profesorilor Ștefan Gh. Vasilescu, Robert de Suys și Victor Boțan, au efectuat o excursie în Munții Apuseni la Ciucea, Valea Iadului, Stâna de Vale și Vadul Carol II; în perioada 21-22 mai 1939, elevii clasei a IV-a, sub conducerea profesorului Paul Sabin, au efectuat o excursie la Valea Drăganului.

În paralel, continua munca de îndoctrinare a elevilor. În acest sens, Ministerul Educației Naționale, în colaborare cu comandamentul Străjii Țării, au elab-

borat un program de organizare a învățământului străjeresc, care se ținea în fiecare zi de joi¹⁵.

Odată cu abdicarea regelui Carol al II-lea (4 septembrie 1940) a fost desființată și Străjeria, iar bunurile sale au fost preluate de către Garda de Fier, care a înlocuit educația oficială a tineretului cu educația proprie de esență fascistă.

Mișcarea străjerească a fost un „bun” exemplu pentru regimul totalitar comunist, care l-a preluat și „perfectionat”. Acum nu se mai numeau străjeri, ci pionieri, dar scopul fiind același: îndoctrinarea elevilor în cadrul cultului deșănțat al dictatorilor Gheorghe Gheorghiu Dej și Nicolae Ceaușescu.

1 *Anuarul Liceului de Stat „Simeon Bărnuțiu” din Șimleul Silvaniei pe anul școlar 1919-1920* (în continuare se va cita *Anuarul liceului ... pe anul școlar ...*), p. 12.

2 Cercetașii României. Comandamentul Mării Legiuni, *Statutele și Regulamentul asociației*, Institutul de Arte Grafice „E. Marvan”, 1935.

3 *Anuarul liceului ... pe anul școlar 1920-1921*, pp. 23-24.

4 *Anuarul liceului ... pe anul școlar 1921-1922*, pp. 42-44.

5 *Anuarul liceului ... pe anul școlar 1922-1923*, p. 27.

6 *Anuarul liceului ... pe anul școlar 1924-1925*, pp. 15-16.

7 *Anuarul liceului ... pe anul școlar 1925-1926*, p. 16.

8 Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj, fond Prefectura județului Sălaj – administrative, dosar 257/1926, f. 2.

9 *Anuarul liceului ... pe anul școlar 1925-1926*, pp. 16-17.

10 *Anuarul liceului ... pe anul școlar 1926-1927*, p. 16.

11 *Anuarul liceului ... pe anul școlar 1927-1928*, pp. 16-17.

12 *Anuarul liceului ... pe anul școlar 1929-1930*, p. 41.

13 *Anuarul liceului ... pe anul școlar 1936-1937*, p. 32.

14 *Anuarul liceului ... pe anul școlar 1937-1938*, pp. 17-18.

15 *Anuarul liceului ... pe anul școlar 1938-1939*, pp. 49-50.

Vârste poetice sub cheia...

(urmare din p. 7)

Logosul s-a desacralizat, agonizând în interiorul poemului, revoltându-se împotriva rostirii: „Lehuze, cuvintele nu mai primesc vizitatori./.../ Dar pe noi să ne lăsați în pace/ Destul c-am născut o groază de monștri/ și cam tot atâți poeți” (*Lehuze, cuvintele*). Suferința metamorfozează ființa, redefinită din perspectiva unei noi imagini peste care a trecut timpul: „Privește/ stigmatete mele – mă mai recunoști?”

Grupajul *Zile, vârste, nori* vine ca o prelungire a primei părți, aceeași problematică a timpului completează imaginile devenirii ființei. Când estompează, când am-

plificate, amintirile prind un nou contur odată cu trecerea timpului. Ele sunt ademenite, readuse în prim-plan prin subtila muzică vivaldiană. Cuprins de o foamă pantagruelică, omul mușcă violent din acestea, pentru a se hrăni cu substanța lor: „Treptat cuvintele noastre/ se decolorează până la o albă/ agonie” (*Schimbarrea orei*); „Încerci să-ți amintești cât mai fidel/ Primăvara lui Vivaldi./.../ Ea – precum o cobră se va înălța/ din frunzișul putred și prundișul/ pârâului unduindu-se/ în dimineața eterică/ spre un nor de cocori./.../ Rămâi în extaz și tocmai de aceea/ mai vulnerabil la mușcătura ei/ neașteptată./.../ vor devora umbra unei amintiri/

ademenite o clipă” (*Despre cum să ademeniști o amintire*).

Tonul testamentar este surprins în secțiunea *Lumea de dincolo*, iar trecutul devine amintire peste care se aștern trecerea și tăcerea: „Vorbesc neîntrerupt în versuri/ pe care vreau să le înțelegeți/ să le purtați din gură în gură/ precum aezii greci din vechime/ cu sunete de liră însoțite”; „Curtea e acum o inimă împuținată/ cu unghere unde s-au pitit amintirile”.

Poetă cu vocație, Emilia Poenaru Moldovan recompune vârste lirice pe un ton nostalgic și în excepționale variațiuni picturale, redată într-un mozaic suprarealist cu infuzii de modernitate lirică.

Jordan Rudess – Wired For Madness

Daniel MUREȘAN

Zeilor mari, ce să fac cu acest album? Nu pot să tac, fiindcă nimic nu e mai straniu. Poate ar trebui să chem în ajutor muzele divine, pe care mulți le amintesc să se afle în treabă. Totuși, coborâți frumoașelor de pe înaltul Parnas, lăsați pentru ceva timp băile din fântâna Castaliei și inspirați-mă! Probabil ați văzut când Apollo l-a confundat pe Orfeu cu Jordan și i-a oferit în loc de lira de aur, clapa de aur. E limpede că pasiunile imorale sunt produse de nebunie, după cum spunea Erasmus. Doar că în acest caz, Jordan Rudess a exagerat. Omul din spatele clapelor de la Dream Theater a scos un album de o tehnicitate deosebită, dar dezlănțat ca stil. Găsim de toate, chiar și o pleiadă de instrumentiști celebri, care nu fac prea multe pe disc.

Piesa titlu a albumului, alcătuită din două părți, m-a atras de la început. Începe cu voci și sunete robotice, urmate de riff-uri de bass. Urmează bateria care este repede acoperită de clape. Temele seamănă a Rick Wakeman și Keith Emerson. Spre final, parcă ne aflăm pe un album Dream Theater, asortat cu o porție de jazz. Nimic nu pare original, dar totuși, sună nebunește!

„Drop Twist” și „Perpetual Shine” sunt două piese pline de prospețime și dragoste, ce îmi aduc aminte de Allan Holdsworth în zilele lui bune. Avem chiar și un blues, „Just Can’t Win”, cu invitat maestru al genului – Joe Bonamassa.

Wired For Madness este un album straniu, în care Rudess își satisface propriile nevoi creative, fapt care la Dream Theater nu cred că ar fi posibil. Suita „Wired For Madness” conține o multitudine de sonorități stranii, uneori supărător de repetitive. Mă surprinde slaba

contribuție în solo-uri a lui John Petrucci, chitarist de clasă ce putea da o altă consistență discului. Cu toate minusurile pe care eu le constat în alegerile lui Rudess, albumul e unul bun, cu veșnicele căutări specifice genului progresiv. Genurile muzicale se succed rapid, producția e de mare clasă, nimeni nu are frică de necunoscut. De ascultat!

Tracklist:

1. Wired for Madness – Part 1
2. Wired for Madness – Part 2
3. Off the Ground
4. Drop Twist
5. Perpetual Shine
6. Just Can’t Win
7. Just for Today
8. Why I Dream

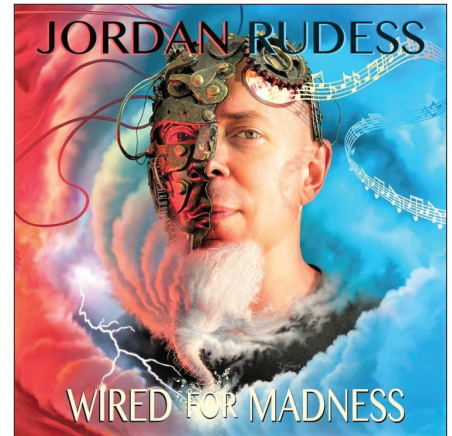
Music Theories Recording 2019

Componența grupului de acompaniament:

- Jordan Rudess – clape, voce
- Marco Minnemann – baterie (Joe Satriani, The Aristocrats, Steven Wilson)
- James LaBrie – voce (Dream Theater, MullMuzzler)
- Vinnie Moore – chitară (UFO, Alice Cooper)
- Guthrie Govan – chitară (Asia, The Aristocrats, Steven Wilson, GPS)
- Joe Bonamassa – chitară (Joe Bonamassa Band, Black Country Communion, Beth Hart Band)
- John Petrucci – chitară (Dream Theater, G3, Liquid Tension Experiment)

Discografie Jordan Rudess:

- Arrival (1988)
 - Listen (1993)
 - Secrets of the Muse (1997)
 - Resonance (1999)
 - Feeding the Wheel (2001)
 - 4NYC (2002)
 - Christmas Sky (2002)
 - Rhythm of Time (2004)
 - Prime Cuts (2006)
 - The Road Home (2007)
 - Notes on a Dream (2009)
 - All That Is Now (2013)
 - Explorations (2014)
 - The Unforgotten Path (2015)
 - Wired for Madness (2019)
- Cu Dream Theater:*

Metropolis Pt. 2: Scenes from a Memory (1999)

Metropolis 2000: Scenes from New York (2001)

Live Scenes from New York (2001)

Six Degrees of Inner Turbulence (2002)

Train of Thought (2003)

Live at Budokan (2004)

Octavarium (2005)

Score (2006)

Systematic Chaos (2007)

Chaos in Motion (2008)

Black Clouds & Silver Linings (2009)

A Dramatic Turn of Events (2011)

Dream Theater (2013)

Live at Luna Park (2013)

Breaking the Fourth Wall (2014)

The Astonishing (2016)

Distance Over Time (2019)

Cu Liquid Tension Experiment

Liquid Tension Experiment (1998)

Liquid Tension Experiment 2 (1999)

Spontaneous Combustion (2007)

When the Keyboard Breaks: Live in Chicago (2009)

Liquid Tension Experiment Live 2008 (2009)

Proiecte:

Rudess/Morgenstein Project – Rudess/Morgenstein Project (1997)

John Petrucci & Jordan Rudess – An Evening (2000)

Rudess/Morgenstein Project – The Official Bootleg (2001)

Levin Minnemann Rudess – Levin Minnemann Rudess (2013)

Levin Minnemann Rudess – From the Law Offices (2016)

Jordan Rudess/Steve Horelick – Intersonic (2017)

Malaxorul de iunie

■ **Dumitru Păcuraru, În atelierul lui Aurel Popp, Editura Tracus Arte, București, 2019.** O lucrare tipografică de excepție, care cuprinde reproduceri din creațiile lui Aurel Popp din domeniile: sculptură, monumente, arhitectură, arte aplicate, design, desen, însoțite de note, comentarii, evocări, pagini de corespondență și jurnal. Artistul plastic Aurel Popp s-a născut în 30 august 1879, în comuna Căuaș (Comitatul Sălaj, astăzi în județul Satu Mare) și a încetat din viață la Satu Mare, în 8 august 1960.

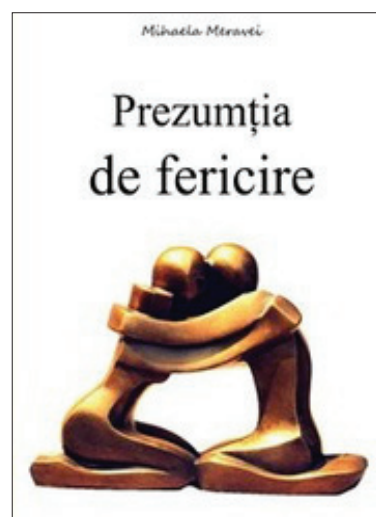
■ **Gheorghe Glodeanu, Romanul. Aventura spirituală a unei forme proteice, Editura Pim, Iași, 2018.** „Lucrarea de față reprezintă o lungă meditație asupra romanului, din momentul apariției sale până în prezent. Abordarea este eminentamente teoretică, investigația urmărind să reconstituie – fără a avea pretenția exhaustivității – diferitele metamorfoze pe care le-au cunoscut marile teorii consacrate ale romanului. Sunt trecute în revistă discuțiile privind originea genului, formele «romanului» antic grec, apariția și impunerea conceptului de «roman», metamorfozele genului în secolele al XVII-lea, al XVIII-lea, al XIX-lea și în secolul XX. Principalii romancieri și teoreticieni ai romanului din perioadele abordate sunt cercetați din perspectiva viziunii lor asupra unei forme literare proteice” (*Autorul*).

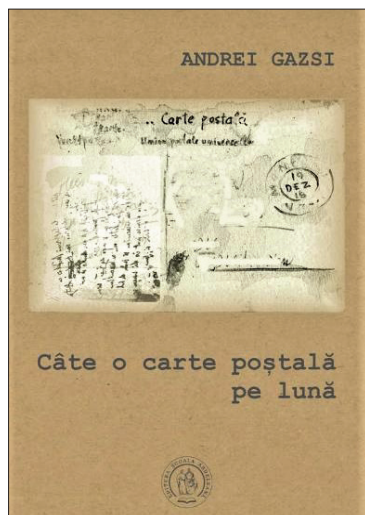
■ **Augustin Mocanu, Calea școlii. Proză memorialistică, Editura Star Tipp, Slobozia, 2019.** Mărturisește autorul: „Pentru mine, a scrie ceva, în care să cred cu tărie și să merite a fi făcut public, nu depinde numai de pofta inimii mele, ci mă tem că există cineva sau ceva în afară și deasupra voinței mele de individ social și, numai când acela mă invadează total și-mi deschide toate ferestrele sufletului, pot să scriu într-adevăr. Exis-

tă, prin urmare, undeva o energie tainică mai puternică decât voința mea: aceea decide ce, când și cum am să scriu”. Augustin Mocanu s-a născut în satul Boju, județul Cluj, la 12 septembrie 1932. Din 1957, când a absolvit Facultatea de Filologie din Cluj, a fost cadru didactic în Cehu Silvaniei, județul Sălaj, până în 1997. Între 1999-2019 a publicat 36 de cărți conținând: colecții de poezie orală, articole și studii de folclor literar, monografiile satelor Boju (județul Cluj) și Nadiș (județul Sălaj), un dicționar de regionalisme din Ardeal, poezii originale, proză scurtă, diaristică și un roman autobiografic. Din 1998 locuiește în Slobozia, județul Ialomița.

■ **Mihaela Meravei, Prezumția de fericire, Clubul Mitteleuropa, Oravița, 2019.** „Scrii cu plăcere despre poezia Mihaelei Meravei, între vocație și provocare lirică ei evocând mai ales un simptom de maturizare indubitabilă. Viziunea de ansamblu este o interogare în stil propriu a realului, cu o raportare esențială și bine articulată a eului la supapa deversărilor enunțului, *intentio auctoris*, până la de-retorizare, de-construcție și ludic focalizat pe un imagism în regie proprie. Autenticul e, așadar, legitimare paradigmatică la această autoare care-și prezervă gnosticul, refuzul poeticilor exagerat calofile, escortarea grației prin reiterări de context fragil, de subtext al afinităților ființei față cu paranteza unui fel de decadentism la purtător” (Ionel Bota).

■ **Maria Pal, Cealaltă față a umbrei, Editura Neuma, Apahida, 2019.** „Este o carte de care nu te poți apropia oricum, dacă nu ești pregătit să simți că fiecare cuvânt nu este gata doar să vorbească, ci și să existe: cumpătat, riguros, tandru, sobru, virulent, scrutător, nostalgic, reflexiv, așa cum ne-a obișnuit poeta în toate volumele sale. (...) Autenticitatea ros-

tirii, trăirile grave transpuse într-un limbaj metaforic dens, concentrat, frazarea inventivă sunt numai câteva trăsături care o impun pe Maria Pal în panorama poeziei contemporane” (Nicoleta Milea). Și un scurt poem din acest volum: „pleci ca șoseaua/ șerpuind în necunoscut// lumina lumii își întinde catifeaua/ sub tălpile pline de răni// pe furiș/ tristețea se strecoară în rucsacul gol/ c-un pumn de cuie și-o coroană de spini” („Se ascunde”).

■ **Andrei Gazsi, Câte o carte poștală pe lună, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019.**

„Monologal-dialogic prin însăși natura lui, cuvântul poeziei trece ușor, ca tot ce e spirit, printre zăbrele, și anume dintr-o parte în alta. O știe prea bine și deținutul-poet al lui Andrei Gazsi, care, respectând regulamentul, îi scrie «câte o carte poștală pe lună» mamei sale. Salturile lui imaginare, care-l îmbarcă pe velierele norilor, abruptele lui racursiuri biografice, care fac să se atingă, într-o scâpărare voltaică, prezent și trecut, tandrețea lui regăsită de pușcăriaș, post-scriptum-urile lui, ce stârnesc frisoane sau pun noduri în gât – toate au cu adevărat puterea de a ne mișca. Mai mult, prin rândurile acestor «cărți poștale» trans-penitenciare, el face să vibreze din nou o veșnic profundă relație: aceea dintre mamă și fiu” (Ioan Milea).

■ **Gazeta Învățătorilor, nr. 18, ianuarie-iunie, Zalău, 2019.**

Din Cuprins: Teodor Sărăcuț-Comănescu, „Managementul schimbării” (editorial); Ancuța-Simona Ribar, „Interdependența școală-familie, garanție a succesului școlar”; Ancuța-Loredana Codaț, „Alternativa educațională *Step by Step* în învățământul primar”; Ancuța-Simona Horotan, „Limbajul școlarului mic”; Maria Bodea, „Particularitățile psihice ale școlarului din ciclul primar”; Nicoleta-Monica Sabău, „Particularitățile psihologice ale jocului didactic”; Livia Lupșe, „Tratarea diferențiată a elevilor”; Gina-Mariana Marian, „Exercițiul – modalitate eficientă de însușire a

cunoștințelor de limbă și literatura română la clasele primare”...

(D.H.)

■ În peisajul publicistic de azi, *Neuma* s-a așezat ca o revistă cu apariție disciplinată, o dată la două luni, dobândindu-și din mers și un profil prietenos. Cu o casetă redacțională credibilă, condusă de doi critici literari, Andrea H. Hedeș și Andrei Moldovan, publicația adună sub coperta numărului 3-4 (17-18)/martie-aprilie 2019, un sumar, pe alocuri, captivant. *Lectura și cartea* se află în centrul unui editorial semnat de Andrea H. Hedeș, intitulat *Un alt fel de curs de miracole*. Cu accent didactic, argumentele prin care ea pledează cauza acestor valori sunt excerptate din mari spirite care au modelat umanitatea, de la Homer la Pușkin. În complementaritatea editorialului se situează articolul lui Horia Gârbea, *Cât de departe...*, axându-și dezbaterea pe „edificiul de lectură” și pe tema „lectura – călătorie” în spațiu și timp. Ambele materiale arată îngrijorare în legătură cu degradarea limbii române și a culturii. Interviu realizat de Andrea H. Hedeș cu Irina Petraș, președinte al Filialei Cluj a URSS, la împlinirea a 70 de ani de la înființarea instituției, poate fi luat ca un exemplu de bună întocmire a vieții literare într-un centru cu multe situații și personalități explozive. Centenarul Unirii e marcat de un articol – sinteză al lui Mircea Muthu, având ca obiect integrala operei lui Liviu Rebreanu, urmărită în paralel cu evoluția exegezei rebreniene din ultimele decenii. Nichita Danilov face o mișcătoare evocare a lui Emil Brumaru îndrăgostit. Partea centrală a revistei e acoperită de două fascicule care se întregesc reciproc: o anchetă despre genurile literare, azi, cu accent pe tipurile „populare” de literatură: SF, thriller, policier, fantasy etc. și un colochiu Ion Hobana. Mai urmează o cuprinzătoare secțiune de cronici de carte, teatrale, de film, precum și un colorat și foarte antrenant miscelaneu.

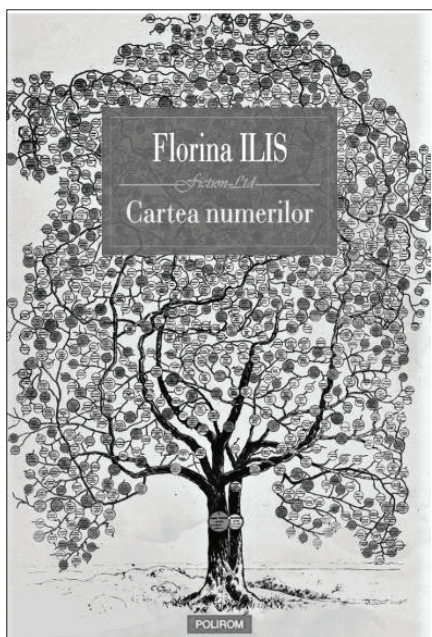
(V.M.)

Marele Premiu FestLit Cluj 2019

Juriul FestLit 2019 (Irina Petraș, președinte, Dan Cristea, Daniel Cristea-Enache, Răzvan Voncu, Mihai Zamfir, membri) s-a întrunit duminică, 9 iunie 2019, și a luat în discuție lista cărților nominalizate de Filialele Uniunii Scriitorilor din România pentru Marele Premiu. Autorii acestora: Ioan Barb, Ionel Bușe, Florin Caragiu, Mircea A. Diaconu, Marin Iancu, Florina Ilis, Andrei Ionescu, Emilian Marcu, Cornel Nistea, Eugeniu Nistor, Sorin Roșca, Dan Stanca, Traian Ștef, Lucian Vasiliu, Gheorghe Vidican, Ilie Vodăian.

În urma dezbaterilor, a fost desemnat câștigătorul acestei ediții: **Florina Ilis**, cu romanul ei *Cartea numerilor*, apărut la Editura Polirom.

Laureații Marelui Premiu la edițiile precedente: **Gabriel Chi-fu** (2014), **Corin Braga** (2015), **Ana Blandiana** (2016), **Niculae Gheran** (2017), **Lăcrămioara Berechet** și **Liviu Ioan Stoiciu**, *ex aequo* (2018). Laureatul Premiului special al primei ediții: **Ștefan Borbély**.

Nicolae Manolescu, președintele Uniunii Scriitorilor din România, la sediul Filialei Cluj; FestLit, 10 iunie 2019

Mestri ai satelor sălăjene Cubleșu și Stoboru

Valeria LEHENE

În partea de sud-est a județului Sălaj se află satele Cubleșu și Stoboru, la limita cu județul Cluj, din care multă vreme au făcut parte. Împreună cu satul Ruginoasa, toate aparținând comunei Cuzăplac, sunt retrase, izolate de forfota șoselelor care tranzitează satele noastre, pentru că ulițele nu duc nicăieri, se sfârșesc aici unde parcă și istoria s-a oprit în loc. Este doar o impresie. Istoria și timpul nemilos macină încet ceea ce pare încremenit în timp. Case bătrânești dispar odată cu localnicii care se împuținează, deși unii s-au întors în satul natal după o viață de muncă la oraș.

Am spus că drumurile se opresc și nu duc nicăieri. Totuși, de ceva vreme, un drumeag ce era accesibil doar cu piciorul poate fi mai lesne străbătut astăzi din Cubleșu către Șardu. Chiar și drumul obișnuit a fost asfaltat, abia, tot de curând. Până nu demult, la Cubleșu se ajungea doar pe urmele carelor.

Așadar, din șoseaua ce face legătura între Zimbor și Huedin, un drum se ramifică la stânga și, înainte de a ajunge la Ruginoasa, se mai ramifică o dată, tot la stânga, către Stoboru și mai departe ajunge la Cubleșu. De-a lungul celor două sate, pe dealuri, se mai poate urmări traseul vechiului drum roman. Stoboru a fost cunoscut încă din Evul Mediu pentru nămolul cu efecte terapeutice, un important zăcămint care ajungea la curțile regale din Europa.

De cele două sate se leagă numele a doi meșteri, Urs Broină din Stoboru – constructor și zugrav de biserici, dar și preot – și Mateiu Chioran, din satul Cubleșu – meșter cioplitor care și-a lăsat amprenta pe obiecte de cult, unelte simple, răstigniri, troițe, stâlpi de poartă sau pe frontoanele caselor.

La fel ca mulți alți meșteri ai lemnului, aceștia au lucrat în sate din apropiere sau mai îndepărtate, urmele muncii lor fiind menționate de istorici și cercetători ai bisericilor de lemn, însă probabil că multe ne sunt astăzi necunoscute.

Motivul pentru care un străin al locului ar ajunge în satele de origine ale meșterilor și ar căuta un drum ce pare că nu duce nicăieri, este biserica de lemn din Cubleșu ce poartă hramul „Învierea Domnului”, care a fost reclădită la 1769¹ și este monument istoric.

Biserica se află la capătul satului, pe un deal înalt, de unde se pot vedea alte dealuri în depărtare, de jur-împrejurul bisericii străjuite de un frasin bătrân și crăpat, gata să se prăbușească. În partea de sud și de est este cimitirul cu câteva cruci mai vechi din piatră. Biserica este mică, are planul dreptunghiular, cu absida decroșată, pătrată, a fost tencuită la exterior și parțial la interior și a fost acoperită cu tablă, inclusiv turnul și coiful. Astăzi, doar foisorul deschis, cu umerăși ciopliți, cu câte două arcade pe fiecare parte, mai amintește de frumusețea lemnului.

Despre pictura bisericii din Cubleșu, cercetătorii Ioana Cristache-Panait și Ioan Godea consemnează faptul că a fost săvârșită de Urs Broină din Stoboru în anul 1775². Cu mult timp înainte însă, acest meșter a fost menționat de Elie Dăianu, teolog, care leagă numele lui Urs Broină de biserica din Cubleșu³. Astăzi, biserica mai păstrează doar o parte a picturii cunoscutului zugrav Urs Broină, tencuiala de pe pereți acoperind o mare parte a acesteia.

Elie Dăianu a fost protopop unit al Clujului și a înființat revista culturală „Răvașul” pe care a condus-o

Meșteri ai satelor sălăjene Cubleșu și Stoboru

Supliment al revistei

Caiete Silvane
Revista de Cultură și Știință a Asociației de Știință

între 1903-1910⁴, iar după 1918 a fost președintele Comisiei Monumentelor Istorice, Secția pentru Transilvania. Povestea meșterului a fost publicată în câteva numere ale revistei și republicată într-o broșură apărută cu ocazia „Conferinței cetită la adunarea despărțământului Hida-Huedin al Asociațiunii”, numărul 2 al broșurii cu titlul „Ursu Broină”, fiind dedicat în întregime meșterului. Tot acolo a fost consemnat faptul că acesta ar mai fi pictat biserica din Tămașa și din Stoboru, dar și altele care nu se mai știu.

Note:

¹ I. Opreș, *Protejarea mărturiilor cultural-artistice din Transilvania și Banat după Marea Unire*, p. 165.

² Ioan Godea, Ioana Cristache-Panait, *Monumente istorice bisericesti din Eparhia Oradiei: Bisericile de lemn*, p. 41.

³ S. Marin-Barutcieff, *Un pictor transilvănean pierdut...? Ursu Broină*, în revista „Apulum”, 2013, p. 362.

⁴ *Ibid.*

(Fragment din suplimentul revistei „Caiete Silvane” - Meșteri ai satelor sălăjene Cubleșu și Stoboru)

Friedrich Hölderlin

(1770-1843)

Poet preromantic german, fascinat de lumea și cultura antichității eline. Cultivând *Imnuri*, *Ode* și *Elegii*, a venerat în versurile sale, prietenia și libertatea, frumosul, natura, poezia, iubirea, destinul omului, toate, în lumina miturilor Greciei antice.

Amiaza vieții

Cu galbene flori atârnă
și plină de trandafiri sălbatici
țara în lac, în amiază.
Voi lebede suave,
și bete de săruturi
vă înmuiți capul
în apa sacră și trează.

Vai mie, de unde voi lua, când
iarnă va fi, florile, de unde
lumina
și umbrele pământului?
Zidurile stau mute și reci. Metalic sună
steagurile
în bătaia vântului.

(Traducere de Lucian Blaga, în vol. *Opere*, 3,
Editura *Minerva*, București, 1975)